

2021

Begroting

Gemeente Terschelling
15 oktober 2020

Inhoudsopgave

Inleiding.....	6
1. Algemeen	12
1.1 De gemeente Terschelling in het kort.....	12
1.1.1 Algemeen	12
1.1.2 Organogram	13
1.2 Bestuur van de gemeente Terschelling	14
1.2.1 Gemeenteraad	14
1.2.2 Raadsgriffier	15
1.2.3 College van burgemeester en wethouders en de gemeentesecretaris.....	15
1.3 Leeswijzer.....	17
1.4 Planning- en control cyclus 2021	19
2. Financiële begroting	20
2.1 Financiële resultaten.....	20
2.1.1 Resultaat begroting	20
2.1.2 Analyse resultaat begroting 2020	21
2.2 Financiële ontwikkelingen	22
2.2.1 Ontwikkelingen	22
2.2.2 Ombuigingen	28
2.3 Overzicht van de incidentele baten en lasten	32
2.3.1. Incidentele baten	32
2.3.2 Incidentele lasten.....	33
2.4 Algemene Uitkering.....	36
2.5 Reserves en voorzieningen.....	38
3. Programmaplan.....	40
3.1 Programma 0 – Burger en ondersteuning	40
3.2 Programma 1 – Veiligheid.....	48
3.3 Programma 2 – Verkeer, vervoer en waterstaat.....	52
3.4 Programma 3 – Economie	58
3.5 Programma 4 – Onderwijs	62
3.6 Programma 5 – Sport, cultuur en recreatie.....	64
3.7 Programma 6 – Sociaal Domein	68
3.8 Programma 7 – Volksgezondheid en milieu	74
3.9 Programma 8 – Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	80
4. Paragrafen	88
4.1 Lokale heffingen.....	90

4.1.1 Onroerende zaakbelasting (OZB)	90
4.1.2 Rioolheffing	90
4.1.3 Afvalstoffenheffing	91
4.1.4 Toeristenbelasting	92
4.1.5 Forensenbelasting	92
4.1.6 Leges	92
4.1.7 Havengelden	92
4.1.8 Lijkbezorgingsrechten	93
4.1.9 Precariobelasting	93
4.1.10 Lastendruk gemeente Terschelling	93
4.1.11 Kwijtschelding	93
4.1.12 Overzicht geraamde inkomsten lokale heffingen 2020	94
4.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing	96
4.2.1 Kengetallen	96
4.3 Onderhoud kapitaalgoederen	102
4.3.1 Openbaar groen	102
4.3.2 Beheer en onderhoud wegen	102
4.3.3 Riolering	103
4.3.4 Gebouwen	104
4.3.5 Haven	104
4.4 Financiering	106
4.5 Bedrijfsvoering	110
4.6 Verbonden partijen	114
4.6.1 Publiekrechtelijke verbonden partijen	115
4.6.2 Privaatrechtelijke verbonden partijen	116
4.6.3 Financiële gegevens verbonden partijen	118
4.7 Grondbeleid	120
4.8 Geprognosticeerde balans	122
4.9 Personele lasten	124
Bijlagen	126
Bijlage 1 Uitgangspunten programmabegroting 2020-2023	128
Bijlage 2 Staat van reserves en voorzieningen	130
Bijlage 3 Algemene uitkering	132
Bijlage 4 Opgenomen langlopende leningen	134
Bijlage 5 Verdeling van de toeristenbelasting	136
Bijlage 6 EMU-saldo	138

Bijlage 7 Meerjareninvesteringsbegroting	140
Bijlage 8 Overzicht van baten en lasten per kostenplaats	142

Inleiding

Voor u ligt de programmabegroting 2021 inclusief de meerjarenraming 2021-2024. In de afgelopen periode hebben zich een aantal ontwikkelingen voorgedaan welke zijn verwerkt in deze begroting.

In vogelvlucht zullen wij in deze inleiding een aantal van deze ontwikkelingen de revue laten passeren. Uiteraard worden deze in het vervolg van deze begroting verder toegelicht. Daarnaast zullen wij ook in ingaan op onze beleidsvoornemens bij de drie speerpunten van het eilandakkoord: wonen, duurzaamheid en toerisme en recreatie in verhouding tot de leefbaarheid en de natuur.

Deze begroting is wellicht iets anders van inhoud en indeling dan u van ons gewend bent. Dat komt met name omdat wij dit jaar geen kadernota hebben uitgebracht en met name daarin onze beleidsvoornemens voor het komende jaren verder uitwerken en toelichten. Maar tevens geven wij in de kadernota normaliter een toelichting op de belangrijkste lopende projecten. Dat is nu dit jaar anders in verband met de Coronapandemie. Wel hebben wij in juni j.l. een zogenaamde Coronamonitor uitgebracht waarin wij u hebben geïnformeerd over de gevolgen van de pandemie voor de gemeente Terschelling. In deze begroting zullen wij in ieder geval de beleidsvoornemens voor het jaar 2021 van onze belangrijkste beleidsspeerpunten wonen, duurzaamheid en toerisme en recreatie in verhouding tot de leefbaarheid en de natuur, verder toelichten.

Volledigheidshalve merken wij nog op dat deze begroting overeenkomstig de voorschriften van de Provincie is opgesteld op basis van de uitkomsten van de meicirculaire 2020 van het gemeentefonds. Inmiddels is ook de septembercirculaire 2020 verschenen. In de eerste bestuursrapportage 2020, die u tegelijk met deze begroting wordt aangeboden, zullen wij u over de gevolgen van de uitkomsten van de septembercirculaire voor de ramingen in de komende jaren informeren.

De Coronacrisis

Sinds half maart 2020 houdt de Coronapandemie de wereld in haar greep. En dus ook Terschelling. In het begin van 2020 leek Terschelling een economische ramp tegemoet te gaan door de "intelligente lockdown" die door het Kabinet werd afgekondigd. Het bootvervoer werd tot een minimum beperkt en de annuleringen van gasten bleven maar bij onze ondernemers binnen rollen.

De opluchting was dan ook groot dat vanaf 1 juli 2020 een groot aantal maatregelen die waren getroffen konden worden ingetrokken en ook het toerisme weer op gang kwam. Terschelling heeft na het missen van Oerol uiteindelijk een prima resterend zomerseizoen gehad en lijkt ook af te gaan op een goed naseizoen, behalve natuurlijk het missen van het drukke Berenloopweekend. De verwachting is dat een groot deel van de door ondernemers gemiste inkomsten van het voorjaar hierdoor kan worden gecompenseerd. En net zo van belang: het aantal besmettingen is op Terschelling tot op heden meegevallen en gelukkig hebben wij tot op de dag van vandaag nog geen dodelijke slachtoffers als gevolg van de pandemie hoeven te betreuren.

Toch merken wij ook dat de pandemie invloed krijgt op het sociale- en verenigingsleven, de jeugd, de ouderen. Dit najaar gaan wij met de eilander samenleving aan de slag om duidelijk te krijgen welke invloed de pandemie heeft en zullen wij ook actief hierop gaan handelen, zeker nu het lijkt dat de crisis nog wel aan zal houden.

Tijdens het opstellen van deze begroting moeten wij echter constateren dat landelijk de besmettingen en daarmee de ziekenhuisopnamen als gevolg van het Corona-virus inmiddels weer snel oplopen. Op maandag 28 september j.l. heeft het Kabinet inmiddels weer

vergaande maatregelen afgekondigd. Op dit moment is nog niet duidelijk wat de effecten daarvan zullen zijn voor ons toeristisch product in de laatste maanden van dit lopende jaar 2020, maar ook niet wat dit betekent voor 2021. Net zo goed weten we niet wat de invloed zal zijn op onze eigen gemeentelijke cijfers in 2021.

Gezien de onduidelijkheden zijn wij bij het opstellen van deze begroting uitgegaan van het uitgangspunt dat in het jaar 2021 de situatie weer zal zijn genormaliseerd. Een ander uitgangspunt is er voorlopig ook niet. Dit betekent dat wij bij het opstellen van deze (meerjaren)begroting geen rekening hebben gehouden met mogelijke ontwikkelingen die het gevolg zijn van het voortduren van de Coronapandemie in 2021. Ook bewust niet met eventuele risicoscenario's en de kosten ervan en mogelijke rijksvergoedingen die daar tegenover staan. Het is immers op dit moment niet in te schatten hoe lang het virus ons nog in de greep zal houden. Elke inschatting daarvan is volstrekt willekeurig en dat betekent dat ook elke financiële analyse die daar rekening mee houdt een slag in de lucht is. Op basis hiervan gaan wij uit van de situatie van going-concern, overigens in nauw overleg met de provinciaal toezichthouder.

Specifieke beleidsvoornemens van de drie speerpunten in het eilandakkoord:

1. Woonprogramma 135+

Bijna twee jaar is de gemeente nu bezig met het Woonprogramma 135+. Inmiddels worden de eerste nieuwe woningen gebouwd en zijn er al een flink aantal woningen gerealiseerd in bestaande (bij)gebouwen. Sterker nog: alle 135 woningen die we van de provincie mogen bouwen, hebben inmiddels een plek, een initiatiefnemer en een toekomstige bewoner. Dit betekent dat het Woonprogramma 135+ nu zichtbaar wordt en de eerste woningzoekenden invulling kunnen geven aan hun nieuwe thuis op Terschelling. Jonge mensen en gezinnen kunnen op deze wijze toch op Terschelling blijven wonen. Dat is belangrijk voor de leefbaarheid van het eiland. Het is ook daarom dat het woonprogramma inzet op die doelgroep met betaalbare koop- en huurwoningen.

Toch zijn we nog niet klaar. Weliswaar is voor alle 135 woningen het 'waar' en 'wie' bekend; ze staan er nog niet allemaal. Het blijft ook de komende tijd belangrijk om voortgang in de planontwikkeling en de vergunningverlening te houden. Het Woonteam van de gemeente ondersteunt de particuliere initiatiefnemers hierin. Dit zal ook het komende jaar (2021) nog nodig zijn; tot het moment dat daadwerkelijk alle 135 woningen vergund zijn en gebouwd kunnen gaan worden. Dit betekent het op gang helpen en houden van de planvorming, ondersteuning bij de planologische procedure, het deels invulling geven aan de vergunningprocedure (in samenwerking met de FUMO) en het tussentijds beantwoorden van belangrijke vragen waar de initiatiefnemers mee zitten.

Naast het faciliteren van woningbouw door particuliere initiatiefnemers, werkt het Woonteam ook hard aan locaties voor sociale woningbouw door WoonFriesland. Voor de KLu-locatie zijn de plannen nu zodanig dat de vergunningprocedure gestart kan worden. Om oost is de gemeente nog hard op zoek naar een geschikte woningbouwlocatie voor sociale woningbouw. In overleg met de dorpen Hoorn en Lies worden 5 locaties nader onderzocht. Deze zoektocht blijkt lastig (onder andere door grondposities, grondprijzen, bouwkosten, nabijheid van natuur en provinciaal beleid). In 2021 zal het plan voor de KLu, maar ook voor de Oude Noodslachtplaats verder begeleid worden door het Woonteam. Daarnaast gaat de zoektocht naar een geschikte woningbouwlocatie 'om oost' onverminderd door.

Tijdelijke huisvesting van tijdelijk personeel is ook onderdeel van het Woonprogramma 135+. Door een aantal ondernemers is in dit kader al huisvesting gerealiseerd. Er zijn ongeveer 10 extra woonplekken bijgekomen. In overleg met de ondernemers zal ook in 2021 verder gezocht worden naar individuele oplossingen, maar ook naar een collectieve oplossing. Uiteraard worden ook die oplossingen door het Woonteam ondersteund.

Naast het toevoegen van woningen, wordt ook ingezet op het handhaven van permanente woningen. Anders is het dweilen met de kraan open. Er is voor 65 woningen een handhavingstraject opgestart. 11 daarvan zijn inmiddels al weer permanent bewoond. In 2021 zal worden ingezet op de resterende woningen.

Tot slot: 135 woningen blijkt niet genoeg. Het Woonteam heeft al een lijst van ongeveer 50 initiatiefnemers die ook nog een woning willen bouwen voor een jongere of een jong gezin op Terschelling. In 2021 zet de gemeente daarom in op extra woningbouwruimte van de provincie. Mocht die ruimte er komen, dan zal het Woonteam ook die initiatiefnemers faciliteren in 2021.

2. Duurzaamheid

In het Eilandakkoord en het Uitvoeringsprogramma 'Terschelling Samen Duurzaam' hebben we ambitieuze duurzaamheidsdoelen gesteld. We willen tussen minimaal 15, en liefst 47% minder CO2 uitstoten. Als gezamenlijke Waddeneilanden hebben we als doel om zelfvoorzienend te worden voor energie en water. Met deze doelen dragen we bij aan het Klimaatakkoord. De doelen passen bovendien goed bij het toeristisch product van het eiland. De gemeente kan de doelen alleen realiseren samen met de Terschellingse bewoners en bedrijven.

We zetten de acties voort die we de afgelopen jaren zijn begonnen. We stimuleren energiebesparing door bewoners en bedrijven, door voorlichting te geven en met korting maatwerkadviezen aan te bieden. We hebben een subsidieregeling voor kleine maatregelen en voor grotere, waarbij we stimuleren dat bewoners samen optrekken. Daarnaast stimuleren we de opwekking van duurzame energie op daken en waar mogelijk elders op het eiland, binnen de beleidskaders van de gemeente. In het kader van 'eigen huis op orde' investeren we in verduurzaming van het gemeentelijke vastgoed. Samen met alle Friese overheden stellen we de Regionale Energiestrategie op, waar de keuzes op hoofdlijnen voor de opwekking van duurzame elektriciteit en warmte worden vastgelegd.

De doelen zijn alleen haalbaar als bewoners, bedrijven en gemeente samenwerken. Daarom investeren we via de energiecoaches voor bewoners en bedrijven in goede contacten, en helpen we hen de weg te vinden naar de juiste maatregelen en passende financiering. In het kader van de RES houden we in dialoog met bewoners en de raad onze beleidskaders voor de opwekking van duurzame energie nog eens tegen het licht.

3. Toerisme en recreatie in verhouding tot de leefbaarheid en de natuur.

Terschelling heeft een belangrijke relatie met de zee. Van De Kom tot aan de passantenhaven; van de KNRM, vissers, de nautische historie en de bestemming van vele varensgraasten. Het gehele waterfront toont de reuring van de zee en de belangrijke relatie met onze economie. We willen een aantrekkelijke bestemming blijven voor onze badgasten, en daarom de vele activiteiten op het havenfront faciliteren en uitbouwen.

We gaan daarom investeren in het havenfront. We maken er een aantrekkelijke omgeving van, waarin ruimte is voor vele activiteiten. Het visitekaartje van Terschelling: een fraaie voordeur.

In 2021 gaan we de verschillende plannen in het havengebied uitwerken. Hierbij hebben we de eilanders hard nodig; we willen dit samen met alle belanghebbenden doen. En we gaan op zoek naar de financiële dekking onder de plannen: zowel financieel als bestuurlijk. We zoeken naar financiers en landelijke ambassadeurs voor ons project. Dat vereist een investering, maar met alle betrokkenen komt daar een goed resultaat uit.

Uw raad leggen we halverwege volgend jaar de plannen definitief voor instemming voor.

FUMO

De jaren 2019 en 2020 hebben in het licht gestaan van de evaluatie van onze samenwerking met en de dienstverlening door de FUMO. Er vindt nu nader onderzoek plaats of wij per 1 januari 2022 de werkzaamheden op het gebied van de BRIKS-taken bij de FUMO ondergebracht laten of dat wij deze op een andere wijze zullen gaan inrichten, bijvoorbeeld door die taken onder te brengen in een samenwerking met een andere gemeente. Daarbij is ook sprake van een sterke relatie met de invoering van de Omgevingswet.

Om de dienstverlening op het gebied van de BRIKS-taken tot de datum van 1 januari 2022 te continueren, hebben wij voor de jaren 2020 en 2021 een dienstverleningsovereenkomst (DVO) met de FUMO afgesloten. De financiële gevolgen van de verwachte urenbesteding en deze dienstverleningsovereenkomst zijn in deze begroting verwerkt. In hoofdstuk 2, paragraaf 2.2, zullen wij hier dieper op in gaan.

Dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid Noordwest Friesland

Door de fusie van een aantal gemeenten in Noordwest Friesland tot de gemeente Waadhoeke is binnen de Dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid een discussie op gang gekomen hoe de Dienst in de toekomst zou moeten worden georganiseerd. In dat licht is gekozen voor de omvorming van de Dienst naar een bedrijfsvoeringsorganisatie. U bent hierover als raad verschillende malen geïnformeerd.

Vooralsnog heeft deze omvorming voor de in de begroting opgenomen cijfers naar verwachting nagenoeg geen extra gevolgen. Wel zien wij in de ontwikkeling van de programmalasten van het sociaal domein een verdere toename. In hoofdstuk 2 zal hierop nader worden ingegaan.

Herverdeling Algemene Uitkering uit het gemeentefonds

Reeds een aantal jaren wordt gewerkt aan een herverdeling van de beschikbare middelen die via het gemeentefonds aan gemeenten beschikbaar worden gesteld. Lange tijd is onduidelijk gebleven hoe deze herverdeling voor de verschillende gemeenten zal uitpakken.

Inmiddels is daar in de laatste maanden iets meer duidelijkheid over gekomen, maar een exacte inschatting van de gevolgen van de herverdeling is op dit moment nog niet te maken omdat het Rijk hierover nog in overleg is met verschillende partners. Wel is inmiddels duidelijk dat de herverdeling waarschijnlijk negatief uitvalt voor kleinere gemeenten ten faveure van de grotere gemeenten. Ook hebben wij signalen ontvangen dat er mogelijk gesleuteld gaat worden aan de specifieke “Waddenuitkering” die de vijf Waddeneilanden ontvangen.

Uiteraard volgen wij deze ontwikkelingen nauwgezet en werken daarbij intensief samen met bestuurders en ambtenaren op de andere eilanden. Vanzelfsprekend zullen wij u direct informeren als verdere concrete informatie hierover beschikbaar is. Vooralsnog zijn wij in de voorliggende (meerjaren)begroting uitgegaan van de uitkomsten van de meicirculaire 2020 van het gemeentefonds, een en ander zoals voorgeschreven door de provinciaal toezichthouder. Voor de volledigheid merken wij op dat dus in de meerjarenprognoses van de Algemene Uitkering uit het gemeentefonds nog geen mogelijke herverdeeffecten zijn verwerkt en ook niet in onze meerjarenbegroting zijn opgenomen.

Verbijzonderde Interne controle

Vanaf het boekjaar 2021 moet het college van B&W een rechtmatigheidsverantwoording opnemen in de jaarrekening. De aanpassing van deze wetgeving volgt uit een aanpassing van onder meer de Gemeentewet en Provinciewet, maar ook uit lagere regelgeving, zoals het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) en het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (BADO).

Artikel 212 lid 1 van de Gemeentewet verplicht gemeenten een financiële verordening op te stellen, waarin de uitgangspunten voor het financiële beleid, het financiële beheer en de inrichting van de financiële organisatie zijn opgenomen. In de gemeentelijke en provinciale verordeningen wordt hierbij een belangrijke rol gegeven aan de colleges van B&W en GS. Het college moet jaarlijks zorgen interne toetsing van de getrouwheid van informatieverstrekking en de rechtmatigheid van de (financiële) beheershandelingen. Een beheerste bedrijfsvoering staat hierbij voorop en de verbijzonderde interne controle (VIC) is daarvoor een instrument.

Om een goed onderbouwde rechtmatigheidsverantwoording af te kunnen geven heeft het college van de gemeente Terschelling baat bij een goed controleplan. Onderdeel hiervan is de VIC. In de laatste maanden van 2020 zullen wij de voorbereidingen treffen voor deze rechtmatigheidsverantwoording zodat in 2021 door de organisatie de interne toetsing verder vorm kan worden gegeven.

Invoering omgevingswet

Per 1 januari 2022 treedt de Omgevingswet in werking die betrekking heeft op alle activiteiten in de fysieke leefomgeving, van bouwproject tot evenement. Deze wet is ontstaan uit een samenvoeging van maar liefst 26 wetten en moet zorgen voor een betere kwaliteit van de leefomgeving en betere en snellere besluitvorming over initiatieven en vergunningaanvragen.

Op 23 september jl. heeft uw gemeenteraad ingestemd met de uitgangspuntennotitie Omgevingswet. De invoering van de Omgevingswet is een majeure operatie, zeker voor kleine gemeenten. In dat licht hebben wij ook een invoeringsbudget opgenomen in de begroting 2021 voor de invoering en de verwachting is dat vanaf 2022 ook structurele lasten zullen voortvloeien uit de Omgevingswet, maar anderzijds zal er ook sprake zijn van een verschuiving met kosten die samenhangen met de BRIKS-taken en de heffing van leges. In het vervolg van deze begroting zullen wij hier verder op in gaan.

Conclusie

Wij zijn verheugd te kunnen vaststellen dat de begrotingen op basis van structurele uitgaven steeds sluitend zijn en er vanaf 2023 weer (flinke) positieve exploitatiesaldi ontstaan. Dit ligt in lijn met het beeld van de geaccepteerde lopende begrotingen. Daarnaast zorgen we ervoor dat aan het eind van deze planperiode (eind 2024) wordt voldaan aan het door uw raad geformuleerde uitgangspunt van het minimale eigen vermogen. Dit was echter niet mogelijk zonder een aantal ombuigingen door te voeren in het jaar 2021. Deze ombuigingen konden worden gevonden in een aanpassing van bestaande budgetten voor de programma's en projecten duurzaamheid, wonen en haven. Doordat duidelijk is geworden dat door diverse omstandigheden het tempo van besteding van deze budgetten minder snel gaat dan vooraf verwacht en door wijzigingen in het programma, konden halverwege deze college- en raadsperiode deze budgetten ook enigszins worden bijgesteld waarmee het tekort in 2021 kan worden beperkt en ultimo 2024 wordt voldaan aan de eisen van het minimale weerstandsvermogen. Deze positieve ontwikkelingen geven daarmee voldoende ruimte voor nieuw beleid in een nieuwe raadsperiode en voor een solide buffer voor eventuele tegenvallers.

1. Algemeen

Voor u ligt de programmabegroting 2021. Een begroting is in eerste instantie een document gericht op financiën, het verlenen van budgetrecht en de basis voor het afleggen van (financiële) verantwoording.

De begroting 2021 is opgesteld conform de richtlijnen van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). Met ingang van de begroting 2017 zijn de landelijke regels voor het opstellen van een begroting en de wijze van financiële verantwoording in belangrijke mate gewijzigd door de vernieuwde BBV. Doordat alle gemeenten in Nederland nu min of meer op gelijke wijze de begroting opbouwen, wordt de vergelijkbaarheid groter. Dit neemt niet weg dat op bepaalde onderdelen gemeenten beleidsvrijheid hebben om de begroting in te richten. Daarbij maken wij voortdurend de afweging dat keuzes praktisch en transparant moeten zijn.

Bij de behandeling van de begroting 2020 hebben wij met uw raad uitvoerig gediscussieerd over de toerekening van de personele lasten aan de taakvelden. Zoals toen aangegeven, is de door ons gehanteerde werkwijze uitgebreid besproken met de leden van de auditcommissie deze is getoetst en geaccordeerd door onze accountant en de toezichthouders van de Provincie Friesland. Deze methodiek hebben wij dan ook in deze begroting weer toegepast. Wel hebben wij in paragraaf 4.9 een verdere toelichting opgenomen op de personele lasten en daarin een globale verdeling van de personele lasten over de taakvelden gegeven en de consequenties daarvan op de overhead.

1.1 De gemeente Terschelling in het kort

1.1.1 Algemeen

Terschelling is het middelste van de Nederlandse Waddeneilanden. Het eiland wordt aan de noordzijde begrensd door de Noordzee en aan de zuidzijde door de Waddenzee. De dichtstbijzijnde haven aan de vaste wal is Harlingen. Deze havenplaats ligt hemelsbreed ongeveer 25 km van Terschelling en via de vaargeulen circa 35 km. De oppervlakte van de gemeente Terschelling bedraagt in totaal 67.400 ha (8.935 ha land en binnenwater en 58.465 ha zee). Het grootste gedeelte hiervan is uiteraard de Waddenzee. Terschelling met zijn unieke sfeer, natuur en landschap is erg in trek bij toeristen. Daarmee zijn drie belangrijke pijlers van het eiland genoemd: de zee, het toerisme en de natuur. Het vogeleiland Griend maakt deel uit van de gemeente Terschelling.

Kengetallen

Aantal inwoners per dorp		
	1 januari 2020	1 januari 2019
West Terschelling	2573	2575
Midsland	1029	1042
Hoon	469	475
Formerum	231	222
Lies	148	149
Oosterend	141	135
Baaiduinen	119	112
Landerum	89	92
Kinum	39	37
Hee	19	19
Striep	18	18
Kaard	15	15
Totaal	4890	4891

1.1.2 Organogram

De gemeentelijke organisatie is een hulpmiddel dat ervoor moet zorgen dat de gemeente Terschelling haar doelen bereikt. Bij de inrichting van de ambtelijke organisatie is nagedacht over zaken als taakverdeling, verdeling van verantwoordelijkheden en bevoegdheden en, daarmee samenhangend, het coördineren van die taken en verantwoordelijkheden. Hieronder is de organisatiestructuur van de gemeente Terschelling weergegeven.

1.2 Bestuur van de gemeente Terschelling

1.2.1 Gemeenteraad

De gemeenteraad van Terschelling is op 29 maart 2018 geïnstalleerd en is samengesteld uit 11 raadsleden. Hieronder volgt de samenstelling van de raad op volgorde van grootte van de fracties.

Christa Oosterbaan

Marika Spanjer-Ramaker

Jan Willem Adams

Aukje Schol

Danny Ruige

Pim Werner

Taco Lugt

Jan Smit

Cees Muijskens

Hendrik van der Wielen

Gossen Bos

1.2.2. Raadsgriffier

De raadsgriffier is de eerste adviseur van de raad.

**Raadsgriffier
Janny Hofman**

1.2.3 College van burgemeester en wethouders en de gemeentesecretaris

Het dagelijks bestuur van de gemeente wordt gevormd door het college van burgemeester en wethouders. Op 28 mei 2018 zijn de nieuwe wethouders benoemd. Hieronder volgt een overzicht van de samenstelling van het college en van de portefeuillevverdeling binnen het college van B&W.

Burgemeester Jon Hermans - Vloedveld

Burgemeester Hermans-Vloedveld is waarnemend burgemeester tot en met 30 oktober 2020 en wordt daarna opgevolgd door Caroline van de Pol

Portefeuille:

- Bestuurlijke coördinatie
 - Integraal veiligheidsbeleid
 - Personeel en organisatie
 - Burgerzaken
 - Informatie, automatisering en dienstverlening
 - Samenwerking De Waddeneilanden
 - Strandvonderij
 - Financiën en belastingen
 - Communicatie
 - Asielbeleid
 - Toezicht en handhaving
-

Wethouder Sietze Haringa

Portefeuille:

- Ruimtelijke ordening (coördinerende wethouder Omgevingswet)
 - Landbouw en natuur
 - Duurzaamheid (ambitiemanifest)
 - Welstand
 - Volkshuisvesting
 - Vergunningverlening
 - Cultuur/erfgoed
 - Openbare werken
 - Verkeer en vervoer
 - Onderwijs
 - Afval
-

Wethouder Jeltje Hoekstra- Sikkema

Portefeuille:

- Kustbeheer en kustveiligheid
 - Waterzaken
 - Havenzaken/Havenkantoor
 - Economische zaken, recreatie en toerisme
 - Integraal jeugdbeleid
 - Beheer gemeentelijke eigendommen
 - Sport
 - Sociale zaken en werkgelegenheid
 - Vrijwilligersbeleid
 - Zorg en welzijn (waaronder WMO)
 - Volksgezondheid
 - Bibliotheek
-

Gemeentesecretaris Hetty de Jong

De gemeentesecretaris is de eerste adviseur van het college van burgemeester en wethouders en algemeen directeur van de organisatie.

1.3 Leeswijzer

In deze leeswijzer leiden wij u stapsgewijs door de verschillende onderdelen van de programmabegroting. Allereerst zal worden ingegaan op de financiële begroting en vervolgens op de beleidsbegroting.

Hoofdstuk 2 – Financiële begroting

De financiële begroting bestaat overeenkomstig artikel 7 lid 3 van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) tenminste uit het overzicht van baten en lasten en de toelichting daarop en uit de uiteenzetting van de financiële positie en de toelichting daarop.

Overzicht baten en lasten

Een totaaloverzicht van de baten en lasten is opgenomen in de financiële begroting. Voor een meer gedetailleerd overzicht van de baten en lasten verwijzen wij u naar de afzonderlijke programma's.

Financiële positie

In dit onderdeel van de begroting wordt u geïnformeerd over de meerjarige ontwikkeling van de financiële positie van onze gemeente en over de onderwerpen die daar direct mee samenhangen, zoals de ontwikkeling van de algemene uitkering en de ontwikkeling van de reserves en voorzieningen.

Hoofdstuk 3 – Programmaplan

De beleidsbegroting bestaat overeenkomstig artikel 7 lid 2 van het BBV tenminste uit het programmaplan en de paragrafen. Het programmaplan bevat de te realiseren programma's, het hoofdstuk algemene dekkingsmiddelen en een toelichting op het resultaat. In deze leeswijzer wordt alleen ingegaan op de indeling van een programma.

Programma's

In de begroting zijn (incl. algemene dekkingsmiddelen, resultaat en mutaties in reserves) negen programma's opgenomen die vervolgens weer zijn onderverdeeld in een aantal taakvelden en producten. Dit aantal verschilt per programma. Hieronder wordt ingegaan op de verschillende onderwerpen binnen een programma.

Inleiding

Hier wordt op hoofdlijnen een inhoudelijk beeld geschetst van het programma. Daarnaast wordt aangegeven uit welke taakvelden/producten het programma bestaat. Per programma wordt vervolgens ingegaan op de volgende drie w-vragen.

Wat willen we bereiken?

Hier gaan we in op de algemene doelstellingen per programma en taakveld. Deze worden ondersteund door zowel het bestaande beleid als het nieuwe beleid. Het beleid volgt uit het door de coalitiepartijen opgestelde coalitieakkoord.

Wat gaan we daar voor doen?

Bij dit onderdeel wordt per programma en taakveld ingegaan op de concreet te bereiken doelen die we beogen in deze collegeperiode te behalen. De doelstellingen volgen uit het coalitieakkoord en worden concreet uitgewerkt in het collegeprogramma. Deze doelstellingen zijn aan de verplichte indicatoren verbonden.

Bij concrete doelstellingen horen activiteiten die worden uitgevoerd om de doelstellingen te behalen. De uitvoering ligt op het niveau van ons college, maar zijn wel opgenomen in de programmabegroting. Het budgetrecht is uiteraard voorbehouden aan de raad.

Wat gaat het kosten?

Hier wordt ingegaan op de kosten van het betreffende programma en taakveld. In de gepresenteerde tabellen zijn meerjarig de financiën op productniveau in beeld gebracht. Het niveau waarop de raad de baten en lasten autoriseert is op programmaniveau. In de programma's is het Eilandakkoord 2018-2022 verwerkt.

Hoofdstuk 4 - Paragrafen

De paragrafen geven gebundelde informatie over bepaalde thema's, die anders gefragmenteerd bij verschillende programma's aan bod zouden komen. Deze informatie wordt voor de toezichthouder (provincie) van belang geacht om de financiële positie van de gemeente te kunnen beoordelen. Daarnaast biedt het ook voor uw raad veel inzicht. Zeven paragrafen zijn verplicht voorgeschreven door het BBV, namelijk: lokale heffingen, weerstandsvermogen en risicobeheersing, onderhoud kapitaalgoederen, financiering, bedrijfsvoering, verbonden partijen, grondbeleid. Daarnaast bevat deze begroting ook een begrotingsparagraaf en een paragraaf over de personele lasten.

Bijlagen

Tot slot treft u een aantal bijlagen aan.

Bijlage 1 – Uitgangspunten programmabegroting 2021 en meerjarenperspectief 2021-2024

Bijlage 2 – Staat van reserves en voorzieningen

Bijlage 3 – Algemene uitkering

Bijlage 4 – Opgenomen langlopende geldleningen

Bijlage 5 – Verdeling toeristenbelasting

Bijlage 6 – EMU-saldo

Bijlage 7 – Meerjareninvesteringsbegroting

Bijlage 8 – Overzicht van baten en lasten per kostenplaats

1.4 Planning- en control cyclus 2021

De planning- en control cyclus vindt zijn basis in de door de gemeenteraad vastgestelde Financiële verordening gemeente Terschelling . Op grond van deze verordening biedt het college voor aanvang van het begrotingsjaar een overzicht aan, met daarin de data voor het vaststellen door uw raad van de jaarstukken, kadernota, tussentijdse rapportages en de begroting met de meerjarenraming.

Op basis van de (voorlopige) vergaderagenda 2021 van uw raad, volgens de geldende vergadersystematiek en rekening houdende met de wettelijke verplichte data van vaststelling van begroting en jaarverantwoording, is onderstaand overzicht van de planning- en control cyclus 2021 opgesteld.

Planning- & control cyclus 2021		
Product	Commissie	Raad
Jaarrekening 2020	19 mei 2021	9 juni 2021
Kadernota 2022-2025	16 juni 2021	7 juli 2021
1e Bestuursrapportage 2021	16 juni 2021	7 juli 2021
Begroting 2022	20 oktober 2021	10 november 2021
2e Bestuursrapportage 2021	20 oktober 2021	10 november 2021
3e Bestuursrapportage 2021*	24 november 2021	15 december 2021

* *Facultatief*

Eventuele aanpassingen zullen door de griffie tijdig met uw raad worden gecommuniceerd.

2. Financiële begroting

2.1 Financiële resultaten

2.1.1 Resultaat begroting

Het verloop van het meerjarig resultaat ziet er als volgt uit (bij ongewijzigd beleid):

Resultaten (meerjaren)begroting 2021-2024					
In €		2021	2022	2023	2024
	Saldo van baten en lasten	-481.000	-67.000	348.000	342.000
	Saldo toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	-121.000	48.000	-124.000	12.000
	Begrotingssaldo	-602.000	-19.000	224.000	354.000
	Waarvan incidentele baten en lasten	-671.000	-166.000	-123.000	13.000
	Structureel begrotingssaldo	69.000	147.000	347.000	341.000

Op grond van artikel 189 Gemeentewet dient de raad erop toe te zien dat de begroting structureel en reëel in evenwicht is. De begroting 2021-2024 laat in de jaren 2021 en 2022 als gevolg van incidentele lasten negatieve resultaten zien maar blijft structureel sluitend. Vanaf 2023 laat het begrotingssaldo weer positieve eindcijfers zien en is er ruimte voor nieuw beleid. Als deze ontwikkeling in de verwachte begrotingssaldi wordt doorgetrokken in de ontwikkeling van de weerstandscapaciteit, ontstaat het volgende beeld:

Weerstandsvermogen						
In €		2020	2021	2022	2023	2024
	Stand van de algemene reserve per 31 december	3.135.000	2.533.000	2.514.000	2.738.000	3.092.000
	Stand van de reserve recreatie per 31 december	327.000	327.000	327.000	327.000	327.000
	Totaal stand reserves per 31 december	3.462.000	2.860.000	2.841.000	3.065.000	3.419.000
	Door de raad vastgesteld weerstandsvermogen per 31 december	3.395.000	3.446.000	3.478.000	3.550.000	3.621.000
	Overschot/tekort van het weerstandsvermogen	67.000	-586.000	-637.000	-485.000	-202.000

Voorstel eenmalige ombuigingen

Uit de bovenstaande tabel blijkt dat de weerstandscapaciteit eind 2024 nog steeds lager is dan het minimale eigen vermogen zoals dat door de raad is vastgesteld. Het college vindt dit niet wenselijk en heeft daarom gezocht naar mogelijke ombuigingen in 2021. Inhoudelijk zal in paragraaf 2.2 op deze ombuigingen worden ingegaan. Wel geven wij hieronder weer wat de invloed van deze ombuigingen, die bestaan uit een verlaging van incidentele lasten, is op de verwachte begrotingssaldi en op de ontwikkeling van het weerstandsvermogen in de jaren 2021 tot en met 2024:

Resultaten (meerjaren)begroting 2021-2024					
In €		2021	2022	2023	2024
	Saldo van baten en lasten	-256.000	-67.000	348.000	342.000
	Saldo toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	-121.000	48.000	-124.000	12.000
	Begrotingssaldo	-377.000	-19.000	224.000	354.000
	Waarvan incidentele baten en lasten	-482.000	-167.000	-124.000	12.000
	Structureel begrotingssaldo	105.000	148.000	348.000	342.000

Weerstandsvermogen						
In €		2020	2021	2022	2023	2024
	Stand van de algemene reserve per 31 december	3.155.000	2.778.000	2.759.000	2.983.000	3.337.000
	Stand van de reserve recreatie per 31 december	327.000	327.000	327.000	327.000	327.000
	Totaal stand reserves per 31 december	3.482.000	3.105.000	3.086.000	3.310.000	3.664.000
	Door de raad vastgesteld weerstandsvermogen per 31 december	3.395.000	3.446.000	3.478.000	3.550.000	3.621.000
	Overschot/tekort van het weerstandsvermogen	87.000	-341.000	-392.000	-240.000	43.000

2.1.2 Analyse resultaat begroting 2020

Per programma, inclusief ombuigingen, is het begrote resultaat voor 2021 als volgt opgebouwd:

Geraamd resultaat 2021					
In €	Lasten	Baten	Saldo baten en lasten	Mutatie reserves	Geraamd resultaat
Programma 0 - Burger en ondersteuning	-7.438.000	11.844.000	4.406.000	-1.000	4.405.000
Programma 1 - Veiligheid	-939.000	39.000	-900.000	-	-900.000
Programma 2 - Verkeer, vervoer en waterstaat	-2.384.000	895.000	-1.489.000	-120.000	-1.609.000
Programma 3 - Economie	-342.000	3.979.000	3.637.000	-	3.637.000
Programma 4 - Onderwijs	-4.127.000	3.613.000	-514.000	-	-514.000
Programma 5 - Sport, cultuur en recreatie	-1.729.000	314.000	-1.415.000	-	-1.415.000
Programma 6 - Sociaal domein	-3.355.500	442.000	-2.913.500	-	-2.913.500
Programma 7 - Volksgezondheid en milieu	-2.259.500	1.770.000	-489.500	-	-489.500
Programma 8 - Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	-1.344.000	766.000	-578.000	-	-578.000
Geraamd resultaat	-23.918.000	23.662.000	-256.000	-121.000	-377.000

Een uitgebreid financieel overzicht per programma is opgenomen in het programmaplan (hoofdstuk 3). Tevens is in bijlage 8 een overzicht opgenomen van de baten en lasten per kostenplaats, per programma.

2.2 Financiële ontwikkelingen

De financiële ontwikkelingen voor de begroting 2021 (en verder) worden in onderstaande tabel weergegeven. Per punt wordt een toelichting gegeven.

Financiële ontwikkelingen				
In €	2021	2022	2023	Taakveld
Verwacht resultaat na 3e bestuursrapportage 2019	-238.000	89.000	434.000	
<u>Ontwikkelingen</u>				
1 Mutatie algemene uitkering	191.000	286.000	169.000	0.7
2 Wegenbeheerplan 2020-2025	-79.000	-79.000	-79.000	2.1
3 Minder opbrengsten havengelden	-48.000	-43.000	-38.000	2.4
4 Wijziging raming toeristenbelasting	93.000	81.000	72.000	3.4
5 Mutaties in het Sociaal Domein	-169.000	-195.000	-214.000	divers
6 Invoering omgevingswet	-121.000	pm	pm	8.1
7 Meerkosten FUMO (BRIKS-taken)	-200.000	-100.000	-100.000	8.3
8 Inzet extra toezicht en handhaving	-65.000	-65.000	-65.000	divers
9 Organisatie ontwikkeling vanaf 2022	-	pm	pm	0.4
10 Overige mutaties	34.000	7.000	45.000	divers
<u>Ombuigingen</u>				
11 Ombuiging Masterplan haven 2021	75.000	-	-	2.4
12 Bezuiniging Duurzaamheid 2021	100.000	-	-	7.4
13 Bezuiniging Woonprogramma 2021	50.000	-	-	8.3
Verwacht resultaat per begrotingsjaar	-377.000	-19.000	224.000	

2.2.1 Ontwikkelingen

1. Mutatie algemene uitkering

In de begrotingscijfers zijn we tot nu uitgegaan van de cijfers van de septembercirculaire 2019. De uitkomsten van de meicirculaire 2020 vallen voor de gemeente Terschelling gunstig uit. De uitkering stijgt de komende jaren. Vanwege de coronacrisis is er afgesproken dat het accres voor de jaren 2020 en 2021 is vastgesteld en zodoende niet wijzigt. Over de periode 2021-2023 ontvangt de gemeente Terschelling € 646.000 meer via de algemene uitkering dan oorspronkelijk begroot.

2. Wegenbeheerplan 2020-2025

Het huidige wegenbeheerplan liep tot en met 2020. Voor de komende 5 jaar is een nieuw plan ontwikkeld. Het nieuwe wegenbeheerplan zal dit najaar nog aan de raad worden voorgelegd ter besluitvorming.

In dit bestaande wegenbeheerplan is een onderhoudsbudget van € 2,0 miljoen verdeeld over vijf jaar meegenomen, wat is gebaseerd op het beheerplan 2016-2020. In dit onderhoudsbudget is alleen meegenomen het noodzakelijke onderhoud, vanuit de wegininspectie vertaald naar de maatregelen die genomen moeten worden om te voldoen aan de strategie "veilig en heel". Dit budget is gebaseerd op jaarlijkse budgetten die gedurende een aantal jaren niet meer zijn geïndexeerd en verhoogd.

Doordat er in de afgelopen jaren voor diverse (deels onverharde) wegen en fietspaden en voor onderzoekskosten geen budget is meegenomen, dreigen er tekorten in het onderhoudsbudget te ontstaan. De mogelijke gevolgen hiervan zijn inzichtelijk gemaakt en in het wegenbeheerplan 2021-2025 alsnog meegenomen. Hierdoor zal er vanaf 2021 jaarlijks een aanvulling op het budget voor wegenonderhoud moeten plaatsvinden van € 79.000. Het overzicht wordt dan als volgt:

Wegenbeheerplan 2021-2025						
In €		2021	2022	2023	2024	2025
	Budgetten	400.000	415.000	415.000	386.000	386.000
	Aanvulling	79.000	79.000	79.000	79.000	79.000
	Totale Dekking	479.000	494.000	494.000	465.000	465.000

Vooruitlopend op de vaststelling van het wegenbeheerplan 2020-2024 is deze extra last in de meerjarenbegroting opgenomen omdat het college van mening is dat het uitvoeren van noodzakelijk onderhoud een absolute voorwaarde is om aan de eisen van bewoners en gasten te blijven voldoen.

Het wegenbeheerplan 2021-2025 zal binnenkort aan uw raad ter besluitvorming worden aangeboden.

3. Minder opbrengsten havengelden

Afgelopen jaar zijn de inkomsten uit havengelden verder onderzocht en vergeleken met de geraamde inkomsten. Hieruit kwam naar voren dat er sprake is van een structureel lagere opbrengst dan begroot. Oorzaak hiervan is toch een terugloop in het aantal overnachtingen van de bruine vloot ten opzichte van een aantal jaren geleden.

Hierop is de begroting aangepast naar deze nieuwe, in onze ogen, reële raming.

Eind 2020 wordt er geïnvesteerd in een nieuw systeem voor het heffen van de havengelden en de toeristenbelasting in de haven, wat per 1 januari 2021 zal worden ingevoerd. Hierop wordt ook de verordening havengelden aangepast. Deze zal in december aan de raad ter besluitvorming worden voorgelegd.

Daarnaast zal in 2021 in het kader van een mogelijke verbetering van de exploitatie van de haven een verder onderzoek plaatsvinden. Dat onderzoek zal zich richten op de het exploitatiesaldo van de gemeentelijke haven maar ook naar mogelijke synergievoordelen in verdere samenwerking met de Stichting Passantenhaven.

Uitgangspunt is daarbij uiteraard het verhogen van de opbrengsten of het verlagen van de lasten. Daarbij kan gedacht worden aan:

- Verhogen van de opbrengsten:
 - Streven naar meer nautische bewegingen in de havens (verhogen grondslag opbrengst havengeld);
 - Vergroten van de capaciteit van de haven;
 - Optimalisatie van het gebruik van de capaciteit (beter benutten van de ruimte);
 - Een andere (absolute) tariefstelling (Marktconformiteit, prijselasticiteit, progressief);
 - Hogere opbrengst uit grondexploitatie(s) (marktconformiteit, prijselasticiteit);
 - Een zorgvuldiger handhaving op te ontvangen inkomsten (cross-checks, steekproeven, automatisering);
 - Aanvullende inkomsten / activiteiten.
- Verlagen van de lasten
 - Verlagen van de exploitatielasten van de infrastructuur;
 - Verlagen van de apparaatskosten.

Inmiddels zijn verschillende stappen gezet in een mogelijke verdere samenwerking met de Stichting Passantenhaven. Het bestuur van de stichting staat positief tegenover een mogelijke verdere samenwerking. Uw raad zal hierover binnenkort worden geïnformeerd waarna verdere definitieve besluitvorming door de beide partijen kan plaatsvinden.

De verwachting is derhalve gerechtvaardigd dat de opbrengsten van de haven in de komende jaren weer zullen kunnen toenemen en dat de kosten mogelijk kunnen worden verlaagd. Deze ontwikkelingen zijn nog niet in de nu voorliggende (meerjaren)begroting verwerkt. Pas als duidelijkheid gaat ontstaan over de financiële effecten van deze maatregelen zullen de effecten in de begroting worden verwerkt.

4. Wijziging ramingen opbrengsten Toeristenbelasting en Forensenbelasting

Op basis van de werkelijke overnachtingen in het jaar 2019 en het nieuwe tarief voor 2021 zijn de ramingen voor de toeristenbelasting opnieuw bekeken en geactualiseerd. Dit leidt tot een begrote meeropbrengst van € 14.000 in 2021. In 2022 en 2023 zijn de ramingen iets naar beneden bijgesteld.

De raming forensenbelasting is jaarlijks te laag opgenomen in de begroting. Het tarief van de forensenbelasting stijgt mee met de toeristenbelasting, en in dat opzicht is het logisch dat de opbrengsten hiermee ook stijgen. Dit is verwerkt in de begroting en zorgt voor een jaarlijkse extra bate.

Per saldo zullen de opbrengsten toeristenbelasting en forensenbelasting dan ook hoger uitvallen dan tot nu in de begroting voor het jaar 2021 opgenomen. Uiteraard gaan we er dan wel van uit dat vanaf 1 januari 2021 er geen negatieve consequenties vanuit de Corona-problematiek meer zullen zijn voor de toeristenstroom naar ons eiland.

Daarnaast merken wij nog het volgende op. Uw raad is recentelijk via een memo geïnformeerd over de stand van zaken rond de invoering van een nieuw systeem voor de heffing en inning van de toeristenbelasting. Op dit moment lijkt invoering van een ander systeem door middel van een app die is gekoppeld aan het bootkaartje realiseerbaar. Het is wel van belang dat de zorgvuldigheid die wordt gevraagd in het licht van een juiste en volledige belastingheffing in een nieuw systeem kan worden geborgd zodat niet het risico bestaat dat het systeem niet een juridische toets door de belastingrechter kan doorstaan. Wij gaan er op dit moment vanuit dat invoering van een nieuw systeem zo mogelijk per 1 januari 2022 kan plaatsvinden.

Met een eventuele meer- of minderopbrengst die dit nieuwe systeem met zich mee kan brengen hebben wij in de voorliggende begroting geen rekening gehouden.

5. Mutaties in het Sociaal Domein

Vanaf 2021 wordt de gemeenschappelijke regeling Dienst Sociale Zaken Noardwest Fryslân omgezet in een bedrijfsvoeringsorganisatie. Dit zorgt ervoor dat de deelnemende gemeenten van 2021 weer zelf verantwoordelijk zijn voor het vaststellen van de begroting voor het sociaal domein, het vaststellen van het beleid, het evalueren van het beleid en de uitvoering van toegang tot Jeugd en WMO en maatwerkvoorzieningen.

Vanaf de begroting 2021 zijn de raden zelf verantwoordelijk voor de programmalasten die worden opgenomen. Omdat de Dienst nog steeds uitvoerend orgaan is, is besloten dat zij ook blijven ondersteunen in het aanleveren van input voor begroting. Voor de begroting 2021 hebben zij deze geleverd in de vorm van ramingen gebaseerd op actuele gegevens en cijfers. Deze ramingen zijn besproken met de Dienst en vervolgens een op een overgenomen in onze begroting. Na vergelijking met de huidige ramingen uit de meerjarenbegroting 2020-2023 bleek dat de budgetten te laag zijn opgenomen. Tot en met 2023 moet er structureel een bedrag tussen de € 150.000 en € 200.000 bij geraamd worden om de kosten te kunnen blijven dekken.

De oorzaak van de stijgende kosten ligt vooral op het gebied van Jeugd en WMO. Hieronder wordt per onderwerp omschreven welke factoren van invloed zijn op de kostenstijgingen. Daarnaast worden enkele (preventie)maatregelen en projecten genoemd welke de komende tijd ingezet zijn of worden om meer grip te krijgen op de kosten.

Jeugd

Vanaf 1 januari 2018 is in Friesland voor jeugdhulp een nieuwe inkoopsystematiek en bekostiging van kracht. Er is sprake van resultaatgerichte trajecten en resultaatgerichte financiering. Een methode die, zoals uit de ervaringen van de afgelopen jaren blijkt, financiële issues met zich meebrengt aangaande o.a.:

- Het verkrijgen van grip op de totale kosten
- De financiële verantwoording door zorgaanbieders

In de afgelopen periode heeft er op provinciaal niveau een evaluatie plaatsgevonden wat betreft inkoop. Deze evaluatie was mede gericht op kostenbeheersing van Jeugdzorg en betere samenwerking met de zorgaanbieders. De punten die hieruit naar voren zijn gekomen worden meegenomen bij de start van de nieuwe inkoop van Jeugdzorg door SDF (Sociaal Domein Fryslân).

Om te proberen de kosten richting de toekomst verder te kunnen bijstellen wordt er ingezet op preventie. Zo zijn er in de afgelopen periode drie projecten gestart die bijdragen aan beheersing van de kosten in het kader van Jeugd en WMO.

Project onderwijs en zorg

In 2020 is door gemeente en onderwijspartners aan Stichting Effectief Onderwijs een analyse & advies opdracht verstrekt met betrekking tot de organisatie van onderwijs-zorg Terschelling. Centrale vraagstelling hierbij is: "Hoe kunnen we passend onderwijs effectiever en efficiënter organiseren?" Lees: met hetzelfde geld meer doen. Belangrijk hierbij is borging van de kwaliteit en de continuïteit.

Project kostenbeheersing Jeugd en WMO

In samenwerking met de Dienst SoZaWe wordt er vanuit team Beleid & Regie een project opgestart met als doel kostenbeheersing van WMO en Jeugdzorg. Belangrijk hierbij is dat de focus wordt aangebracht. De eerste onderwerpen waar het project zich op gaat richten zijn de dyslexiearrangementen en de externe verwijzingen. De eerste effecten van het project zullen naar verwachting vanaf 2022 zichtbaar worden.

Preventie laaggeletterdheid

Eind 2020 is Terschelling gestart met het project De Bieb op school. Onderdelen daarvan zijn inrichting van de bibliotheken op alle onderwijslocaties en leesconsulenten voor het voorschoolse, primair en voorgezet onderwijs. Binnen het project is extra aandacht voor dyslexie.

WMO

Ook in de WMO zijn er de afgelopen jaren veel ontwikkelingen geweest die invloed hebben gehad op de kosten. Zo zijn er veel veranderingen geweest in de opzet van de Huishoudelijke Hulp, hebben we te maken met stijgende aantallen door een lagere eigen bijdrage en zijn de tarieven hiervan ook toegenomen.

Veel van deze ontwikkelingen zijn landelijk gaande en voor het merendeel opgelegd door het Rijk.

Samenvattend komen wij tot de conclusie dat de budgetten voor het sociaal domein wederom naar boven moeten worden bijgesteld. Het college is van mening dat de noodzaak ontstaat om vanaf het jaar 2022 aan de budgetten in het sociaal domein zo mogelijk een taakstelling te koppelen. Inzicht in de concrete besparingen op het sociaal domein worden in

de loop van 2021 duidelijk en op dit moment dus ook nog zeker niet in te boeken in de meerjarenbegroting. Het college acht het wel van belang de verdere ontwikkeling van de lasten tot staan te brengen en wil dus zeker een taakstelling voor de verdere ontwikkeling van de kosten aangaan.

6. Invoering Omgevingswet

Per 1 januari 2022 treedt de Omgevingswet in werking. Vanaf dat moment moet de gemeente kunnen werken met de nieuwe instrumenten en werkwijzen om de activiteiten in de fysieke leefomgeving op Terschelling in banen te leiden. Deze werkwijzen en instrumenten zijn erop gericht om te zorgen voor een betere kwaliteit van de leefomgeving en voor snellere en betere besluitvorming over initiatieven van inwoners en bedrijven.

Het Rijk stelt geen middelen beschikbaar aan gemeenten voor de invoering; dit komt ten laste van de gemeentelijke begroting. De VNG gaat ervan uit dat kleine gemeenten jaarlijks ongeveer € 240.000 kwijt zijn (de komende jaren), inclusief eigen ambtelijke inzet. Op basis van de uitgangspuntennotitie, die onlangs door uw raad is besproken, schatten wij in dat er voor 2021 een budget van € 121.000 nodig is. De kosten van de invoering zijn eenmalig hoger en zijn daarom incidenteel opgenomen.

Naast de kosten voor de invoering is de verwachting dat er in de toekomst rekening gehouden moet worden met veranderende structurele baten en lasten, zoals legesinkomsten en kosten van vergunningverlening. Ook zullen er wellicht in de jaren na 2021 nog invoeringskosten moeten worden gemaakt omdat het niet de verwachting is dat de implementatie eind 2021 stopt: ook in de jaren daarna zullen nog verdere kosten worden gemaakt.

Zodra er meer bekend is over deze veranderende baten en lasten zal uw raad hierover uiteraard worden geïnformeerd en zullen wij de invloed op de verschillende posten van de begroting verder weergeven.

7. Meerkosten FUMO (BRIKS-taken)

Met de raad is afgesproken dat onderzoek wordt gedaan naar de wijze waarop in de toekomst de uitvoering van de BRIKS-taken vorm moet worden gegeven. Dit hangt samen met de stijging van de uitvoeringskosten in de afgelopen jaren, maar ook met de invoering van de Omgevingswet. Uw raad is hierover in het verleden op diverse momenten geïnformeerd en ook binnenkort zult u hierover weer worden bijgepraat.

Dit onderzoek en de mogelijke implementatie van nieuwe werkwijzen indien de relatie met de FUMO niet wordt gecontinueerd, zal enige tijd in beslag nemen. In het licht daarvan is met de FUMO voor de jaren 2020 en 2021 een nieuwe dienstverleningsovereenkomst (DVO) gesloten, gebaseerd op de tarieven die door het AB van de FUMO zijn vastgesteld en de uren die naar verwachting door de FUMO worden besteed.

De verwachte urenbestedingen en de nieuwe overeenkomst leiden ertoe dat de kosten die door de FUMO in rekening worden gebracht, aanzienlijk hoger zullen uitvallen dan tot nu toe in de begroting opgenomen. Tot op heden hebben wij de kosten van de FUMO aanzienlijk lager begroot dan de kosten die nu voortvloeien uit de nieuwe overeenkomst. Oorzaak daarvan is dat wij in de begroting hebben vastgehouden aan de financiële afspraken die in de beginjaren met de directie van de FUMO zijn gemaakt. Gezien de uitkomsten van de procedure bij de geschillencommissie en de nieuwe DVO voor de jaren 2020 en 2021 is dat uitgangpunt niet langer houdbaar. Daarnaast is gebleken dat er door de FUMO veel meer dan het normale/gemiddelde aantal uren moeten worden gemaakt voor specifieke zaken zoals bijvoorbeeld voor de B&Y-locatie en de locatie Boddelenweg en dat sprake is van een groot aantal omgevingsvergunningen voor Oerol. De relatief veel bijzondere zaken die bij

ons spelen met alle bezwaren en beroepen erbij leiden er toe dat wij ook de begroting 2021 hierop met een bedrag van € 200.000 verhogen.

Een dergelijke verhoging van het budget acht het college voor de langere termijn niet acceptabel omdat het niet verantwoord is deze verhoging opnieuw door te berekenen in de betreffende leges en die verhoging dan een te groot beslag legt op de middelen voor de komende jaren. Terschelling staat immers al bovenaan voor wat betreft de hoogte van de bouwleges. Daarom heeft het college zichzelf een taakstelling opgelegd om vanaf 2022 de meerkosten te beperken tot maximaal € 100.000. Dit betekent dat het aldus beschikbare budget leidend zal zijn voor de keuze voor de partij die de uitvoering van de BRIKS-taken vanaf 1 januari 2022 voor haar rekening zal nemen maar tevens voor de wijze waarop de gemeente zelf en deze partij het dienstverleningsconcept invulling gaan geven. Daarbij zullen algemene voorlichting en informatievoorziening losgemaakt kunnen worden van de vergunningverleners waarbij sneller wordt verwezen naar particuliere/bedrijfsmatige ondersteuners. De duurdere juridische behandeling van aanvragen zal pas worden gestart als de aanvraag écht compleet is en wat digitaal kan worden getoetst. Door verbeteringen in het omgevingsplan moeten de voorbereiding door de aanvrager en de duidelijkheid vooraf en tijdens de vergunningverlening, helpen om de kosten van bezwaren en beroepen in het vervolg ook flink te verlagen. De leges moeten daarbij ook de lasten nadrukkelijker leggen bij de veroorzakers van de ureninzet. Dit wordt nog verder uitgewerkt.

8. Inzet extra toezicht en handhaving

Reeds een groot aantal jaren pleit uw raad voor betere toezicht en handhaving op het gebied van “klein leed” zoals het fietsen in voetgangersgebieden, het stallen van aanhangwagens op openbare parkeerterreinen, toezicht in de verdere openbare ruimte en dergelijke. Hiervoor is enkele jaren geleden dan ook een specifiek budget vrijgemaakt.

In de afgelopen maanden is gebleken dat, los van de Coronaperikelen, extra inzet van een toezichthouder op het gebied van “klein leed” wenselijk is. Het college stelt daarom voor om vanaf 1 januari 2021 hiervoor een additioneel budget op te nemen van € 65.000 voor de inzet van 1 extra fte op dit terrein.

9. Organisatieontwikkeling vanaf 2022

Medewerkers gezocht! Kranten en sociale media staan vol met personeelsadvertenties. En dat betreft niet alleen horeca. Dit gaat over alle sectoren in Nederland en de gemeente Terschelling is daar geen uitzondering op.

De afgelopen jaren is er een professionaliseringsslag gemaakt in de organisatie. Daarbij is de bedrijfsvoering gewijzigd van een voornamelijk aanbod gestuurde organisatie naar een vraag gestuurde regie organisatie, met het eilandakkoord als leidraad. Een mooi resultaat van een organisatie brede inspanning waarbij is ingezet op verjonging en behoud van kennis die de organisatie verlaat door onder andere pensionering. Met name dit laatste punt, het verlaten van kennis uit de organisatie, is een punt van zorg voor de toekomst. Het Strategisch Personeelsplan, zoals door de raad gevraagd in het BMC onderzoek, onderbouwt deze zorg.

De arbeidsmarkt is krap en dit zal, ondanks de coronacrisis, de komende jaren alleen maar toenemen. Nederland vergrijsd en werkgevers vissen allemaal in dezelfde vijver naar medewerkers. Daarbij is het veelal geen kwestie van of een medewerker de benodigde kennis en kunde al in huis heeft, maar of een medewerker de competenties heeft om zich de benodigde kennis en kunde eigen te maken. Dit vraagt investeren in de organisatie. Daar waar gaten gaan vallen is het nodig vroegtijdig te bepalen of deze taken nog zelf gedaan kunnen worden, of hierop samengewerkt gaat worden of dat deze taken uitbesteed moeten worden. Steeds vaker zal sprake zijn van regievoering op taken, op zowel samenwerking als uitbestedingen. Maar ook zaken als burgerparticipatie, meer communicatie en verder oog

voor de samenwerking met andere gemeenten vereist een veranderingsslag. En als taken binnen de eigen organisatie uitgevoerd worden, dan betekent dit dat de nieuwe medewerker die deze taken over gaat nemen een lange periode mee zal draaien om zowel in opleiding als in het takenpakket bekwaam te worden. In alle gevallen betekent dit een investering in kwantiteit, door een toename van uren, en in kwaliteit, door hogere opleidingskosten of bijvoorbeeld hogere salariskosten.

Dit betekent dat hierin geïnvesteerd zal moeten worden. Op dit moment is nog niet in te schatten wat de hoogte van die jaarlijkse investering zal zijn. Daarom hebben wij deze post vooralsnog als PM-post opgenomen. In de kadernota 2021 zal dit onderwerp opnieuw uitgebreid aan bod komen en zullen wij de investering voorzien van concrete ramingen.

10. Overige mutaties

Dit betreft een beperkt aantal technische aanpassingen van de begroting. Veelal betreft dit de loon- en prijsstijgingen van diensten van derden en verbonden partijen waartegenover een vrijval staat van de verplichte reserveringspost voor loon- en prijsstijgingen die op advies van het Provinciaal Toezicht jaarlijks wordt gevormd.

In de afgelopen jaren hebben wij een aantal budgetten, met name die van gemeenschappelijke regelingen en andere verbonden partijen, niet aangepast aan de loon- en prijsstijgingen en deze stijgingen via een verzamelpost ten laste van de verschillende jaarresultaten gebracht. Op advies van de provinciale worden deze aanpassingen nu jaarlijks in de begroting verwerkt en op de betreffende posten gemuteerd. Dit betekent dat er in 2021 een inhaalslag plaatsvindt en dat vanaf de begroting 2022 de aanpassingen jaarlijks zullen plaatsvinden.

Onderstaand hebben wij de belangrijkste mutaties weergegeven:

Overige mutaties				
In €	2021	2022	2023	Taakveld
Mutaties in budgetten >25.000				
1 Meerkosten gemeenschappelijke regelingen en verbonden partijen	-184.000	-184.000	-146.000	0.2
2 Mutaties in de loonbegroting	-68.000	-73.000	-1.000	0.4
3 Aanpassing afschrijving en rente	52.000	42.000	-19.000	divers
4 Aanpassingen overige kleine budgetten	-66.000	-78.000	-89.000	divers
5 Onvoorzien inzetten voor prijscompensatie	300.000	300.000	300.000	0.11
Totaal mutaties	34.000	7.000	45.000	
Mutaties budget-neutraal				
6 Continueren bijdrage TOF	-155.000	-	-	3.4
7 Opslag OZB voor continueren bijdrage TOF	155.000	-	-	0.62
8 Aanpassing salariskosten onderwijs	-250.000	-250.000	-250.000	4.1
9 Voorziening salariskosten onderwijs	250.000	250.000	250.000	4.1
10 Exploitatiebudget Tonnenloods naar CNL	-100.000	-100.000	-	5.4
11 Exploitatiebudget Tonnenloods naar CNL	100.000	100.000	-	5.4
Totaal mutaties	34.000	7.000	45.000	

2.2.2 Ombuigingen

Aan het begin van deze collegeperiode zijn budgetten beschikbaar gesteld voor een aantal specifieke programma's en projecten zoals de havenontwikkeling, de woonvisie en het programma duurzaamheid. In de afgelopen twee jaar is geconstateerd dat de hiervoor opgenomen budgetten jaarlijks niet volledig worden benut en via een budgetoverheveling meegaan naar een volgend jaar. Op dat moment worden de budgetten opnieuw met een

jaarbedrag gevoed en wordt de overheveling aan het eind van het jaar weer groter. Blijkbaar zijn de budgetten hoger dan de invulling die daar door de organisatie aan kan worden gegeven.

In dit licht heeft het college de genoemde budgetten nogmaals tegen het licht gehouden. Het college blijft van mening dat het voor de realisatie van de genoemde programma's en projecten van belang blijft om hiervoor voldoende financiële middelen in de begroting vrij te maken en besteedbaar te houden. Hierbij is niet het budget maar zijn het programma en de praktische realisatiemogelijkheden leidend. We gaan niet uitgeven omdat er geld is, wel zetten we het vrijgemaakte geld pas in als er een goede bestedingsmogelijkheid is. Het college realiseert zich terdege dat het voldoen aan de eis om het weerstandsvermogen slechts tijdelijk te laten dalen onder de door de raad gestelde minimumomvang, van groot belang is voor het volgende college en de lange termijn. Dit college wil dan ook in ieder geval bereikt hebben dat aan het einde van de nu gepresenteerde tijdshorizon tot en met 2024, aan deze eis is voldaan.

Dit heeft dan ook geleid tot een compromis: de budgetten worden zoveel mogelijk in stand gelaten maar de toevoegingen aan de budgetten worden in 2021 op verantwoorde wijze aangepast. Dit hoeft de uitvoering van verschillende onderdelen van de projecten en programma's niet in de weg te staan: vanuit de overheveling van budgetten uit afgelopen jaren zijn nog voldoende extra middelen beschikbaar om de doelstellingen te bereiken.

11. Ombuiging budget Duurzaamheid

Vanuit het programma duurzaamheid is al aangegeven dat de budgetten die nu nog beschikbaar zijn voor het restant van 2020 en de jaren 2021 en 2022, niet zullen worden besteed. Hoewel het klimaatvraagstuk zeker een snelle(re) uitvoering vereist zijn de aard en het aantal praktische beschikbare effectieve oplossingen niet zo snel voorhanden. Het gaat namelijk om praktisch haalbare en betaalbare oplossingen voor onze inwoners.

Grootschalige oplossingen voor vermindering van energieverbruik en transitie naar meer (eigen) groene opwekking van energie dienen zich nog niet snel aan. De nadruk ligt daarom op een aanpak van bewustwording en meer kleinschalige oplossingen, die overigens prima past en werkt op ons eiland. Ondertussen gaan initiatieven en verkenningen voor grootschaliger oplossingen zoals een warmtenet en de RES gewoon door. Tot en met 2024 is voor dit programma een budget van meer dan een miljoen euro en vanaf 2022 blijft vervolgens jaarlijks een structureel budget van € 172.000 beschikbaar. Het is dan ook verdedigbaar het budget in 2021 eenmalig met € 100.000 af te romen zonder dat de uitvoering van het programma in gevaar komt.

Het beeld met betrekking tot de budgetten voor duurzaamheid is in 2020 en 2021 dan als volgt:

Duurzaamheid			
In €		2020	2021
	Regulier budget	387.000	387.000
	Budgetoverheveling (saldo 31 december)	87.000	224.000
	Totaal budget per jaar	474.000	611.000
	Geplande uitgaven	-250.000	-
	Geplande bezuiniging	-	-100.000
	Stand per 31 december	224.000	511.000
Budget 2020-2024 inclusief bezuiniging € 1.242.000			

In totaal is voor duurzaamheid in de jaren 2020 tot en met 2024 een bedrag van € 1.242.000 beschikbaar.

12. Ombuiging budget Woonprogramma 135+

Daarnaast is intensief gekeken naar het budget voor het Woonprogramma 135+.

Ook hier is inmiddels overleg gevoerd met de verantwoordelijk programmamanager en de verantwoordelijke stuurgroep. Vanuit hun perceptie kan het programma in het jaar 2021 toe met een lager budget dan in eerste instantie ingeschat. Een verlaging van het budget met € 50.000 in 2021 lijkt inhoudelijk vanuit het programmamanagement prima verdedigbaar.

De extra programmakosten voor de gemeente zaten met name in de planvorming en begeleiding van particuliere initiatieven. Dit is inmiddels grotendeels ingevuld. Voor de resterende periode gaat het vooral om het “najagen” en support van de realisatie.

Het beeld van het budget voor het woonprogramma wordt dan als volgt:

Woonprogramma			
In €		2020	2021
	Regulier budget	235.000	195.000
	Budgetoverheveling (saldo 31 december)	132.000	115.000
	Totaal budget per jaar	367.000	310.000
	Geplande uitgaven	-252.000	-
	Bezuiniging	-	-50.000
	Stand per 31 december	115.000	260.000

Budget 2020-2024 inclusief bezuiniging € 380.000

13. Ombuiging budget Havenontwikkeling

Tenslotte de budgetten voor havenontwikkeling. Jaarlijks is hiervoor in de begroting een structureel budget van € 300.000 opgenomen. Uiteindelijk is dit budget ter dekking van de kapitaallasten die voortvloeien uit de investeringen in de haven, maar in de huidige fase wordt dit budget nog gebruikt voor onderzoeken en voorbereiding. Binnenkort komt de fasering van het masterplan in de gemeenteraad en zullen keuzes moeten worden gemaakt. Maar doordat de behandeling in 2020 een half jaar is uitgesteld lijkt het niet realistisch dat het gehele budget in 2021 zal worden aangewend. Naar verwachting zal een budget van circa € 242.000 worden overgeheveld dat eveneens beschikbaar is in 2021. Dat pleit ervoor om gezien de doelstelling van een aantal ombuigingen, eenmalig het budget met € 75.000 te verlagen.

Het beeld van de budgetten voor de havenontwikkeling is dan voor de volgende jaren als volgt:

Masterplan haven			
In €		2020	2021
	Regulier budget	250.000	291.000
	Budgetoverheveling (saldo 31 december)	92.000	242.000
	Totaal budget per jaar	342.000	533.000
	Geplande uitgaven	-100.000	-
	Bezuiniging	-	-75.000
	Stand per 31 december	242.000	458.000

Budget 2020-2024 inclusief bezuiniging € 1.331.000

Indien bovenstaande maatregelen worden doorgevoerd, ontstaat voor 2021 het volgende beeld:

Resultaten (meerjaren)begroting 2021-2024					
In €		2021	2022	2023	2024
	Saldo van baten en lasten	-256.000	-67.000	348.000	342.000
	Saldo toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	-121.000	48.000	-124.000	12.000
	Begrotingssaldo	-377.000	-19.000	224.000	354.000
	Waarvan incidentele baten en lasten	-482.000	-167.000	-124.000	12.000
	Structureel begrotingssaldo	105.000	148.000	348.000	342.000

2.3 Overzicht van de incidentele baten en lasten

Artikel 189 van de Gemeentewet schrijft voor dat de raad erop toeziet dat de begroting structureel en reëel in evenwicht is. Daarmee wordt bedoeld dat in de begroting de structurele lasten gedekt worden door structurele baten. Om vast te kunnen stellen dat sprake is van structureel evenwicht is het belangrijk dat inzicht bestaat in welk deel van de baten en lasten incidenteel zijn en welke structureel. In de onderstaande tabel is aangegeven wat de incidentele baten in het meerjarenperspectief zijn.

Het onderscheid tussen incidenteel en structureel is niet altijd even duidelijk. Om meer duidelijkheid te geven heeft de commissie BBV een notitie opgesteld. De richtlijn is dat, als de tijdelijke baten en/of lasten zogenaamd "eindig" zijn, zij een incidenteel karakter hebben. Onttrekkingen en toevoegingen van en aan reserves kunnen altijd als incidenteel worden aangemerkt.

Het overzicht van baten en lasten dient niet alleen voor het horizontale toezicht door de raad, maar is voor de financiële toezichthouder, de provincie Fryslân, een belangrijk overzicht bij de bepaling of de gemeente in aanmerking komt voor het gewenste repressieve toezicht.

2.3.1. Incidentele baten

Specificatie incidentele baten					
In €	Taakveld	2021	2022	2023	2024
Opslag OZB tbv Ondernemersfonds	0.62	155.000	-	-	-
onttrekkingen reserves	0.10	204.000	383.000	221.000	367.000
Totaal incidentele baten		359.000	383.000	221.000	367.000

Opslag OZB ten behoeve van het Ondernemersfonds

Op 21 november 2017 heeft de gemeenteraad ingestemd met de realisatie van een Ondernemersfonds Terschelling voor de periode van 3 jaar van 1 januari 2018 tot 31 december 2020 en dat de jaarlijkse financiering van € 155.000,- voor dit fonds plaatsvindt door een ophoging van het tarief onroerende zaakbelasting niet-woningen van € 80,- per € 100.000,- WOZ waarde. In de praktijk ligt de bijdrage rond de € 150.000,-.

Binnenkort wordt aan uw raad voorgesteld de bijdrage aan het ondernemersfonds met een jaar te verlengen. Concreet houdt dit in dat de verhoging van het tarief onroerende zaakbelasting niet-woningen ook in 2021 stand houdt. Dit zorgt voor een incidentele meeropbrengst van € 155.000,-. Hier staat echter ook een incidentele last van € 155.000 tegenover als bijdrage naar het Ondernemersfonds.

Onttrekkingen reserves

Toevoegingen en onttrekking aan reserves worden altijd als incidenteel beschouwd, tenzij het (onder voorwaarde) om financieringsreserves en dekkingsreserves gaat of onttrekkingen uit de daartoe toereikende (bestemmings)reserves voor minimaal 3 jaar met als doel structurele kosten te dekken.

Het betreft hier een onttrekking uit de reserve havenbedrijf. Deze onttrekking wordt gedaan om het exploitatietekort van het havenbedrijf te dekken.

Een uitgebreid overzicht van de toevoegingen en onttrekkingen aan reserves is terug te vinden in bijlage 2.

2.3.2 Incidentele lasten

Het overzicht van incidentele lasten in de meerjarenbegroting is als volgt:

Specificatie incidentele lasten					
In €	Taakveld	2021	2022	2023	2024
Documentaire Informatie Voorziening (Archief)	0.4	-	-20.000	-20.000	-20.000
Bijdrage ondernemersfonds	3.4	-155.000	-	-	-
Uitvoeringsbudget Woonprogramma 135+	8.3	-105.000	-	-	-
Aanvullend budget Duurzaamheid 2e fase	7.4	-115.000	-215.000	-	-
Invoering Omgevingswet	8.1	-141.000	-	-	-
Toevoegingen reserves	0.10	-325.000	-335.000	-345.000	-355.000
Totaal incidentele lasten		-841.000	-550.000	-345.000	-355.000

*hierbij is rekening gehouden met de eenmalige ombuigingen in 2021

Documentaire Informatie Voorziening (Archief)

Om een archiefinventarisatie uit te kunnen voeren is voor de jaren 2022 tot en met 2024 een incidenteel budget opgenomen in de begroting. Dit budget was reeds verwerkt in de begroting van 2020. Het budget wordt voor de laatste maal opgevoerd in 2024 en wordt hierdoor aangemerkt als incidenteel, waardoor dit budget is vermeld in de specificatie.

Bijdrage aan het Ondernemersfonds

Zie hiervoor de toelichting bij de post incidentele baten, Opslag OZB ten behoeve van het Ondernemersfonds.

Uitvoeringsbudget Woonprogramma 135+

Aan het begin van deze collegeperiode heeft uw raad budgetten beschikbaar gesteld voor specifieke projecten. Een daarvan is het budget voor uitvoering van de woonvisie. In de periode 2018 tot en met 2022 moeten er 135+ nieuwe woningen worden gerealiseerd op Terschelling. Voor de uitvoering hiervan is in 2021 een incidenteel budget beschikbaar van € 145.000. Een gedeelte hiervan, € 40.000,-, is als structurele last in de begroting opgenomen. De overige € 105.000,- betreft een eenmalige verhoging.

Aanvullend budget Duurzaamheid 2^e fase

Om de duurzaamheidsambities van de gemeente Terschelling te realiseren is voor de periode 2020-2022 een extra uitvoeringsbudget beschikbaar gesteld. Deze lasten hebben een incidenteel karakter voor een periode van 3 jaar en zijn daarom opgenomen in dit overzicht.

Invoering Omgevingswet

Per 1 januari 2022 treedt de Omgevingswet in werking. Om de invoering hiervan te realiseren is een uitvoeringsbudget beschikbaar gesteld. De kosten van de invoering zijn eenmalig hoger en zijn daarom incidenteel opgenomen.

Toevoegingen reserves

Toevoegingen en onttrekking aan reserves worden altijd als incidenteel beschouwd, tenzij het (onder voorwaarde) om financieringsreserves en dekkingsreserves gaat of onttrekkingen uit de daartoe toereikende (bestemmings)reserves voor minimaal 3 jaar met als doel structurele kosten te dekken.

Deze post bestaat uit een toevoeging aan de reserve havenbedrijf en een toevoeging aan de reserve J.W. van Dierenfonds. De toevoeging aan de reserve havenbedrijf wordt gedaan om kapitaal op te bouwen om toekomstige investeringen en exploitatietekorten in het havenbedrijf te kunnen dekken. De reserve J.W. van Dierenfonds is ingesteld om specifieke aankopen voor museum het Behouden Huys te kunnen bekostigen. Aan deze reserve wordt

incidenteel € 1.000 toegevoegd. Een uitgebreid overzicht van de toevoegingen en onttrekkingen aan reserves is terug te vinden in bijlage 2.

2.4 Algemene Uitkering

Binnen het gemeentefonds is de Algemene Uitkering de grootste component. De algemene uitkering wordt over de gemeenten verdeeld via maatstaven, zoals het inwonertal en de oppervlakte van de gemeente, een aan de maatstaven gekoppeld gewicht (bedrag per eenheid) en de uitkeringsfactor. Het geld dat een gemeente ontvangt uit de algemene uitkering komt ten goede aan de algemene middelen van de gemeente. Zij kunnen dit geld, met inachtneming van wet- en regelgeving, naar eigen inzicht uitgeven om taken de financieren die het Rijk heeft opgedragen (medebewindstaken) of beleid dat zij autonoom voeren. De verantwoording van de bestede gelden uit de algemene uitkering gebeurt niet bij het Rijk, maar bij de eigen gemeenteraad.

Gemeenten ontvangen op drie tijdstippen in het jaar de informatie over de gemeentefondsuitkeringen: in mei op basis van de Voorjaarsnota, in september op basis van de Miljoenennota en in december, ter afronding van het lopende jaar, op basis van de Najaarsnota.

Met een omvang van gemiddeld € 9 miljoen per jaar, vormt de algemene uitkering uit het gemeentefonds de grootste inkomstenbron van de gemeente Terschelling. In deze begroting is de algemene uitkering opgenomen overeenkomstig hetgeen daarover in de meicirculaire 2020 is gesteld (inclusief de actualisatie van een aantal maatstaven). Hieronder worden in hoofdlijnen de (verwachte) ontwikkelingen van de algemene uitkering aangegeven.

Verloop algeme uitkering gemeentefonds					
In €	2020	2021	2022	2023	2024
Opgenomen in begroting 2020 (n.a.v. septembercirculaire 2019)	8.642.000	8.928.000	9.132.000	9.397.000	9.664.000
Wijzigingen meicirculaire 2020	135.000	148.000	220.000	128.000	57.000
Totaal algemene uitkering na meicirculaire	8.777.000	9.076.000	9.352.000	9.525.000	9.721.000
Verwachte prijsontwikkeling diensten derden	-100.000	-100.000	-200.000	-300.000	-400.000
Netto beschikbaar	8.677.000	8.976.000	9.152.000	9.225.000	9.321.000

Meicirculaire

Het accres in 2020 valt per saldo hoger uit door hogere uitgaven bij het Rijk in 2019 en 2020. Ook in latere jaren zijn er ontwikkelingen in het accres: ten opzichte van de septembercirculaire 2019 is sprake van een opwaartse bijstelling van de accrestranches voor de jaren 2021 en 2022. Voor 2023 en 2024 worden de accrestranches neerwaarts bijgesteld. Dit is het gevolg van de hogere geraamde loon- en prijsontwikkeling in het Centraal Economisch Plan (CEP) van het Centraal Planbureau en de meerjarige besluitvorming over de rijksuitgaven.

Verwachte prijsontwikkeling diensten derden

De in de tabel opgenomen correctie betreft de jaarlijkse last die wij in onze begroting opnemen voor verwachte prijsstijgingen, een en ander overeenkomstig de voorschriften van het provinciaal toezicht. Wij hebben ervoor gekozen deze correctie administratief te verwerken als een vermindering van de Algemene Uitkering.

Septembercirculaire

Inmiddels is ook de septembercirculaire 2019 verschenen. In de 1^e bestuursrapportage 2020 zullen wij u over de gevolgen van de uitkomsten van de septembercirculaire op de in deze begroting opgenomen (meerjaren)cijfers informeren.

Herverdeling Algemene Uitkering uit het gemeentefonds

Reeds een aantal jaren wordt gewerkt aan een herverdeling van de beschikbare middelen die via het gemeentefonds aan gemeenten beschikbaar worden gesteld. Lange tijd is onduidelijk gebleven hoe deze herverdeling voor de verschillende gemeenten zal uitpakken.

Inmiddels is daar in de laatste maanden iets meer duidelijkheid over gekomen, maar een exacte inschatting van de gevolgen van de herverdeling is op dit moment nog niet te maken omdat het Rijk hierover nog in overleg is met verschillende partners. Wel is inmiddels duidelijk dat de herverdeling waarschijnlijk negatief uitvalt voor kleinere gemeenten ten faveure van de grotere gemeenten. Ook hebben wij signalen ontvangen dat er mogelijk gesleuteld gaat worden aan de specifieke “Waddenuitkering” die de vijf Waddeneilanden ontvangen.

Uiteraard volgen wij deze ontwikkelingen nauwgezet en werken daarbij intensief samen met bestuurders en ambtenaren op de andere eilanden. Vanzelfsprekend zullen wij u direct informeren als verdere concrete informatie hierover beschikbaar is. Vooralsnog zijn wij in de voorliggende (meerjaren)begroting uitgegaan van de uitkomsten van de meicirculaire 2020 van het gemeentefonds, een en ander zoals voorgeschreven door de provinciaal toezichthouder. Voor de volledigheid merken wij op dat dus in de meerjarenprognoses van de Algemene Uitkering uit het gemeentefonds nog geen mogelijke herverdeeleffecten zijn verwerkt en ook niet in onze meerjarenbegroting zijn opgenomen.

2.5 Reserves en voorzieningen

Het eigen vermogen van een gemeente bestaat uit het totaal van de reserves. Daarnaast bestaan er voorzieningen. Het belangrijkste verschil tussen een voorziening en een reserve is dat voorzieningen verplicht gevormd moeten worden, omdat daar op balansdatum al daadwerkelijke toekomstige verplichtingen tegenover staan. Een reserve is door eigen besluitvorming vrij aanwendbaar. De raad is daarom ook bevoegd de bestemming van een reserve te wijzigen. Dit kan niet voor het wijzigen van de 'bestemming' van een voorziening. Voor een specificatie van de reserves en voorzieningen verwijzen wij u naar bijlage 2.

Reserves

De reserves zijn onder te verdelen in de algemene reserve en in bestemmingsreserves. De algemene reserve is in principe vrij besteedbaar. Onze gemeente heeft een deel van de algemene reserve geblokkeerd: dat deel dient als weerstandsvermogen.

Bestemmingsreserves zijn, zoals de naam al zegt, door de raad in het leven geroepen met een bepaald doel. De saldi van deze reserves kunnen in principe door de raad worden herbestemd. Hierin schuilt het risico dat de onderliggende activiteiten geen doorgang meer vinden of halverwege worden stopgezet. In de bestemmingsreserves is een onderscheid te maken tussen een beklemd deel en een onbekteld deel. Op het beklemd deel van de bestemmingsreserves rusten vaak al meerjarige verplichtingen.

Dit geldt niet voor het onbekteld deel van de bestemmingsreserves. Dat deel is als het echt nodig is ook nog volledig beschikbaar om onverwachte incidentele tegenvallers in de begroting te kunnen opvangen, omdat deze reserves niet structureel zijn ingezet in de begroting. Over het algemeen betreft het reserves met een spaar- en/of egalisatiemotief.

De reserves zullen zich in de komende jaren naar verwachting als volgt ontwikkelen:

Reservepositie per 31 december						
in €		2020	2021	2022	2023	2024
	Algemene Reserve	3.155.000	2.778.000	2.759.000	2.983.000	3.337.000
	Bestemmingsreserves (onbekteld)	327.000	327.000	327.000	327.000	327.000
	Bestemmingsreserves (bekteld)	4.143.000	4.264.000	4.216.000	4.340.000	4.328.000
	Totaal	7.625.000	7.369.000	7.302.000	7.650.000	7.992.000

Hieronder zijn de verwachte mutaties in de algemene reserve opgesomd.

Algemene reserve						
in €		2020	2021	2022	2023	2024
	Stand per 1 januari	3.847.000	3.155.000	2.778.000	2.759.000	2.983.000
	Toevoegingen:					
	Resultaat boekjaar				224.000	354.000
	Ontrekkingen:					
	Resultaat boekjaar	-692.000	-377.000	-19.000		
	Geraamde stand per 31 december	3.155.000	2.778.000	2.759.000	2.983.000	3.337.000

In de begroting van 2021 is te zien dat in de komende jaren een negatief resultaat zal worden behaald, wat invloed zal hebben op ons weerstandsvermogen.

Als de ontwikkeling van de algemene reserve wordt afgezet tegen de door uw raad geformuleerde minimale omvang van de algemene reserve, ontstaat het volgende beeld:

Weerstandsvermogen						
in €		2020	2021	2022	2023	2024
	Stand van de algemene reserve per 31 december	3.155.000	2.778.000	2.759.000	2.983.000	3.337.000
	Door de raad vastgesteld weerstandsvermogen per 31 december	3.395.000	3.446.000	3.478.000	3.550.000	3.621.000
	Overschot/tekort van het weerstandsvermogen	-240.000	-668.000	-719.000	-567.000	-284.000

Wanneer de reserve recreatie ook wordt meegenomen in deze berekening, dan ziet het plaatje er als volgt uit:

Weerstandsvermogen						
In €		2020	2021	2022	2023	2024
	Stand van de algemene reserve per 31 december	3.155.000	2.778.000	2.759.000	2.983.000	3.337.000
	Stand van de reserve recreatie per 31 december	327.000	327.000	327.000	327.000	327.000
	Totaal stand reserves per 31 december	3.482.000	3.105.000	3.086.000	3.310.000	3.664.000
	Door de raad vastgesteld weerstandsvermogen per 31 december	3.395.000	3.446.000	3.478.000	3.550.000	3.621.000
	Overschot/tekort van het weerstandsvermogen	87.000	-341.000	-392.000	-240.000	43.000

Voor een overzicht van de beoogde structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves verwijzen wij u naar bijlage 2.

Voorzieningen

De meerjarige ontwikkeling van de voorzieningen ziet er als volgt uit:

Voorzieningen per 31 december						
In €		2020	2021	2022	2023	2024
	Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	1.797.000	1.770.000	1.743.000	1.716.000	1.689.000
	Onderhoudsvoorzieningen	984.000	807.000	680.000	588.000	545.000
	Door derden beklemde voorzieningen	1.382.000	1.382.000	1.382.000	1.382.000	1.382.000
	Totaal	4.163.000	3.959.000	3.805.000	3.686.000	3.616.000

3. Programmaplan

In dit hoofdstuk treft u de opbouw van de programma's en taakvelden aan. Een programma is een samenhangende verzameling van activiteiten die worden uitgevoerd om de beoogde bestuurlijke doelen binnen dat programma te realiseren. Het programmaplan bestaat uit 9 programma's en taakvelden.

De uitwerking op kostenplaatsniveau is opgenomen in bijlage 8.

3.1 Programma 0 – Burger en ondersteuning

Programma 0 bestaat uit de volgende taakvelden:

- 0.1 Bestuur
- 0.2 Burgerzaken
- 0.4 Overhead¹
- 0.5 Treasury
- 0.61 OZB woningen
- 0.62 OZB niet-woningen
- 0.64 Belastingen overig
- 0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds
- 0.8 Overige baren en lasten
- 0.9 Vennootschapsbelasting
- 0.10 Mutatie reserve
- 0.11 onvoorzien/Resultaat van de rekening van baten en lasten.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Wat gaat het kosten?
De komende periode wordt gekeken of een andere manier van werken door de Raad mogelijk is, om effectiever te vergaderen en de kwaliteit te verhogen. Daarvoor wordt ook bij andere gemeenteraden informatie opgehaald.	Het college wacht de concrete voorstellen van de raad hiervan met belangstelling af.	Vooralsnog ramen wij hiervoor geen extra lasten.
Het uitzenden van de vergaderingen in beelden verhoogt betrokkenheid van de inwoners bij de gemeentepolitiek. Er wordt bekeken wat hiervoor de mogelijkheden en de kosten zijn.	Vanaf medio 2018 worden alle vergadering van commissie en raad live uitgezonden via Terschelling-TV.	De beelden van de commissie- en raadsvergaderingen worden via Terschelling TV verspreid. Vanaf 2018 is hiervoor budget beschikbaar.
Terschelling wil als eilandgemeenschap over haar eigen toekomst gaan. Een zelfstandig bestuur betekent eigen regie op leefbaarheid, economie, financiën, duurzaamheid, landschap en natuur.	In 2021 zal door raad, college en directie verder inhoud worden gegeven aan de bevindingen uit het BMC-rapport en de invulling van de regievoering op de genoemde onderwerpen	Beschikbare budgetten worden ingezet op verschillende organisatieonderdelen en voor de uitvoering van adviezen. Indien situaties vragen om aanpassing, zal hiervoor bij uw raad een afzonderlijk krediet worden aangevraagd.
Dit betekent dat in de basis de gemeente financieel gezond is, waardoor publiekstaken adequaat uitgevoerd kunnen worden en een goede basis dienstverlening op het eiland in stand gehouden wordt.	Er wordt voortdurend gestreefd naar een meerjarig financieel evenwicht.	Aan het eind van de planperiode is de begroting in evenwicht en voldoet het eigen vermogen aan de door de raad gestelde norm.

¹ In paragraaf 4.9 geven wij een nadere toelichting op de personele lasten, waaronder een verdere onderverdeling van de post overhead.

De gemeente werkt hiervoor samen met de andere Waddeneilanden en met gemeenten en semioverheidsinstanties aan de vaste wal.	Op diverse dossiers is samengewerkt in Waddenverband. Een belangrijk succes was bijvoorbeeld de aanvraag voor de Regiodeal die eind 2019 gezamenlijk is voorbereid en ingediend.	De kosten van de samenwerking zijn op basis van de huidige stand van zaken in de meerjarenbegroting verwerkt. Bij nieuwe samenwerkingsverbanden zullen de kosten hiervan alsnog in de begroting moeten worden opgenomen.
De samenwerking met andere gemeenten en semioverheidsinstanties wordt doorlopend geëvalueerd op nut en noodzaak en waar nodig bijgestuurd.	Een dergelijke evaluatie vindt voortdurend plaats.	Vooralsnog zijn hiervoor geen extra kosten te verwachten.
Er wordt stevig op ingezet om de naleving van de "waddentoets" blijvend te bevorderen, met name bij de Rijksoverheid.	De naleving van de "waddentoets" wordt voortdurend bewaakt. Zo nodig wordt hiervoor via de GR De Waddeneilanden aandacht gevraagd bij andere overheden.	Dit leidt niet tot extra kosten.
Beide coalitiepartijen benoemen in het college elk één wethouder. De wethouders worden aangesteld voor een deeltijdfactor van 0,8 fte. Bij de uitvoering van taken door het College zal in de gaten gehouden worden of de omvang van de ambities uit dit akkoord en de inzet van mensen in evenwicht is.	Dit is in 2018 na de gemeenteraadsverkiezingen daadwerkelijk zo geïmplementeerd.	De kosten hiervan zijn in de begroting opgenomen.
De gemeente wil open en bereikbaar zijn voor inwoners, ondernemers en organisaties.	Goede bereikbaarheid garanderen via telefoon, website, e-mail. De verdere doorontwikkeling van het zaakstelsel zal hier ook aan bijdragen. Het is de bedoeling dat vanaf 2021 het mogelijk wordt voor burgers om zelf hun aanvragen, brieven, klachten enz. thuis te volgen.	Dit past binnen het bestaande budget. Dit past binnen het bestaande budget.
In de afgelopen periode zijn er bij de gemeente specifieke loketten voor ondernemers, zorg en duurzaamheid gerealiseerd. De komende periode wordt ingezet op verbetering van de uitvoering van deze loketten.	Het Pingloket moet weer onder de aandacht worden gebracht. Door het COVID 19 virus is het niet mogelijk geweest dit loket fysiek open te hebben in 2020. Zodra het weer kan, wordt het loket weer fysiek gerealiseerd in het gemeentehuis. Wekelijks is er een spreekuur voor ondernemers. Dit wordt op dezelfde voet gecontinueerd. Het duurzaamheidsloket bestaat niet meer fysiek, enkel online in de vorm van een duurzaam bouwloket.	Dit past binnen het bestaande budget. Dit past binnen het bestaande budget. Zie hiervoor het uitvoeringsprogramma duurzaamheid.
Bij de gemeente wordt een specifiek aanspreekpunt gerealiseerd voor de	De gemeente benoemt hiervoor intern een contactpersoon die	In de meerjarenbegroting is hiervoor structureel een

diverse Buren (om Oost) en de buurtverenigingen (West). Bij deze persoon kunnen vragen vanuit de dorpen worden neergelegd en het aanspreekpunt monitort ook de voortgang van het oppakken van deze vragen.	de beschikking krijgt over een uitvoeringsbudget dat bestemd is voor materiële bestedingen.	uitvoeringsbudget van € 15.000 per jaar opgenomen. In verband met de Coronaperikelen is het in 2020 niet gelukt deze contactpersoon te benoemen. In 2021 zal dit snel worden opgepakt.
De gesprekken met inwoners, ondernemers en belangenorganisaties in aanloop naar het eilandakkoord zijn als heel positief ervaren. In vervolg hierop zal de raad structureel buiten de raadszaal in gesprek gaan met deze groepen. De onderwerpen van de gesprekken zijn divers en gericht op wat er leeft op Terschelling. De raad heeft hier een zelfstandige verantwoordelijkheid in, los van het College.	Dit wordt door de Raad samen met de Griffie opgepakt.	Vooralsnog ramen wij hiervoor geen extra lasten.
Bij het opstellen van specifieke plannen worden inwoners, ondernemers en belangenorganisaties in een vroeg stadium en gedurende het hele proces meegenomen.	Deze werkwijze wordt structureel meegenomen in het maken van plannen. In de omgevingsplannen die voortvloeien uit de Omgevingswet is dit ook het uitgangspunt.	Dit zal niet leiden tot extra kosten.
Initiatieven van inwoners van Terschelling geven blijk van grote betrokkenheid en worden daarom met enthousiasme ontvangen. Bij de ontvangst van een initiatief wordt goed besproken hoe het initiatief verder behandeld wordt en wat daarbij ieders rol, taak en verantwoordelijkheid is.	Dit uitgangspunt wordt onderschreven; maatwerk is daarbij het parool.	Dit zal niet leiden tot extra kosten.
Op het gebied van professionalisering van het gemeentelijk apparaat zijn goede stappen gezet in de afgelopen periode. Het genoemde BMC-advies geeft waardevolle handvatten voor noodzakelijke vervolgstappen.	Het BMC-rapport wordt als input meegenomen in het lopende organisatie ontwikkelingstraject. Dit traject richt zich op een verdere professionalisering van bestuur en organisatie.	Beschikbare budgetten worden ingezet op verschillende organisatieonderdelen en voor de uitvoering van adviezen. Wij stellen voor om het budget voor organisatieontwikkeling te handhaven op € 25.000 per jaar.
De communicatie vanuit de gemeente over besluiten en nieuw beleid is zo helder en eenvoudig mogelijk. De communicatie is digitaal waar het kan zonder persoonlijk contact uit het oog te verliezen.	De communicatie over besluiten en nieuw beleid wordt altijd afgestemd op de doelgroep, zo gericht en persoonlijk mogelijk. We hebben daarbij de beschikking over verschillende communicatiemiddelen. Onze website is het officiële kanaal van de gemeente. Daar worden beleid en bekendmakingen in zijn geheel gepubliceerd. In de Terschellinger plaatsen wij een kort overzicht en verwijzen voor meer info naar de website. Daar	Het bestaande budget is toereikend, ook voor eventuele updates aan de gemeentepagina in de Terschellinger. De specifieke kosten voor communicatie binnen de beleidsspeerpunten wordt in de programmakosten meegenomen.

	<p>kunnen mensen zich ook aanmelden voor verschillende attenderingsservices, zodat zij bericht krijgen als er nieuwe publicaties zijn.</p> <p>Uitgangspunt is dat per programma/ project gerichte communicatie plaatsvindt.</p> <p>Daarnaast wordt vanaf 2019 ingezet op een volgsysteem voor social media, zodat berichtgeving over de gemeente nog nauwkeuriger gevolgd kan worden.</p>	
<p>De gemeente profileert zich als een aantrekkelijk werkgever door middel van goed personeelsbeleid met een actief scholingsbeleid, een leeftijdsbewust personeelsbeleid, flexibele werktijden en loopbaanbeleid.</p>	<p>De arbeidsvoorwaarden zijn optimaal. Toch blijkt dat dit niet voldoende meer is om de gewenste medewerkers te werven. De verklaring hiervoor kan gevonden worden in het Strategisch Personeelsplan.</p> <p>Hierin is met een toekomstgerichte blik naar de medewerkers, de organisatie en de arbeidsmarkt gekeken waardoor er vroegtijdig ingespeeld kan worden op alle mogelijke ontwikkelingen op het vlak van personeel en bedrijfsvoering om zo de visie te realiseren. De consequenties hiervan worden het komende jaar in beeld gebracht.</p>	<p>Helder is dat hiermee een forse investering op het personele vlak gemoed is om een zelfstandige toekomst te garanderen. De raad zal hierover separaat geïnformeerd worden.</p>
<p>Continuïteit en diversiteit in personeel wordt versterkt o.a. door mogelijkheden te creëren voor jonge medewerkers.</p>	<p>De afgelopen jaren is er fors geïnvesteerd in het bieden van werkervaringsplaatsen (WEP). Weppers doen ervaring op voor maximaal een jaar en daarna vertrekken ze ook weer. Ze vallen ook niet binnen ons functieboek of de formatieruimte.</p> <p>Voor de gemeente Terschelling heeft het aantrekken van weppers een tweeledig doel. Naast een tijdsinvestering met betrekking tot de begeleiding levert het inzetten van een wepper uiteraard ook extra handen op die een bijdrage leveren aan de te behalen resultaten. Daarnaast maakt het dat met de weppers ook vers bloed in de organisatie stroomt. Dit zal voortgezet worden.</p> <p>Ook worden er diverse stageplaatsen geboden, op zowel (V)MBO, HBO als</p>	<p>Hiervoor kunnen de bestaande budgetten worden benut.</p> <p>Hiervoor kunnen de bestaande budgetten worden benut.</p>

	<p>universitair niveau. In de komende jaren zal ingezet worden op het voorzetten van het bieden van stageplaatsen.</p> <p>Vacatures laten zich in de praktijk niet altijd eenvoudig invullen. Naar verwachting zal dit probleem zich ook in de toekomst blijven voordoen. De inzet is erop gericht deze problematiek aan te pakken door op basis van het Strategisch Personeelsplan vroegtijdig in te zetten op taken zelf blijven doen, hierop samen te werken of taken uit te besteden.</p>	<p>Het onderzoek zal binnen de bestaande budgetten plaats kunnen vinden. Zo nodig zullen wij hiervoor uw raad om extra budget vragen.</p>
<p>De gemeente neemt haar verantwoordelijkheid als maatschappelijk verantwoord ondernemer door werkervaringsplekken en maatschappelijke stages te realiseren, zodat mensen in de gelegenheid gesteld worden ervaring op te doen en zich te ontwikkelen. De gemeente doet ook haar best voor het creëren van beschutwerkplekken en plekken voor mensen met een afstand van de arbeidsmarkt.</p>	<p>Zoals omschreven onder 'Continuïteit en diversiteit in personeel wordt versterkt o.a. door mogelijkheden te creëren voor jonge medewerkers' wordt dit al geboden.</p> <p>Daarnaast wordt ingezet op het realiseren van garantiebanen bij de gemeente Terschelling. Een garantiebaan is een baan die ingevuld wordt door iemand met een afstand tot de arbeidsmarkt. De verwachting is dat in 2021 het dan benodigde aantal garantiebanen ingevuld blijft en bij wettelijke verhoging van de aantallen ingevuld wordt.</p>	<p>Het streven is deze kosten binnen de beschikbare loonruimte op te vangen.</p>
<p>Bij structurele werkzaamheden heeft het de voorkeur dat medewerkers, na een bepaalde periode en bij gebleken geschiktheid, in vaste dienst genomen worden door de gemeente. Dit om goed werkgeverschap te kunnen uitoefenen, een heldere positie voor werknemers te creëren en kosten te besparen.</p>	<p>Medewerkers die de maximale proeftijd doorlopen hebben, krijgen bij een beoordeling die goed tot uitstekend is, een vaste aanstelling bij de gemeente Terschelling. Hierbij is geen rekening gehouden bij het eigen risicodragerschap van gemeenten ingeval van ziekte en het (van rechtswege) aflopen van contracten.</p> <p>Medewerkers die in tijdelijke dienst komen of die ingezet worden op een project krijgen uitsluitend een contract op payrollbasis. Werkgevers in de sector Overheid en Onderwijs zijn verplicht eigenrisicodrager voor de Werkloosheidswet (WW). Als eigenrisicodrager voor de WW betaalt de gemeente de kosten van de WW-uitkering, als werknemers</p>	<p>De salarisbegroting is opgesteld overeenkomstig dit uitgangspunt.</p> <p>De salarisbegroting is ingericht op de daadwerkelijke kosten van payrollconstructies.</p>

	werkloos worden. Daarbij maakt het niet uit of een medewerker een tijdelijke-, project- of vaste aanstelling heeft.	
Het huidige ruimhartige kwijtscheldingsbeleid blijft toegepast om zo ongewenste inkomenseffecten van financieel zwakkeren tegen te gaan.	Het huidige kwijtscheldingsbeleid wordt gecontinueerd.	Het in de meerjarenbegroting opgenomen bedrag is hiervoor voldoende.

PROGRAMMA 0 BURGER EN ONDERSTEUNING						
Taakveld	L/B	2020	2021	2022	2023	2024
0.1 BESTUUR	Baten	13.000	14.000	14.000	14.000	14.000
	Lasten	-846.000	-880.000	-897.000	-911.000	-927.000
		-833.000	-866.000	-883.000	-897.000	-913.000
0.2 BURGERZAKEN	Baten	150.000	150.000	150.000	150.000	150.000
	Lasten	-99.000	-108.000	-108.000	-109.000	-109.000
		51.000	42.000	42.000	41.000	41.000
0.4 OVERHEAD	Baten	110.000	168.000	258.000	196.000	173.000
	Lasten	-6.382.000	-6.491.000	-6.689.000	-6.658.000	-6.716.000
		-6.272.000	-6.323.000	-6.431.000	-6.462.000	-6.543.000
0.5 TREASURY	Baten	13.000	13.000	13.000	13.000	13.000
	Lasten	303.000	261.000	261.000	261.000	261.000
		316.000	274.000	274.000	274.000	274.000
0.61 OZB WONINGEN	Baten	1.128.000	1.173.000	1.244.000	1.302.000	1.363.000
	Lasten	-72.000	-72.000	-72.000	-72.000	-72.000
		1.056.000	1.101.000	1.172.000	1.230.000	1.291.000
0.62 OZB NIET-WONINGEN	Baten	965.000	1.025.000	894.000	936.000	980.000
	Lasten	-	-	-	-	-
		965.000	1.025.000	894.000	936.000	980.000
0.64 OVERIGE BELASTINGEN	Baten	95.000	95.000	95.000	95.000	95.000
	Lasten	-	-	-	-	-
		95.000	95.000	95.000	95.000	95.000
0.7 ALGEMEN UITKERING	Baten	9.688.000	9.076.000	9.352.000	9.525.000	9.721.000
	Lasten	-	-	-	-	-
		9.688.000	9.076.000	9.352.000	9.525.000	9.721.000
0.8 OVERIGE BATEN EN LASTEN	Baten	130.000	130.000	130.000	130.000	130.000
	Lasten	-	-	-	-	-
		130.000	130.000	130.000	130.000	130.000
0.11 ONVOORZIEN	Baten	-	-	-	-	-
	Lasten	-348.000	-148.000	-248.000	-348.000	-448.000
		-348.000	-148.000	-248.000	-348.000	-448.000
TOTAAL PROGRAMMA 0 VOOR RESULTAATBESTEMMING		4.848.000	4.406.000	4.397.000	4.524.000	4.628.000
0.10 MUTATIES RESERVES	Baten	-	-	-	-	-
	Lasten	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
		-1.000	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
TOTAAL PROGRAMMA 0 NA RESULTAATBESTEMMING		4.847.000	4.405.000	4.396.000	4.523.000	4.627.000

Indicatoren Bestuur en Ondersteuning	2019	2018
Formatie 2019 (in fte per 1.000 inwoners)	16	15
Bezetting 2019 (in fte per 1.000 inwoners)	15	14
Apparaatskosten (in € per inwoner)	-1.264	-1.289
Externe inhuur (als percentage van de totale loonsom + totale kosten inhuur externen)	34%	38%
Overhead (in % van totale lasten)	29%	29%

Indicatoren baten secretarieleges	2019	2018	2017
Paspoorten < 18 jaar	62	65	98
Paspoorten ≥ 18 jaar	220	555	540
ID-kaarten < 18 jaar	95	89	114
ID-kaarten ≥ 18 jaar	131	260	255
Rijbewijzen	623	542	612
Eigen verklaringen	92	81	97
Strandvergunningen	774	774	844
Uittreksel burgerlijke stand	56	26	54
Huwelijken	77	89	76
	2.130	2.481	2.690

3.2 Programma 1 – Veiligheid

Programma 1 bestaat uit de volgende taakvelden:

- 1.1 Crisisbeheersing en brandweer
- 1.2 Openbare orde en veiligheid

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Wat gaat het kosten?
De brandweerkazerne West zal vervangen moeten worden. Er wordt gezocht naar een goede, centrale locatie op West die de aanrijtijden waarborgt.	Het college zal de VRF afdeling Brandweer verzoeken om met een locatieplan te komen. Daarna zullen er planologische keuzes moeten worden gemaakt.	De kosten hiervan zijn voor de VRF en worden gedekt uit de meerjaren begroting van de VRF (Dekkingsplan 2.0). De VRF heeft nog geen concrete locaties aangegeven.
Het hoge niveau van diverse teams op het gebied van hulpverlening en rampenbestrijding – zoals brandweer, GGT en CoWa, wordt vastgehouden.	Dit is voornamelijk een taak die ligt bij de VRF. De gemeentelijke leiders CoWa krijgen voldoende opleiding en training	De hiervoor beschikbare budgetten zijn voldoende.
Onderzocht wordt of er in verband met verontreiniging op zee, door het Ministerie van I&M, een waakvlamovereenkomst gesloten kan worden met bergers van de Wadden, waardoor een snel optreden tegen verontreiniging kan worden gewaarborgd.	Dit wordt in Waddenverband opgepakt.	Dit zal niet leiden tot gemeentelijke kosten.
De nieuwe schepen van Doeksen varen op LNG. De risico's hiervan en de voorbereiding daarop door hulpdiensten horen deel uit te maken van de risico-analyse van de Veiligheidsregio Fryslân. De gemeente ziet er op toe, dat dit ook in de toekomst blijvend onderdeel is van het pakket aan veiligheidsmaatregelen wat op Terschelling aanwezig is.	De VRF heeft aangegeven dat dit tot de standaard kennis van de brandweer behoort. De brandweer oefent ook met LNG. Onlangs is de raad hierover uitgebreid geïnformeerd.	Dit zal niet leiden tot gemeentelijke kosten.
Het is niet altijd helder waar AED's hangen en hoe ze gebruikt moeten worden. De gemeente zorgt helderheid over de plekken en faciliteert bij trainingen. Hierbij wordt ingezet op het breed delen van kennis en een praktische invulling.	De gemeente zorgt voor helderheid over de plekken en faciliteert trainingen. Hierbij wordt ingezet op het breed delen van kennis en een praktische invulling. Het college heeft besloten om een subsidieregeling in het leven te roepen voor het onderhoud en de vervanging van de AED's en het faciliteren van trainingen.	Structureel is een budget van € 6.500 beschikbaar gesteld om het onderhoud en de trainingen te bekostigen.
In de winkel- en horecagebieden en op het haventerrein wordt een aantal keren per seizoen gecontroleerd op de inrichting en het gebruik van de straat. Aanspreken op gedrag en uitleg van regels is belangrijk om gezamenlijke verantwoordelijkheid te creëren om overlast te beperken en het gebied aantrekkelijk te houden.	In 2019 is de toezichthouder eveneens benoemd tot BOA. Er is een jaarprogramma handhaving. Daar is een prioritering voor de verschillende beleidsterreinen in opgenomen. Wij zijn een onderzoek gestart naar de inrichting, de uitstraling,	In de zomer van 2020 is door de BOA en politie handhavend opgetreden. De uitkomsten hiervan worden meegenomen in de voorstellen voor de inrichting van de Torenstraat die in 2020 zal worden uitgevoerd.

	de belevingswaarde en het gebruik van het winkelgebied van West-Terschelling.	
Bemiddeling en mediation blijft deel uitmaken van handhaving. (geldt ook voor prog. 8)	In het handhavingsbeleid voor de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (de Wabo) is het uitgangspunt als volgt: bij overtreding van een regel wordt die beëindiging van de overtreding afgedwongen door het opleggen van een sanctie. Daarbij geldt: waar mogelijk geven we ruimte, waar nodig treden we op. De gemeente bekijkt per geval of bemiddeling of mediation een goede optie is. Dit uitgangspunt wordt al gehanteerd en niet alleen bij Wabo handhavingzaken.	Dit leidt niet tot extra kosten.
Alle handhaving wordt begeleid door brede en heldere communicatie over motieven, doelen en wat wel en niet is toegestaan. (geldt ook voor prog. 8)	Naast sanctioneren en mediation is voorlichting een belangrijk element bij succesvol handhaven. Kennis van de (achtergrond van de) regels draagt bij aan een betere naleving daarvan. In de nota Helder Handhaven komt de communicatie uitgebreid aan de orde. Over de handhaving Drank en Horeca Wet wordt al breed gecommuniceerd met de doelgroep.	Dit kan binnen het bestaande budget, mits duidelijk is welke wettelijke regel overtreden wordt.
Bij handhaving is oog voor "klein leed" dat relatief snel en eenvoudig is op te lossen. (geldt ook voor prog. 8)	Sinds 1 mei 2019 is de gemeentelijke BOA 'er bevoegd om op te treden.	De gemeentelijke BOA is structureel in de salarisbegroting opgenomen. Het college stelt voor om vanaf 2021 het budget voor toezicht en handhaving te verhogen met € 65.000, omdat is gebleken dat de huidige beschikbare capaciteit onvoldoende is.
Foutparkeren op West leidt er toe dat de brandweer geblokkeerd wordt en niet op tijd bij een calamiteit kan zijn. Hier moet goed op gehandhaafd worden.	Dit heeft voortdurend de aandacht.	Dit leidt niet tot gemeentelijke kosten.
De afgelopen periode is op een constructieve manier samengewerkt met diverse organisaties op het gebied van wad- natuur- en strandbeheer. In de toekomst wordt dit voortgezet en uitgebouwd.	Ook in 2021 zal intensief met diverse organisaties, zoals SBB, RWS en het Waterschap worden samengewerkt.	
Het fundament van een goede politiezorg is gelegen in eilander agenten die het eiland goed kennen en ook de eilanders goed kennen.	De burgemeester heeft de wens van de raad over de politiezorg in diverse gremia aan de orde gebracht. De politie heeft zijn	We hebben de vraag van de raad schriftelijk voorgelegd aan de teamchef en aan het sectorhoofd district Fryslân.

<p>De op 19 december 2017 Raadsbreed aangenomen motie wordt onverkort uitgevoerd. De gemeente zet erop in dat de 8 fte reguliere politiecapaciteit volledig vervuld wordt door politieagenten die woonachtig zijn op Terschelling. Daarnaast wordt er bij het Regionaal Bestuurlijk Overleg Noord-Nederland en aan de minister van Justitie en Veiligheid op aangedrongen dat de 'waddentoets' op onze uitzonderlijke situatie van toepassing wordt verklaard. Er wordt op ingezet dat de 'eilander' agenten zo weinig mogelijk diensten aan de vaste wal moeten voldoen. De bereikbaarheid van de politie wordt verbeterd en sluit aan bij de op de website van de politie aangegeven informatie.</p>	<p>standpunt schriftelijk en mondeling kenbaar gemaakt aan de raad. Ook de politie onderkent het belang van de aanwezigheid van "eilander agenten". In Waddenverband is ingezet op gezamenlijkheid. Er wordt overlegd met de politiechef en waar nodig/gewenst gezamenlijk actie ondernomen.</p>	<p>Tevens is de vraag behandeld in het portefeuillehoudersoverleg Openbare orde en (kust)veiligheid en Water van de Waddensamenwerking. Dit leidt niet tot gemeentelijke kosten.</p>
<p>Extra zomerbewaking: minimaal het huidige niveau van inzet tijdens het zomerseizoen wordt gehandhaafd en gemonitord, zodat goed geëvalueerd kan worden.</p>	<p>Er is gekozen voor een soberder invulling en concentratie van de bewaking op het dorp Midsland en omstreken. De inzet in de buitengebieden (Strand, Seinpaalduin en Duinmeertje) is gestaakt.</p>	<p>Wij gaan voor de komende jaren uit van inzet op het reguliere niveau.</p>
<p>De lifeguards zijn belangrijk voor het waarborgen van de veiligheid aan het strand. Dit wordt gehandhaafd op het huidige niveau.</p>	<p>In 2019 is de strandbewaking beperkt door de 3 posten minder ruim te bemensen en door de lifeguards in een gemeentelijk pand te huisvesten. In 2020 heeft dit goed gewerkt.</p>	<p>Er wordt uitgegaan van het beschikbare budget, de dienstverlening van de KNRM is hierop aangepast.</p>
<p>Op Terschelling komt elke zomer een grote hoeveelheid jongeren vakantie vieren. Het grootste gedeelte van deze jongeren is nog geen 18 jaar en mag daarom geen alcoholische dranken nuttigen. Toch gebeurt dit wel veelvuldig. Door het jaar heen overigens ook onder eilander jongeren. Daarnaast zijn er ook zorgen over het drugsgebruik onder jeugd.</p>	<p>Het college wil zich ervoor inzetten om van Terschelling een gemeente te maken waar onder de leeftijd van 18 jaar, geen alcohol en drugs wordt genuttigd (NIX<18). Zowel voor eilanders, als voor gasten. Het project NIX<18 Terschelling zal hier de eerste stap in zijn. Onder leiding van het Trimbos-instituut wil de gemeente de neuzen dezelfde kant op krijgen en een situatie creëren waarin op minderjarige leeftijd niet meer gedronken wordt en geen middelen meer worden gebruikt.</p>	<p>Voor de kosten van de begeleiding van dit project door Trimbos en overige activiteiten is in totaal een budget van maximaal € 50.000 beschikbaar gesteld. De uitvoering loopt nog.</p>

PROGRAMMA 1 VEILIGHEID						
Taakveld	L/B	2020	2021	2022	2023	2024
1.1 CRISISBEHEERSING EN BRANDWEER	Baten	5.000	-	-	-	-
	Lasten	-552.000	-601.000	-619.000	-636.000	-654.000
		-547.000	-601.000	-619.000	-636.000	-654.000
1.2 OPENBARE ORDE EN VEILIGHEID	Baten	39.000	39.000	39.000	39.000	39.000
	Lasten	-319.000	-338.000	-339.000	-340.000	-341.000
		-280.000	-299.000	-300.000	-301.000	-302.000
TOTAAL PROGRAMMA 1 VOOR RESULTAATBESTEMMING		-827.000	-900.000	-919.000	-937.000	-956.000
0.10 MUTATIES RESERVES	Baten	19.000	-	-	-	-
	Lasten	-	-	-	-	-
		19.000	-	-	-	-
TOTAAL PROGRAMMA 1 NA RESULTAATBESTEMMING		-808.000	-900.000	-919.000	-937.000	-956.000

Beleidsindicatoren Veiligheid	2019	2018
Verwijzingen Halt (per 1.000 jongeren)	0	10,4
Winkeldiefstallen (per 1.000 inwoners)	0	0,2
Geweldsmisdrijven (per 1.000 inwoners)	3,1	5,3
Diefstallen uit woning (per 1.000 inwoners)	0,4	0,2
Vernielingen en beschadigingen (in openbare ruimte, per 1.000 inwoners)	5,1	4,3

3.3 Programma 2 – Verkeer, vervoer en waterstaat

Programma 2 bestaat uit de volgende taakvelden:

- 2.1 Verkeer en vervoer
- 2.3 Recreatieve havens
- 2.4 Economische havens en waterwegen

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Wat gaat het kosten?
<p>Overleg met de boeren over de toekomst van de Polderpaden (verkoop).</p>	<p>Staat op de planning van 2020. Er wordt in het vierde kwartaal een overleg met de agrarische sector georganiseerd met meerdere agendapunten, waaronder de toekomst van de Polderpaden, mits de Coronamaatregelen dit toestaan. Zonodig wordt doorgeschoven naar 2021.</p>	<p>De financiële gevolgen zijn op dit moment niet in te schatten.</p>
<p>Deze periode wordt een breed verkeersplan voor Terschelling ontwikkeld. Daarin wordt tenminste aandacht geschonken aan de volgende zaken:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Inventarisatie van gevaarlijke oversteekplaatsen langs de Hoofdweg ligt er. Meenemen in het totale verkeersplan. • Het loslaten van de inrichting van wegen volgens shared space is uitgangspunt voor het verkeersplan. • Mogelijkheid en wenselijkheid van 30 km-zones in West en Midsland • Verbeteren en veiliger maken fietspaden • Onderzoeken van andere routes voor landbouwverkeer dan door de dorpen, incl. kosten en regelgeving 	<p>Wij kiezen voor een pragmatische en integrale insteek, waarbij we vooralsnog de hieronder genoemde zaken als eerste zullen oppakken.</p> <p>Deze inventarisatie is gereed en zal binnenkort aan de raad worden voorgelegd. Bovendien is inmiddels subsidie aangevraagd. Op basis hiervan wordt een drietal kruispunten aangepakt.</p> <p>Feitelijk is er maar één locatie buiten de bebouwde kommen die is ingericht volgens het principe van sharedspace. Dat is bij West aan Zee. Die situatie is inmiddels deels aangepakt (zie hieronder).</p> <p>Binnen de kernen van de dorpen zijn al 30 km-zones, met uitzondering van de Hoofdweg in die dorpen (dus 50km/h).</p> <p>Door de Coronamaatregelen zijn de hoofd fietspade voorzien van een middenstreep. Er zal bekeken worden of dit een permanente maatregel kan worden</p> <p>De onderhoudstoestand van de polderpaden is matig, echter het zijn onverharde paden en de kosten van het onderhoud hiervan zijn in de afgelopen jaren voor beperkt onderhoud in de</p>	<p>De uitvoeringskosten zijn nog niet bekend, maar er is een budget van € 300.000 beschikbaar.</p> <p>Hiervoor is € 25.000 in de begroting opgenomen in het lopende budget.</p> <p>De uitvoeringskosten vanaf 2021 zijn nog niet in te schatten.</p>

<ul style="list-style-type: none"> • Discussie voeren over grootte voertuigen op het eiland (gewicht, breedte, lengte) • Verwijderen van drempels op de Badweg Formerum en Badweg Oosterend • Gevaarlijke situaties worden samen met betrokkenen geïnventariseerd en in het verkeersplan opgenomen. 	<p>meerjarenbegroting meegenomen. Er zal beleid worden opgesteld welke polderpaden openbaar en in eigendom van de gemeente blijven en dus ook als alternatief kunnen dienen voor het landbouwverkeer. Daarbij moeten dan ook de kosten van onderhoud in beeld worden gebracht.</p> <p>Deze discussie kan tegelijk worden gevoerd met het voorgaande punt over de polderpaden en de meest wenselijke routes van het landbouwverkeer door de polder.</p> <p>De grond is niet in eigendom van de gemeente, Staatbosbeheer is hier de wegbeheerder. Dit zal met SBB nader worden overlegd.</p> <p>Dit zal altijd het uitgangspunt zijn. Naar onze mening vraagt de situatie rond het parkeerterrein/buslus bij het VMBO op korte termijn de nodige aandacht. Een voorstel voor de herinrichting is nagenoeg gereed. Het onderhoud aan de buslus zit in het meerjarenonderhoudsprogramma, maar het tekort aan parkeerplaatsen en de veiligheid van de schoolkinderen ter plekke vragen om een andere inrichting van dit gebied.</p>	<p>Dit zal niet leiden tot gemeentelijke kosten.</p> <p>De kosten voor het herinrichten van het parkeerterrein/buslus kunnen voor een groot gedeelte uit het wegenonderhoudsprogramma worden gedekt.</p> <p>Indien gevaarlijke situaties vragen om aanpassing, zal hiervoor bij uw raad een afzonderlijk krediet worden gevraagd.</p>
<p>Een blauwe zone bij de haven en langs de Willem Barentszkade. Lang parkeren kan uitsluitend bij de werkhaven! Deze blauwe zone en het lang parkeren worden gehandhaafd en gemonitord. Hierover wordt najaar 2019 verslag gedaan. Wanneer deze maatregelen niet afdoende werken, wordt een voorstel ontwikkeld om eilanders in de straten van West te laten parkeren met een vergunning en de toeristen laten parkeren op openbare parkeerterreinen.</p>	<p>De invoering van een blauwe zone lijkt eenvoudig, maar met name de verkeerskundige regelgeving en de handhaving dienen goed te worden geregeld. Een parkeerbeleid voor de langere termijn zal moeten ontwikkeld en aansluiten op de definitieve havenplannen en zal vanwege verdringingseffecten een groter deel van het dorp moeten omvatten. Dit zal in de winter van 2020/2021 worden opgepakt.</p>	<p>De uitvoeringskosten zijn nog niet in te schatten.</p>
<p>Verbeteren laad- en lossituatie bij de COOP in Midsland.</p>	<p>De ruimte ter plekke is zeer beperkt. De mogelijkheden zijn inmiddels al verkend en de huidige inrichting is op dit moment de meest haalbare vorm.</p>	<p>Dit leidt niet tot gemeentelijke kosten.</p>

In verband met een goede positie op de weg en de veiligheid wordt op korte termijn de middenstreep in het midden van de Hoofdweg weer aangebracht.	Het aanbrengen van een middenstreep is pas mogelijk als de weg over de gehele lengte gemiddeld 1,20m zou worden verbreed om een asstreep toe te mogen passen. De huidige inrichting van de weg voldoet aan de eisen van het CROW. In Nederland zijn de wegen in categorieën in gedeeld, dit heeft te maken functie van de weg en de intensiteit op de weg. De Hoofdweg valt in de categorie erftoegangsweg, waarbij geen middenstreep wordt toegepast. Zo mogelijk zullen plaatselijke maatregelen worden onderzocht.	Er volgen hieruit geen additionele kosten.
Het aantal ontheffingen voor autovrije straten wordt in beeld gebracht en herijkt.	Deze actie wordt in de planning opgenomen.	Er volgen hieruit geen additionele kosten.
Er wordt veel gefietst in de voetgangersgebieden bijv. in de Torenstraat, Boomstraat en Oosterburen. Door duidelijke bebording en misschien aanpassen van de inrichting van de straat – in overleg met de ondernemers en bewoners – wordt het fietsen ontmoedigd. Daarvoor is het ook nodig dat er voldoende mogelijkheid is om de fiets te stallen, zowel bij de haven als bij het Brandarisplein.	Hieraan zal in het herinrichtingsplan van de Torenstraat aandacht worden besteed.	De voorbereidingen voor de herinrichting zijn gepland voor eind 2020. Daarbij zal het gebruik van fietsen en stallen van fietsen een belangrijk onderwerp van gesprek zijn.
Paal 8 is een populaire Strandovergang. De inrichting van de stalling van fietsen moet opnieuw bekeken worden op capaciteit en praktisch nut.	De fietsenstallingen zijn inmiddels aangepast.	Deze aanpassing is uitgevoerd.
De inrichting van de weg naar Paal 8 wordt aangepast, waarbij het voetpad een gecombineerd fiets/voetpad wordt, gescheiden van de rijbaan. Daarnaast wordt de bult tussen fiets/voetpad i.v.m. goed zicht weggehaald. De weg en het voetpad sluiten veilig op elkaar aan.	De enige bestaande shared space buiten de bebouwde kom is bij de locatie Badweg West aan Zee. De aanpassing is uitgevoerd.	De verwachte kosten kunnen binnen de reguliere budgetten worden opgevangen.
Bij de campus wordt op korte termijn een zebrapad ingesteld, om veilig oversteken te garanderen.	De oversteekplaats bij de campus is conform het verkeerskundig rapport van het bestemmingsplan Campus uitgevoerd. Er is een snelheidremmende maatregel getroffen en de fietsen hebben een adequate oversteek gekregen. Het aanbrengen van een zebrapad vereist een ingrijpende verkeerskundige maatregel op de Hoofdweg. Het college stelt dan ook voor voorlopig geen verdere verkeerskundige maatregelen op die plek te nemen.	Er zijn vooralsnog geen extra gemeentelijke kosten.

<p>Communicatie: de gemeente communiceert helder over de voorgenomen werkzaamheden naar de inwoners. Plannen op het gebied van verkeer en mobiliteit worden in samenspraak met betrokken bewoners en organisaties opgesteld.</p>	<p>De communicatie over plannen en werkzaamheden doen we zo gericht en tijdig mogelijk. Hiervoor gebruiken wij brieven, folders, info-bijeenkomsten, Twitter, de Terschellinger en de website. Het betrekken van bewoners en organisaties is een vast onderdeel van het planproces.</p>	<p>Dit kan binnen de bestaande budgetten worden opgepakt.</p>
<p>In de nabijheid van het oude voetbalveld West, wordt een speelvoorziening gerealiseerd in overleg met de kinderen van West, gefinancierd met het geld (€ 8000,-) uit de voormalige reserve Volkshuisvesting, zoals besproken bij de behandeling van de begroting 2017.</p>	<p>Het beschikbare bedrag is te laag om een veilige en duurzame speelvoorziening te realiseren. Indien uw raad een speelvoorziening op de genoemde plek wil realiseren, dan zal er een aanvullend budget van circa € 15.000 beschikbaar moeten worden gesteld.</p>	<p>Hiervoor is vorig jaar al een budget van € 15.000 in de begroting van 2021 opgenomen.</p>
<p>De gemeente blijft er continu bij de Minister op wijzen dat de vaargeul essentieel is voor de leefbaarheid van het eiland en de eilander economie en dat deze dus op diepte moet blijven.</p>	<p>Deze problematiek geldt voor alle Waddeneilanden. Door het samenwerkingsverband De Waddeneilanden wordt dit continu bij de minister onder de aandacht gebracht.</p>	<p>Dit leidt niet tot additionele kosten.</p>
<p>De Waddenzee is een kwetsbaar en dynamisch gebied. De veiligheid bij de bereikbaarheid van de Waddenhavens blijft bij het ministerie onder de aandacht gebracht worden.</p>	<p>Deze problematiek geldt ook voor de havens van de andere Waddeneilanden en wordt daarom door het samenwerkingsverband De Waddeneilanden onder de aandacht van de minister worden gebracht.</p>	<p>Dit leidt niet tot additionele kosten.</p>
<p>De haven is een belangrijke factor bij de bereikbaarheid van Terschelling. Tegelijk speelt de discussie over de inrichting van de haven in verband met de zeespiegelstijging. Op basis van het vastgesteld masterplan wordt nu een uitvoeringsplan gemaakt. Dit belangrijke proces wordt met ambitie uitgevoerd.</p>	<p>Het uitvoeringsprogramma Havenfront Terschelling is in september 2020 behandeld en daarna uitgewerkt in concrete ontwerpen en ramingen. In 2021 leggen we de raad de uitgewerkte plannen voor en vragen om verdere instemming om de voorbereiding voorrealisatie te kunnen starten.</p> <p>Hierbij wordt ook de financiële voorstel inclusief de mogelijkheden van bijdragen en subsidies aangeboden.</p>	<p>Op basis van de huidige inzichten is vooralsnog voor de voorbereiding voldoende budget beschikbaar. De benodigde middelen voor de daadwerkelijke uitvoering moeten nog exact in beeld worden gebracht.</p>
<p>De gevolgen van klimaatverandering, met name van zeespiegelstijging en veranderende neerslag patronen, zullen Terschelling zeker raken. Samen met Provincie, SBB, Rijkswaterstaat en het Wetterskip, staat de gemeente open voor nieuwe methoden om ons eiland te wapenen tegen zwaardere weersinvloeden en opwarmingseffecten. Er worden</p>	<p>Er is een derde versie van het Fries Bestuursakkoord Waterketen opgesteld met als onderwerpen klimaatadaptatie en waterbewustzijn. Uitvoering van het akkoord start in 2021.</p>	

geen risico's genomen met verdediging tegen de zee.		
Een goede communicatie over het beheer van de waterkeringen en wat dit inhoudt, is belangrijk.		Dit leidt niet tot additionele kosten.

PROGRAMMA 2 VERKEER, VERVOER EN WATERSTAAT						
Taakveld	L/B	2020	2021	2022	2023	2024
2.1 VERKEER EN VERVOER	Baten	50.000	515.000	515.000	515.000	515.000
	Lasten	-982.000	-1.525.000	-1.499.000	-1.506.000	-1.479.000
		-932.000	-1.010.000	-984.000	-991.000	-964.000
2.3 RECREATIEVE HAVENS	Baten	108.000	108.000	108.000	60.000	60.000
	Lasten	-68.000	-67.000	-49.000	-49.000	-48.000
		40.000	41.000	59.000	11.000	12.000
2.4 ECONOMISCHE HAVENS EN WATERWEGEN	Baten	339.000	272.000	277.000	282.000	287.000
	Lasten	-1.240.000	-792.000	-1.049.000	-886.000	-1.060.000
		-901.000	-520.000	-772.000	-604.000	-773.000
TOTAAL PROGRAMMA 2 VOOR RESULTAATBESTEMMING		-1.793.000	-1.489.000	-1.697.000	-1.584.000	-1.725.000
0.10 MUTATIES RESERVES	Baten	549.000	204.000	383.000	221.000	367.000
	Lasten	-411.000	-324.000	-334.000	-344.000	-354.000
		138.000	-120.000	49.000	-123.000	13.000
TOTAAL PROGRAMMA 2 NA RESULTAATBESTEMMING		-1.655.000	-1.609.000	-1.648.000	-1.707.000	-1.712.000

3.4 Programma 3 – Economie

Programma 3 bestaat uit de volgende taakvelden:

- 3.1 Economische ontwikkelingen
- 3.4 Promotie en belastingen

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Wat gaat het kosten?
Onder voorwaarde dat het landschappelijk inpasbaar is, bijdraagt aan het leefklimaat op Terschelling en leidt tot kwaliteitsverbetering, waarbij ook aandacht is voor kleinere ondernemers, is kleinschalige en gepaste ontwikkelingsruimte mogelijk.	Bij de ontwikkeling van het omgevingsplan voor Terschelling, dat in delen wordt opgesteld, wordt met dit uitgangspunt rekening gehouden. Voor Midsland is inmiddels een omgevingsplan in voorbereiding.	In de Uitgangspuntennotitie invoering omgevingswet is budget opgenomen voor het omgevingsplan voor Midsland.
Het beleid en de inzet van de gemeente is erop gericht om de diversiteit in stand te houden en te bevorderen: dus naast de toeristische sector is er ook aandacht voor andere bedrijfstakken zoals de landbouw, de visserij, het MKB, de zorg, de maritieme bedrijfstak en de overheidsdiensten.	Dit heeft voortdurend de aandacht van het college	Vooralsnog zijn hiervoor geen extra kosten te verwachten
Het lastig tot niet kunnen invullen van vacatures in de zorg, het onderwijs en andere dienstverlenende sectoren is een belangrijk aandachtspunt. Grootste obstakel is huisvesting, hier moet een oplossing voor gezocht worden. (ook prog. 8 dus!!)	De huisvestingsbehoefte in relatie tot vacaturevulling is meegenomen in de bepaling van de totale woningbehoefte. Bij het vaststellen van de Huisvestingsverordening 2015 heeft de raad besloten geen voorrangregeling voor deze groepen meer in de verordening op te nemen. De verordening is eind 2018, geëvalueerd. Dit onderwerp is betrokken bij de evaluatie. De concept Huisvestingsverordening is in april 2019 in de raad behandeld.	Vooralsnog ramen wij hiervoor geen extra gemeentelijke lasten.
Bij het gemeentelijk aanbestedingsbeleid zullen, binnen de kaders van wet- en regelgeving, de bedrijven op het eiland, waar mogelijk, nadrukkelijk worden betrokken.	In het nieuwe aanbestedingsbeleid is deze wens verwerkt.	Vooralsnog gaan wij ervan uit dat dit niet zal leiden tot extra kosten.
Digitale bereikbaarheid: omdat 5G niet mogelijk is – te dicht bij Burum – ligt glasvezel voor de hand. De aanbesteding voor de grijze gebieden is al door de provincie gedaan, maar daar zaten de Waddeneilanden niet bij. De gemeente dringt er, zo mogelijk met Vieland, op aan dat er hiervoor een adequate oplossing komt.	Het kabinet heeft als doel gesteld dat alle Nederlanders in 2023 over snel vast breedbandinternet beschikken. Gebleken is dat de vaste verbindingen voldoen aan de norm, maar dat het mobiele netwerk op bepaalde plaatsen te wensen overlaat. Dit zal eind 2020 verder worden opgepakt.	Wij gaan er niet vanuit dat dit tot extra gemeentelijke kosten zal leiden.
In de afgelopen periode is het doorlopend gastenonderzoek	Met de Friese Waddeneilanden zal een bewonersonderzoek	De uitvoering van het gastenonderzoek vindt

ingevoerd, dat een bouwsteen is voor een goed toeristisch beleid. Aanvullend hierop wordt een onderzoek onder eilanders gehouden over hoe eilanders het toerisme ervaren en wat hun ideeën zijn.	worden ontwikkeld en uitgevoerd.	doorlopend plaats. Hiervoor wordt om de twee jaar € 10.000 budget beschikbaar gesteld. De eventuele meerkosten worden gedekt vanuit het budget bevordering toerisme.
Er wordt een evenementenvisie ontwikkeld, in samenspraak met marketing en promotie, waaraan aanvragen voor evenementen getoetst kunnen worden en niet alleen maar aan openbare orde en veiligheid. De uitkomsten van het hierboven genoemde onderzoek onder de eilanders, worden hierbij betrokken.	In overleg met de diverse eilander stakeholders zal de evenementenvisie worden ontwikkeld. Dit proces zal in 2021 starten.	Dit kan binnen de bestaande financiële ruimte.
Het recreatieplatform levert een goede bijdrage aan input voor toeristisch beleid, door gevraagd en ongevraagd advies te geven. Om het platform in staat te stellen hun taak goed uit te voeren, is heldere omschrijving van rol, doel en taken zoals beschreven in het convenant leidend.	Wij blijven het recreatieplatform input vragen conform de hierover gemaakt afspraken.	Hieruit volgen geen additionele kosten.
Ontwikkelingen op het gebied van toerisme worden getoetst op de meerwaarde van het toeristisch product en de effecten op de leefbaarheid van het eiland en de natuur en het landschap als drager van het toerisme.	Deze afweging is een vast onderdeel bij de beleidsvorming en in de hieruit voortkomende besluitvormingsprocessen. Het Landschapsontwikkelingsplan (LOP) Terschelling (2004) is de afgelopen jaren gebruikt als één van de toetsingskaders voor de ontwikkeling van het toerisme. Het LOP moet geactualiseerd worden. Belangrijke bouwsteen daarvoor is een landschapsbiografie die voor Terschelling wordt opgesteld. (taakveld 8.1)	Voor deze actualisatie is in 2021 eenmalig € 25.000 opgenomen in de begroting.
De gemeente zal Terschelling promotors als VVV, Oerol en het Ondernemersfonds blijvend ondersteunen. Bij het Ondernemersfonds wordt de evaluatie gebruikt om te bepalen of dit na 3 jaar nog voortgezet wordt.	De subsidiëring van deze organisaties blijft structureel in het subsidiejaarprogramma opgenomen. In 2021 wordt het Ondernemersfonds geëvalueerd.	Vooralsnog gaan wij ervan uit dat de bestaande subsidies worden gecontinueerd.
Gemeente staat positief tegenover het ondernemersfonds en wacht het voorstel van de ondernemers over de invulling en uitwerking van de taken af. De hoogte van aanvullende subsidie hangt hiervan af.	Het ondernemersfonds is inmiddels ingevoerd.	Vooralsnog verwachten wij geen additionele kosten.
Het goed ontvangen van de gasten van Terschelling helpt mee de parkeerdruk en bagagedruk te	Het betreft een gezamenlijk project van de gemeenten Harlingen, Vlieland en	De kosten zijn in dit stadium nog niet inzichtelijk. Ze zullen in de totaalfinanciering van het

verminderen. De situatie in Harlingen is nog niet optimaal. De gemeente zet samen met Vlieland er op in om het parkeerprobleem op het eiland (Harlingen?) minder groot te maken en een goede bagageafhandeling te realiseren, zowel in Harlingen als op de eilanden.	Terschelling. In overleg met de provincie is hier in 2018 de laatste hand aan gelegd. De Terschellinger invulling zal worden opgenomen in het uitvoeringsprogramma voor het Masterplan Havengebied Terschelling.	Masterplan worden meegenomen.
De wijziging van de inning van toeristenbelasting wordt zo mogelijk al per 1 januari 2019 ingevoerd. Zo nodig wordt hiervoor in 2018 een implementatiebudget ingesteld.	Invoering per 1 januari 2019 is onmogelijk gezien de benodigde voorbereidingstijd. De raad is inmiddels hierover geïnformeerd. In 2021 zullen verdere stappen worden gezet om zo spoedig mogelijk tot invoering over te gaan. De gemeente Terschelling is daartoe in gesprek met rederij Doeksen en de gemeente Vlieland om te komen tot een uitvoerbaar en adequaat systeem. De samenwerking tussen deze partijen lijkt onontbeerlijk voor een succesvolle implementatie.	Hiervoor is in totaal een onderzoeksbudget van € 100.000 vrijgemaakt, verdeeld over € 30.000 in 2018 en € 70.000 in 2019. Hierna volgen nog kosten voor de daadwerkelijke uitvoering, deze zijn nog niet in de begroting opgenomen.
Na een jaar wordt op basis van de verkregen informatie gekeken naar de mogelijkheid en de voor- en nadelen van een gedifferentieerd systeem voor toeristenbelasting.	De evaluatie zal pas na invoering kunnen plaatsvinden.	Omdat nog niet duidelijk is hoe de evaluatie zal worden gaan uitgevoerd, is hiervoor nog geen budget vrijgemaakt.
Wanneer de wijziging van de inning van toeristenbelasting financieel voordeel oplevert, worden de meeropbrengsten van het eerste jaar in de jaarrekening 2019 toegevoegd aan de reserve recreatie. In de jaren daarna wordt een concrete bestemming gegeven aan de meeropbrengst.	Dit zal pas tijdens de implementatiefase of na de daadwerkelijke invoering duidelijk worden.	Vooralsnog is met een meeropbrengst geen rekening gehouden.

PROGRAMMA 3 ECONOMIE						
Taakveld	L/B	2020	2021	2022	2023	2024
3.1 ECONOMISCHE ONTWIKKELING	Baten	-	-	-	-	-
	Lasten	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
		-1.000	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
3.4 PROMOTIE EN BELASTINGEN	Baten	2.992.000	3.979.000	4.067.000	4.158.000	4.245.000
	Lasten	-529.000	-341.000	-196.000	-186.000	-196.000
		2.463.000	3.638.000	3.871.000	3.972.000	4.049.000
TOTAAL PROGRAMMA 3 VOOR RESULTAATBESTEMMING		2.462.000	3.637.000	3.870.000	3.971.000	4.048.000
0.10 MUTATIES RESERVES	Baten	155.000	-	-	-	-
	Lasten	-	-	-	-	-
		155.000	-	-	-	-
TOTAAL PROGRAMMA 3 NA RESULTAATBESTEMMING		2.617.000	3.637.000	3.870.000	3.971.000	4.048.000

Beleidsindicatoren Economie	2019	2018
Functiemenging (in %)	53%	53%
Vestigingen (van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar)	189,31	186,7

3.5 Programma 4 – Onderwijs

Programma 4 bestaat uit de volgende taakvelden:

- 4.1 Openbaar basisonderwijs
- 4.2 Onderwijshuisvesting
- 4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Wat gaat het kosten?
<p>Onderwijs gaat uit van het bieden van optimale kansen voor alle kinderen op het eiland. De inzet voor de komende periode is dat er een ononderbroken leerlijn is vanaf 2 jaar tot aan de middelbare school. (gemeente faciliteert genoemd proces)</p>	<p>Ontwikkelen van het jaarlijks uitvoeringsprogramma Lokale Educatieve Agenda (LEA), in november 2020 gereed; Ontwikkelen en uitvoeren van het 2-jaarlijks uitvoeringsprogramma gemeentelijk gezondheidsbeleid (GGB); De uitvoeringsregeling Onderwijsachterstandenbeleid (OAB) en de doorontwikkeling voor- en vroegschoolse educatie beleid (VVE). Vanaf schooljaar 2019-2020 biedt het Schylger Jouw in samenwerking met MBO De Friese Poort de Basiskoksopleiding niveau 2 op het eiland aan.</p>	<p>De hiervoor beschikbare budgetten zijn vooralsnog voldoende.</p>
<p>Deze periode wordt een toekomstvisie opgesteld voor de lange termijn, met daarin een duidelijke uitspraak over de wijze waarop onderwijs vormgegeven wordt. Het opstellen van de toekomstvisie wordt breed opgepakt met CVPOT, OPOT en Prokino: de input en expertise ligt bij het werkveld. (gemeente faciliteert genoemd proces)</p>	<p>In 2018 is een externe onderzoeksopdracht uitgezet waarin een brede maatschappelijke discussie is gevoerd over de lokale behoeften en wensen met betrekking tot toekomstbestendig onderwijs op het eiland. Op basis van de uitkomsten wordt hier vanaf 2020 een vervolg aan gegeven. Daarnaast zijn afspraken gemaakt over een nauw contact tussen de schoolbestuurders en de Raad van Toezicht en over praktische samenwerking in de uitvoering.</p>	<p>Het hiervoor beschikbare budget is voldoende.</p>
<p>Vakantieregeling: De vakantieregeling wordt door de partijen uit de raad blijvend bij de onderwijswoordvoerders in de Tweede Kamer onder de aandacht gebracht. Inzet daarbij is een flexibele oplossing die werkbaar is voor het Terschellinger onderwijs.</p>	<p>Een nieuwe regeling is inmiddels ingevoerd.</p>	<p>Er zijn geen extra kosten te verwachten.</p>
<p>De huidige regeling voor het leerlingenvervoer willen we voortzetten.</p>	<p>Uitvoeren van de regeling leerlingenvervoer inclusief lokale vervoersregelingen. Lokale vervoersregelingen worden ingezet in verhouding tot Passend Onderwijs en ontwikkeling van de zelfredzaamheid van het kind.</p>	<p>Het hiervoor beschikbare budget is voldoende.</p>

Het schoolzwemmen en vervoer ernaar toe blijft gefinancierd door de gemeente.	De overeenkomsten met Arriva busvervoer en Optisport worden gecontinueerd.	Er zijn geen extra kosten te verwachten.
---	--	--

PROGRAMMA 4 ONDERWIJS						
Taakveld	L/B	2020	2021	2022	2023	2024
4.1 OPENBAAR BASISONDERWIJS	Baten	1.610.000	1.735.000	1.735.000	1.735.000	1.735.000
	Lasten	-1.612.000	-1.737.000	-1.737.000	-1.737.000	-1.737.000
		-2.000	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000
4.2 ONDERWIJSHUISVESTING	Baten	76.000	76.000	76.000	76.000	76.000
	Lasten	-357.000	-345.000	-339.000	-332.000	-327.000
		-281.000	-269.000	-263.000	-256.000	-251.000
4.3 ONDERWIJSBELEID EN LEERLINGZAKEN	Baten	1.617.000	1.802.000	1.802.000	1.802.000	1.802.000
	Lasten	-1.865.000	-2.045.000	-2.045.000	-2.043.000	-2.043.000
		-248.000	-243.000	-243.000	-241.000	-241.000
TOTAAL PROGRAMMA 4 VOOR RESULTAATBESTEMMING		-531.000	-514.000	-508.000	-499.000	-494.000
0.10 MUTATIES RESERVES	Baten	-	-	-	-	-
	Lasten	-	-	-	-	-
		-	-	-	-	-
TOTAAL PROGRAMMA 4 NA RESULTAATBESTEMMING		-531.000	-514.000	-508.000	-499.000	-494.000

Beleidsindicatoren Onderwijs	2019	2018
Absoluut verzuim (aantal per 1.000 leerlingen)	1	0
Relatief verzuim (aantal per 1.000 leerlingen)	28	28
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificaties (vsv-ers in % deelnemers aan het VO en MBO onderwijs)	1,19%	1,34%

3.6 Programma 5 – Sport, cultuur en recreatie

Programma 5 bestaat uit de volgende taakvelden:

- 5.2 Sportaccommodatie
- 5.3 Cultuurprestatie, -productie en –participatie
- 5.4 Musea
- 5.6 Media
- 5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Wat gaat het kosten?
Sportaccommodaties in bezit van de gemeente moeten in goede staat zijn; geschikt voor goed gebruik.	Onderhoud van de sportzalen wordt uitgevoerd conform het meerjarenonderhoudsplan.	De hiervoor benodigde budgetten zijn opgenomen in de begroting.
Voetbalvelden: met AVV wordt gezocht naar een reële mogelijkheid om eigenaar te worden van de accommodatie en het sportveld in Hoorn.	Gezocht wordt naar een voor alle partijen werkbare oplossing. Randvoorwaarde hierbij is dat het tot 2021 lopende huurcontract met AVV wordt gerespecteerd.	De verwachting is dat dit in het najaar van 2020/voorjaar 2021 wordt afgerond.
Het zwembad (gebouw) blijft in het bezit van de gemeente. Bij onderhoud en toekomstige investeringen staat verduurzaming voorop.	Bij de overdracht van de exploitatie van het zwembad naar Optisport is een contractafpraak gemaakt tot 1 juli 2032. Optisport en gemeente werken samen aan een invulling van het beschikbare budget voor verduurzaming van €300.000.	Uitgangspunt is dat de hiervoor in de meerjarenbegroting opgenomen kapitaallasten voldoende zullen zijn.
Realisatie van een golfbaan op Terschelling: Het initiatief voor de realisatie van een golfbaan wordt welwillend behandeld, mits de golfbaan landschappelijk goed inpasbaar is en financieel haalbaar. De uitkomsten van het onderzoek naar de haalbaarheid van een golfbaan worden afgewacht voordat een besluit genomen wordt over het wijzigen van het bestemmingsplan.	De Stichting Natuurgolfbaan Terschelling wil samen met SBB een natuurgolfbaan realiseren in het bosgebied op West. De gemeente ondersteunt het initiatief. Zo wordt samen met de Stichting, SBB en de provincie gezocht naar alternatieven voor de compensatie van het verlies aan bosgebied die op grond van de Wet natuurbescherming is vereist. Nadat door de provincie de vergunning op grond van de Wet Natuurbescherming is verleend wordt de planologische procedure opgestart.	Er wordt geen budget beschikbaar gesteld voor de exploitatie van de golfbaan of verdere onderzoeken.
De gemeente wil meewerken aan een oplossing waardoor het weer mogelijk wordt voor kinderen en volwassenen zonder eigen paard om het hele jaar door rijles te krijgen op Terschelling.	Hierin is nog geen actie ondernomen.	Er zijn tot nu toe nog geen extra kosten te verwachten.
De sportnota zal deze raadsperiode geactualiseerd worden.	In deze coalitieperiode zal de sportnota worden geëvalueerd en waar nodig geactualiseerd.	Vooralsnog gaan wij ervan uit dat dit binnen de bestaande formatie en budgetten kan worden uitgevoerd.
Het is belangrijk dat kinderen de mogelijkheid krijgen om kennis te maken met muziek. De gemeente stimuleert dat dit opgenomen	Middels het subsidiejaarprogramma wordt de Stichting Muziekonderwijs Terschelling (SMOT) ingezet.	De meerkosten van € 10.000 zijn vanaf 2020 in de begroting opgenomen.

wordt in het integrale cultuurbeleid voor de kinderen van Terschelling. De gemeente stelt hiervoor geormerkte middelen beschikbaar.	Ook kinderen die elders muziekonderwijs willen volgen, worden daarbij geholpen. De Muziekverenigingen en koren worden gesubsidieerd en de buurtcoach ondersteunt scholen bij het ontwikkelen van een integraal cultuurplan. In 2019 is verkend hoe we kinderen die elders muziekonderwijs willen volgen, financieel tegemoet kunnen komen. Hiervoor is inmiddels een voorstel ontwikkeld.	
De gemeente koestert de Terschellinger identiteit en de activiteiten die daaruit voortvloeien en beschermt de Terschellinger identiteit tegen regelgeving van hogerhand.	Diverse stichtingen en verenigingen die de Terschellinger identiteit promoten, worden gesubsidieerd.	Hiervoor zijn voldoende budgetten in de begroting opgenomen.
Er wordt meegedacht in een oplossing voor een festivalterrein voor Oerol. Ruilen van bestemming kan daarbij een optie zijn, mits dat een verbetering is voor de Ruimtelijke Ordening en niet ten koste gaat van agrarische grond, zichtlijnen of cultuurhistorische percelen.	Het terrein Westerkeijn is verkocht. De nieuwe eigenaren hebben het voornemen om op het voormalige festivalterrein recreatiewoningen te bouwen en te exploiteren. Het gebruik als festivalterrein is niet langer mogelijk.	Er wordt geen gemeentelijke bijdrage beschikbaar gesteld, wel ambtelijke ondersteuning bij de zoektocht naar een alternatief voor de Westerkeijn als festivalterrein.
De gemeenteraad heeft het college opdracht gegeven een concept-erfgoedverordening voor te bereiden. De verordening is een regeling waarmee het erfgoed en de cultuurhistorische waarden van Terschelling een beschermde status kunnen krijgen.	De erfgoederordering is in maart 2019 door de gemeenteraad vastgesteld. De uitvoering wordt thans voorbereid. De raad heeft daarbij in een motie vastgelegd dat er onderzocht wordt of er subsidiemogelijkheden zijn voor eigenaren van gemeentelijke monumenten. In afwachting daarvan worden in 2020 en 2021 geen gemeentelijke monumenten aangewezen.	In de begroting 2019 is hiervoor een budget van € 10.000 opgenomen. De financiële afweging voor het wel/niet instellen van een eigen subsidieregeling en de hoogte van het subsidieplafond vindt plaats binnen de begroting 2021.
Bij de realisatie van de plannen rond de Tonnenloods blijven de financiële, inhoudelijke en ruimtelijk randvoorwaarden vanuit de gemeente van kracht. Van cruciaal belang is de deelname en bijdrage van de samenwerkingspartners. Het CNL blijft open zolang de Tonnenloods nog niet draait.	Het bestemmingsplan moet nog worden vastgesteld door de Raad. Deze zal in november 2020 wordt aangeboden, er zijn wel een groot aantal zienswijzen ingediend.	In de meerjarenbegroting is als gemeentelijke bijdrage in de investering in de Tonnenloods een bedrag van € 1.000.000 opgenomen en een jaarlijkse exploitatiebijdrage van € 100.000. Deze budgetten zijn voor ons op dit moment leidend. In de meerjarenbegroting is ervan uitgegaan dat in 2021 het CNL nog open blijft. Het exploitatiebudget voor de Tonnenloods van € 100.000 kan hiervoor worden aangewend.
In het Behouden Huys is de afgelopen jaren stevig geïnvesteerd; het is klaar voor de toekomst.	Voor de komende coalitieperiode staan voor dit museum geen bouwkundige investeringen op de rol.	Wat resteert is regulier beheer en onderhoud. Hiervoor is extra budget gereserveerd.

Bij de uitwerking van TS25 is het kernpunt een omslag in denken: natuur hoort midden in de samenleving thuis en niet alleen in beschermde natuurgebieden. Dit is goed voor de economie, voor het imago van Terschelling en voor de biodiversiteit, hierbij krijgen ook natuurlijke bermen een plek.	In 2021 wordt het Groenbeheerplan geëvalueerd en geactualiseerd.	In 2021 wordt het Groenbeheerplan geëvalueerd en geactualiseerd. Dit kan leiden tot een aanpassing van de benodigde budgetten. Hierover is nog geen duidelijkheid.
Kwelderontwikkeling biedt in samenhang met een aantal doelen kansen op het gebied van natuurontwikkeling, het restaureren van cultuurlandschap, zeedefensie en landschapsvormgeving. Het streven is zo veel mogelijk consensus op het eiland over de aanpak. Die consensus vormt het uitgangspunt voor de verdere uitwerking van kwelderontwikkeling.	Rijkswaterstaat heeft de voorgenomen investering in kwelderontwikkeling op Terschelling ingetrokken. De gemeente ondersteunt eilander partijen, die werken aan een nieuw plan om tot kwelderbescherming en kwelderontwikkeling te komen.	Vooralsnog gaan wij ervan uit dat dit binnen de bestaande formatie en budgetten kan worden uitgevoerd.
De gemeente zorgt voor blijvende inzet ter ondersteuning van waardevolle projecten voor het landschap en de cultuurwaarden van Terschelling.	Hiervoor verwijzen wij naar de opmerkingen bij het onderwerp landschapsbiografie.	Vooralsnog gaan wij ervan uit dat dit binnen de bestaande formatie en budgetten kan worden uitgevoerd.

PROGRAMMA 5 SPORT, CULTUUR EN RECREATIE						
Taakveld	L/B	2020	2021	2022	2023	2024
5.2 SPORTACCOMODATIES	Baten	128.000	185.000	214.000	182.000	199.000
	Lasten	-578.000	-700.000	-700.000	-673.000	-696.000
		-450.000	-515.000	-486.000	-491.000	-497.000
5.3 CULTUURPRESENTATIE, PRODUCT-PARTICIPATIE	Baten	-	-	-	-	-
	Lasten	-135.000	-135.000	-135.000	-135.000	-135.000
		-135.000	-135.000	-135.000	-135.000	-135.000
5.4 MUSEA	Baten	51.000	65.000	60.000	63.000	65.000
	Lasten	-536.000	-498.000	-497.000	-574.000	-581.000
		-485.000	-433.000	-437.000	-511.000	-516.000
5.6 MEDIA	Baten	62.000	62.000	62.000	62.000	62.000
	Lasten	-231.000	-235.000	-239.000	-242.000	-246.000
		-169.000	-173.000	-177.000	-180.000	-184.000
5.7 OPENBAAR GROEN EN (OPENLUCHT) RECREATIE	Baten	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000
	Lasten	-154.000	-161.000	-144.000	-144.000	-144.000
		-152.000	-159.000	-142.000	-142.000	-142.000
TOTAAL PROGRAMMA 5 VOOR RESULTAATBESTEMMING		-1.391.000	-1.415.000	-1.377.000	-1.459.000	-1.474.000
0.10 MUTATIES RESERVES	Baten	69.000	-	-	-	-
	Lasten	-	-	-	-	-
		69.000	-	-	-	-
TOTAAL PROGRAMMA 5 NA RESULTAATBESTEMMING		-1.322.000	-1.415.000	-1.377.000	-1.459.000	-1.474.000

Beleidsindicatoren Sport, cultuur en recreatie	2018
Niet sporters (%)	Gegevens niet beschikbaar

3.7 Programma 6 – Sociaal Domein

Programma 6 bestaat uit de volgende taakvelden:

- - 6.1 Samenkracht en burgerparticipatie
- - 6.2 Wijkteams
- - 6.3 Inkomensregelingen
- - 6.4 Begeleide participatie
- - 6.5 Arbeidsparticipatie
- - 6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)
- 6.71 Maatwerkdienstverlening 18+
- 6.72 Maatwerkdienstverlening 18-
- 6.82 Geëscaleerde zorg 18-

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Wat gaat het kosten?
<p>Voor mensen met een smalle beurs zijn er diverse regelingen beschikbaar die ervoor zorgen dat gezinsleden kunnen blijven meedoen in de samenleving. Die regelingen zijn onvoldoende bekend. Het eilandteam zorgt er voor dat deze regelingen breed onder de aandacht gebracht worden en bij samenwerkingspartners bekend zijn.</p>	<p>We zetten preventieve maatregelen in. Dit betekent onder andere het stimuleren om het eigen inkomen te verhogen door te gaan werken of participeren en inzetten op lastenverlichting. Hierbij hoort ook het optimaal gebruik maken van de (minima)regelingen die het Rijk biedt. Binnen de schuldhulpverlening wordt ingezet op preventief werken om betalingsachterstanden en schulden te voorkomen.</p>	<p>Dit kan in principe uit het bestaande budget worden bekostigd.</p>
<p>Inwoners ervaren een drempel om in gesprek te gaan met het eilandteam. Een gesprek op een makkelijk bereikbare, neutrale plek helpt die drempel lager te maken.</p>	<p>Tijdens de intake zal nog meer worden ingezet op het houden van gesprekken op een voor de cliënt bereikbare en neutrale plek. Er wordt op dit moment gezocht naar een mogelijkheid de gesprekken op een vaste neutrale plek te kunnen voeren. Hiervoor zijn maatregelen nodig op het gebied van automatisering.</p>	<p>De hiermee eventueel gepaard gaande extra kosten bedragen circa € 8.000 structureel. Deze kosten zijn vanaf 2021 structureel opgenomen.</p>
<p>2^e-lijns zorg zoals Verslavingszorg Noord Nederland, GGZ Jeugd, Reik, Autisme team Noord Nederland, komen te weinig of niet naar Terschelling, ondanks afspraken in contract. College dient er, bij voorkeur in waddenverband, op in te zetten dat dit verbetert en contractafspraken na worden gekomen.</p>	<p>In Noordwest-verband is de mogelijkheid om een vaststellingsovereenkomst aan te gaan (1 op 1 overeenkomst tussen cliënt en zorgaanbieder). Daarnaast blijven we in gesprek met alle zorgaanbieders om maatwerk te kunnen leveren en wordt bij de nieuwe inkoop Jeugd door Sociaal Domein Fryslân de eilander situatie blijvend onder de aandacht gebracht.</p>	<p>Vooralsnog gaan wij ervan uit dat dit binnen de bestaande formatie en budgetten kan worden uitgevoerd.</p>
<p>Onduidelijkheid over de eigen bijdrage voor zorg leidt ertoe dat inwoners geen gebruik maken van zorg en voorzieningen. De regels hierover worden duidelijk</p>	<p>De gemeentelijke website is aangepast. Het Eilandteam werkt nauw samen met vrijwilligers die</p>	<p>Dit kan in principe uit het bestaande communicatiebudget worden bekostigd.</p>

gecommuniceerd en het Eilandteam ontzorgt inwoners hierin, zodat zij niet alles zelf hoeven uit te zoeken.	ondersteunen bij aanvragen en invullen van formulieren.	
Het eilandteam heeft hard gewerkt om de wachtlijsten weg te werken. In de komende periode wordt ingezet op voldoende menskracht om de kwaliteit van de zorg, waar de gemeente verantwoordelijk voor is, te waarborgen.	De taak (school)maatschappelijk werk wordt sinds 2019 extern ingekocht en wordt als algemene laagdrempelige voorziening ingezet. Verder gaan we via bestaande lokale samenwerkingsverbanden het voorliggende veld versterken en burgerinitiatieven ondersteunen. De beleidspool Samen Sterk Noordwest Fryslân en het Eilandteam werken hier in samen en vullen elkaar aan.	De extra kosten voor inkoop van maatschappelijk werk (€ 46.500) zijn structureel verwerkt in de begroting.
Het budget zorg wordt helder ingedeeld in een onderdeel voor personeel en een onderdeel voor voorzieningen voor de inwoners. Dit geeft heldere informatie en geeft de raad gelegenheid om beter te sturen.	De kosten van de Eilandteam medewerkers zijn vanaf 2019 opgenomen binnen de personele begroting. Daarnaast wordt er in november 2020 gestart met het project kostenbeheersing WMO en Jeugd waarin de Dienst SoZaWe en de gemeente gezamenlijk optrekken.	Alle te voorziene lasten zijn in de begroting opgenomen.
Knelpunt in de zorg is de afstemming tussen WMO en WLZ. De gemeente brengt deze knelpunten via Dienst NW-Fryslân nadrukkelijk onder de aandacht van het Ministerie van VWS.	Via de de Beleidspool Noordwest Fryslân is dit opgepakt.	Dit zal naar verwachting niet leiden tot extra lasten.
Er wordt gekeken of het nog meer mogelijk is om de budgetten, die gepaard gaan met de transities in de zorg en daarbij ondersteunende regeling, verder te ontschotten.	Via de Beleidspool Noordwest Fryslân wordt dit opgepakt.	Dit zal naar verwachting niet leiden tot extra lasten.
Er wordt gemonitord hoe het betrekken van politie, psychiater, huisarts bij niet-vrijwillige opname loopt en welke consequenties dit heeft voor de patiënt. De gemeente dringt er vanuit de GR de Waddeneilanden stevig op aan dat betrokken partijen hun verantwoordelijkheid nemen.	Per 1 januari 2020 is de Wvggz in werking getreden en is er een provinciale aanpak voor personen met verward gedrag. De samenwerking met alle netwerkpartners wordt gemonitord en indien nodig wordt de aanpak en uitvoering bijgesteld.	Het college heeft besloten hiervoor structureel € 6.000 op te nemen in de begroting. Waar nodig kan dit bedrag jaarlijks worden bijgesteld.
Er vindt overleg plaats tussen de thuiszorginstanties en het eilandteam of het wenselijk is dat er in een crisissituatie buiten kantooruren iemand van het eilandteam bereikbaar is.	In 2018 is het gesprek gevoerd met de verschillende partijen. De uitkomst hiervan is dat dit niet nodig is.	Dit zal naar verwachting niet leiden tot extra lasten.
Mantelzorgers vervullen een belangrijke rol in de Terschellinger samenleving en verdienen structurele ondersteuning. Daarvoor stelt de gemeente blijvend budget beschikbaar.	Er is een lokaal budget en een budget bij de Dienst SoZaWe Noordwest Fryslân voor mantelzorg waardering en mantelzorgondersteuning (de Pluim, dag van de mantelzorg, respijtzorg e.d.).	Deze kosten zijn al in de begroting verwerkt.

	In 2020 is mantelzorgondersteuning in Noordwest Fryslân verband geëvalueerd. De evaluatie is gepresenteerd in de Technische Commissie. In 2021 wordt de mantelzorgnotitie lokaal uitgewerkt.	
Ronald MC Donald huis: samen met andere eilanden inzetten op behoud van een dergelijke voorziening.	Naar aanleiding van de uitkomsten van de onderzoeksopdracht van Partoer is een collegeadvies in voorbereiding om in 2021 te komen tot een logeervoorziening MCL. Parallel hieraan wordt (nogmaals) verkend of de andere Waddeneilanden willen participeren in het voorstel.	De jaarlijkse exploitatiekosten worden geraamd op € 12.000. De definitieve kosten zijn sterk afhankelijk van het als dan niet participeren van de andere eilanden in het project. Deze kosten zijn nog niet in de voorliggende begroting verwerkt maar kunnen na besluitvorming ten laste van het onvoorzien worden gebracht.
Voor de keuzevrijheid van, en maatwerk naar de zorgvrager toe, is het belangrijk dat op het eiland ruimte wordt gecreëerd voor de kleinschalige zorgaanbieders om hun werk te kunnen uitoefenen. (PGB vs ZIN)	Er wordt ruimte gelaten in het beleid/ c.q. de begroting van Noordwest Fryslân om lokaal PGB in te zetten als dat nodig is. Dit kan bijvoorbeeld via de vaststellingsovereenkomsten.	Een bedrag hiervoor is opgenomen in de begroting.
Participatiewet: er wordt extra geïnvesteerd in een samenwerkingsdriehoek cliënt-ondernemers-overheid (de Dienst) om een sluitende aanpak te ontwikkelen voor kwetsbare doelgroepen.	In afstemming met samenwerkingspartners is een verkenning uitgevoerd voor het creëren van een duurzaam vangnet voor kwetsbare doelgroepen. Een plan van aanpak hiervoor is in ontwikkeling. De raad wordt hierover separaat geïnformeerd in de Technische commissie Sociaal Domein.	Dit zal naar verwachting niet leiden tot extra lasten.
Armoedebeleid wordt integraal (in NoordWest verband) ontwikkeld, waarbij voornamelijk op preventie wordt ingezet en bestaande regelingen aan elkaar worden geknoopt.	In 2018 is in Noordwest Verband een onderzoek uitgevoerd naar het huidige armoedebeleid. In 2019 is op basis van de uitkomsten nieuw armoedebeleid opgesteld. Dit nieuwe beleid is inmiddels ingevoerd en zal worden gecontinueerd.	De kosten hiervan zijn opgenomen in de begroting.
Specialistische zorg rondom zwangerschap en bevallingen moet beschikbaar zijn op het eiland. Het College gaat op zoek naar mogelijkheden hiertoe.	Naar aanleiding van de motie, van 1 juli 2020, geboortezorg Terschelling worden intern (onderzoek)acties uitgezet.	Vooralsnog zijn hier geen kosten mee gemoeid.
Onderwijsondersteunende voorzieningen als SJT, onderwijsbegeleidingsdienst, bibliotheek en diverse verenigingen zijn belangrijk. De subsidies voor deze organisaties worden op hetzelfde niveau gehouden.	Deze voorzieningen maken structureel onderdeel uit van het subsidiejaarprogramma. In het kader van de TS25/ leefbaarheidsdiscussie is het voorzieningenniveau op het eiland van groot belang.	Wij stellen voor de exploitatiesubsidies te indexeren. De hoogte van de indexatie is afhankelijk van de cao ontwikkelingen. Voor de komende coalitieperiode

wordt er uitgegaan van 2,6 %
per jaar.

PROGRAMMA 6 SOCIAAL DOMEIN						
Taakveld	L/B	2020	2021	2022	2023	2024
6.1 SAMENKRACHT EN BURGERPARTICIPATIE	Baten	4.000	6.000	16.000	22.000	17.000
	Lasten	-567.500	-566.500	-583.500	-597.500	-600.500
		-563.500	-560.500	-567.500	-575.500	-583.500
6.2 WIJKTEAMS	Baten	-	-	-	-	-
	Lasten	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
		-1.000	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
6.3 INKOMENSREGELINGEN	Baten	350.000	367.000	379.000	392.000	405.000
	Lasten	-616.000	-528.000	-537.000	-544.000	-552.000
		-266.000	-161.000	-158.000	-152.000	-147.000
6.4 BEGELEIDE PARTICIPATIE	Baten	-	40.000	41.000	42.000	43.000
	Lasten	-241.000	-308.000	-305.000	-307.000	-309.000
		-241.000	-268.000	-264.000	-265.000	-266.000
6.5 ARBEIDSPARTICIPATIE	Baten	-	-	-	-	-
	Lasten	-33.000	-35.000	-36.000	-36.000	-36.000
		-33.000	-35.000	-36.000	-36.000	-36.000
6.6 MAATWERKVOORZIENING (WMO)	Baten	-	-	-	-	-
	Lasten	-43.000	-37.000	-38.000	-38.000	-39.000
		-43.000	-37.000	-38.000	-38.000	-39.000
6.71 MAATWERKDIENTVERLENING	Baten	23.000	29.000	29.000	29.000	29.000
	Lasten	-812.000	-904.000	-928.000	-954.000	-979.000
		-789.000	-875.000	-899.000	-925.000	-950.000
6.72 MAATWERKDIENTVERLENING 18-	Baten	-	-	-	-	-
	Lasten	-839.000	-923.000	-933.000	-940.000	-947.000
		-839.000	-923.000	-933.000	-940.000	-947.000
6.82 GESCALEERDE ZORG 18-	Baten	-	-	-	-	-
	Lasten	-102.000	-53.000	-54.000	-54.000	-54.000
		-102.000	-53.000	-54.000	-54.000	-54.000
TOTAAL PROGRAMMA 6 VOOR RESULTAATBESTEMMING			-2.877.500	-2.913.500	-2.950.500	-2.986.500
0.10 MUTATIES RESERVES	Baten	179.000	-	-	-	-
	Lasten	-176.000	-	-	-	-
		3.000	-	-	-	-
TOTAAL PROGRAMMA 6 NA RESULTAATBESTEMMING			-2.874.500	-2.913.500	-2.950.500	-2.986.500

Indicatoren sociaal domein	2019	2018
Banen (aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15-64 jaar)	831,5	839,3
Jongeren met een delict voor de rechter (% 12 t/m 21 jarigen)	1%	1%
Kinderen in uitkeringsgezin (% kinderen tot 18 jaar)	1,22%*	1,22%*
Netto arbeidsparticipatie (% van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking)	68,7	68,2
Werkloze jongeren (% 16 t/m 22 jarigen)	0,0%*	0,0%*
Personen met een bijstandsuitkering (aantal per 1.000 inwoners)	4,8	7,2
Lopende re-integratievoorzieningen (aantal per 1.000 inwoners van 15-64 jaar)	3,1	6,3
Jongeren met jeugdhulp (% van alle jongeren tot 18 jaar)	9,70%	8,50%
Jongeren met jeugdbescherming (% van alle jongeren tot 18 jaar)	onbekend	onbekend
Jongeren met jeugdreclassering (% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar)	onbekend	onbekend
Cliënten met een maatwerkarrangement WMO (aantal per 10.000 inwoners)	500	430

3.8 Programma 7 – Volksgezondheid en milieu

Programma 7 bestaat uit de volgende taakvelden:

- 7.1 Volksgezondheid
- 7.2 Riolering
- 7.3 Afval
- 7.4 Milieubeheer
- 7.5 Begraafplaatsen en crematoria
- 7.6 Duurzaamheid

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Wat gaat het kosten?
<p>Het blijft de ambitie van de gemeente om als eiland zelfvoorzienend te zijn als het gaat om water en energie.</p>	<p>Het uitvoeringsprogramma 'Terschelling Samen Duurzaam' is op 18 oktober 2018 met de Raad besproken. Hierin is de ambitie van zelfvoorzienendheid bevestigd en is als concreet doel opgenomen om in 2023 minimaal 15% minder CO2 uit te stoten, en bij inzet van extra middelen 47%.</p> <p>Het uitvoeringsprogramma is nader uitgewerkt in jaarplannen en programmalijnen. In 2020 en 2021 wordt tevens de Regionale Energiestrategie (RES) opgesteld, en moeten alle gemeenten een Warmtetransitievisie maken.</p>	<p>Wij verwijzen u hiervoor naar het uitgewerkte Duurzaamheidsprogramma voor de komende jaren.</p>
<p>Energie wordt op duurzame wijze en zo veel mogelijk op Terschelling zelf opgewekt, zodat het probleem van winning niet bij anderen wordt neergelegd.</p>	<p>De gemeente werkt actief mee aan initiatieven voor de opwek van duurzame energie, waarbij we een integrale afweging van de diverse beleidskaders maken.</p> <p>De gemeente onderzoekt of een warmtenet kan dienen voor de warmtevoorziening van gebouwen in West-Terschelling.</p>	<p>Zie hiervoor het duurzaamheidsprogramma.</p>
<p>Het uitvoeringsprogramma duurzaamheid wordt de schakel van papier naar praktijk, hierin wordt onder mee gedacht aan:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Om het eiland te verduurzamen en de doelen uit het ambitie-manifest te halen moet het mogelijk zijn experimenten uit te kunnen voeren in samenwerking met onderwijs en bedrijfsleven. 	<p>In de jaarplannen worden acties voor experimenten opgenomen als die bijdragen aan de doelen.</p>	<p>Zie hiervoor het duurzaamheidsprogramma.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Terschelling sluit zich aan bij Circulair Fryslân en creëert kansen op het gebied van circulaire economie. 	<p>We zijn aangesloten en hebben contact gehad met CF.</p> <p>Daar waar nuttig sluiten we aan bij activiteiten van CF, de</p>	<p>Zie hiervoor het duurzaamheidsprogramma.</p>

	prioriteit ligt bij de doelen van het Uitvoeringsprogramma.	
<ul style="list-style-type: none"> Water en energie besparen staat voorop: wat je niet gebruikt hoeft je ook niet op te wekken of te winnen. Bewustwording is daarbij erg belangrijk. De gemeente speelt bij die bewustwording een stimulerende rol. 	Energiebesparing is een belangrijk onderdeel van het uitvoeringsprogramma. We geven voorlichting via de website, via publicaties in o.a. de Terschellinger en via de eilander energiecoach.	Zie hiervoor het duurzaamheidsprogramma.
<ul style="list-style-type: none"> Besparing wordt door de gemeente ook financieel ondersteund. We denken hierbij bijvoorbeeld aan een revolverend fonds (een lening voor mensen die energie- en waterbesparende maatregelen nemen). De mogelijkheid hiervoor moet onderzocht worden. 	De gemeente heeft met Rijksmiddelen een voucherregeling voor kleine aanpassingen aan woningen, en met middelen uit het duurzaamheidsprogramma een subsidieregeling die samenwerken beloont met een hoger subsidiebedrag. Deze regelingen lopen door in 2021. De optie van een revolverend fonds laten we los in verband met de complexe uitvoering.	Zie hiervoor het duurzaamheidsprogramma.
<ul style="list-style-type: none"> Onderzocht wordt of gemeente met Terschelling Energie een platform kan vormen om omschakeling van gas naar (groene) elektrische energie – eventueel in combinatie met een “lening” uit het revolverend fonds – makkelijker te maken door middel van het maken van massa (samen inkopen). 	In de warmtetransitievisie die de gemeente moet opstellen bepalen we hoe de omslag van aardgas naar andere energievormen eruit moet zien en in welk tempo dit gebeurt. Een onderzoek naar het winnen van water uit zeewater heeft potentie en werken we uit tot een mogelijk project.	Zie hiervoor het duurzaamheidsprogramma.
<ul style="list-style-type: none"> De gemeente voert samen met Terschelling Energie de discussie over alle soorten windenergie met de Terschellinger bevolking, zodat de raad een goed onderbouwd besluit kan nemen. 	Dit wordt ingevuld via een interactieve discussie met bewoners, waar ook de raad bij wordt betrokken. De resultaten gebruiken we bij de invulling van de RES. Bij de voorbereiding van de actualisering van de bestemmingsplannen zullen hiervoor uitgangspunten worden geformuleerd.	Zie hiervoor het duurzaamheidsprogramma.
<ul style="list-style-type: none"> De gemeente geeft op het gebied van duurzaamheid zelf het goede voorbeeld. Dat gebeurt al met FairTrade producten en daar wordt ook op gelet bij aanbesteden, het eigen wagenpark, verlichting en inkoop. 	We zetten het huidige beleid voort. De inkoop van verbruiksgoederen gaat via de GR de Eilanden. Onze energie vergroenen we via de inkoop van Garanties van Oorsprong, bij voorkeur van regionale partijen. Hier gaan we in de toekomst mee door.	Zie hiervoor het duurzaamheidsprogramma.
<ul style="list-style-type: none"> Alles wat vanaf nu op Terschelling gebouwd of 	We volgen hier het Bouwbesluit. Burgers moedigen we aan om voor energieneutraal te gaan.	Zie hiervoor het duurzaamheidsprogramma.

(groot) verbouwd wordt, wordt energieneutraal.	Voor eigen gebouwen is energieneutraal de ambitie. In 2021 komen we met een concreet uitvoeringsprogramma voor het verduurzamen van de gemeentelijke gebouwen.	
<ul style="list-style-type: none"> De aanjager duurzaamheid speelt een belangrijke rol bij voorlichting over besparende en duurzame (verbouw)maatregelen. 	In het uitvoeringsprogramma is de rol van de aanjager opgenomen. Er is een programmamanager aangesteld.	Zie hiervoor het duurzaamheidsprogramma.
<ul style="list-style-type: none"> De vastgestelde notitie zonne-energie wordt gevolgd en uitgevoerd. Aansluitend daaraan wordt gekeken naar de mogelijkheid om daken van loodsen en andere gebouwen door Terschelling Energie te laten gebruiken om zonnepanelen op te plaatsen. 	Samen met TOV en Terschelling Energie spannen we ons in om ondernemers meer zonne-energie op bedrijfsdaken te laten realiseren.	Zie hiervoor het duurzaamheidsprogramma.
<ul style="list-style-type: none"> Bij de uitbreiding van opwekking van energie op het eiland onderzoekt de gemeente of de capaciteit van het elektriciteitsnet voldoende groot is en zo niet, welke maatregelen er getroffen moeten worden. 	Dit is een belangrijk onderdeel van de Regionale Energiestrategie. De capaciteit van het net en eventuele investeringen zijn de verantwoordelijkheid van de netbeheerder Liander. De gemeente onderhoudt nauw contact over de ontwikkelingen	Zie hiervoor het duurzaamheidsprogramma.
<ul style="list-style-type: none"> Terschelling zorgt ervoor dat het proeftuin wordt voor nieuwe ontwikkelingen in energieopwekking, in samenwerking met technische opleidingen zoals TU-Delft en Universiteit Twente. Hierbij worden de ideeën die op het eiland leven op het gebied van duurzaamheid verder onderzocht. Daarnaast worden al bestaande onderzoeken en scans (zoals die van Streekwurk naar biomassa) gebruikt. 	De mogelijkheden hiertoe zijn onderzocht maar tot dusverre is de animo hiervoor nog niet groot.	Vooralsnog ramen wij geen extra kosten.
<ul style="list-style-type: none"> Er zijn diverse grootverbruikers van gas op West. Gekeken wordt naar mogelijkheden om gezamenlijk op andere, duurzame energie over te gaan. 	Dit is onderdeel van uitwerking van het uitvoeringsprogramma. Zij worden betrokken bij het onderzoek naar het Warmtenet.	Zie hiervoor het duurzaamheidsprogramma.

<ul style="list-style-type: none"> Terschelling zet in op het actief delen van kennis met gemeenten en andere partijen in Fryslân. Bij anderen wordt gekeken wat op Terschelling toegepast kan worden en eigen successen worden met anderen gedeeld. 	Dit doen we via Friese Energie Strategie, Circulair Fryslân en Duurzame Wadden.	Zie hiervoor het duurzaamheidsprogramma.
<ul style="list-style-type: none"> De gemeente communiceert actief wat zij doet op het gebied van duurzaamheid en welke maatregelen en oplossingen er zijn. Deze uitingen zijn makkelijk herkenbaar en vindbaar. 	Dit is onderdeel van uitwerking van het uitvoeringsprogramma. Er zijn diverse communicatie-uitingen zoals in de Terschellinger en Terschelling TV.	Zie hiervoor het duurzaamheidsprogramma.
<ul style="list-style-type: none"> Voor de besparing van CO2 wordt een helder stappenplan gemaakt, waarin per periode de besparing, de maatregelen en de bijbehorende kosten aan elkaar gekoppeld worden. 	Dit is opgenomen in het uitvoeringsprogramma en komt terug in de jaarplannen.	Zie hiervoor het duurzaamheidsprogramma.
Onderzocht wordt wanneer het nemen van energieopwekkende of - besparende maatregelen - zoals isoleren bij verbouw – strijdigheden oplevert met het bestemmingsplan en of er in het bestemmingsplan ruimte gemaakt moet worden voor uitzonderingen die energieopwekkende of besparende maatregelen mogelijk maken zonder dat het aanzicht van het eiland aangetast wordt.	De welstandsnota en de bestemmingsplannen worden geactualiseerd. (omgevingsplannen) Hierbij wordt aandacht besteed aan het thema duurzaamheid.	De kosten maken onderdeel uit van het budget voor de actualisatie van de welstandsnota. In de meerjarenbegroting is voor de actualisering van bestemmingsplannen jaarlijks € 57.000 beschikbaar gesteld. Dit budget is voorsnog voldoende.
De verduurzaming van het zwembad wordt met vaart opgepakt. Daarbij wordt gebruik gemaakt van gelden uit duurzaamheidsfondsen.	Er is een investeringsbudget van € 300.000 beschikbaar.	Dit zal niet leiden tot additionele gemeentelijke kosten.
Ingezet wordt op het voorkomen van zwerfaval. Bij het opruimen van zwerfaval speelt Stichting Milieujutter een belangrijke rol. De stichting wordt via het subsidiejaarprogramma ondersteund.	De activiteiten worden op het huidige niveau voortgezet.	Met de stichting zijn hier over afspraken gemaakt.
Sneller toepassen ledverlichting, verduurzamen openbare verlichting.	Er is een plan voor de totale openbare verlichting. Alle openbare verlichting wordt gefaseerd vervangen door LED-verlichting.	Vanaf begroting 2021 zal jaarlijks een investeringskrediet van € 75.000 worden meegenomen tot met 2025. De kapitaallasten worden gedekt door een toevoeging aan het budget van: 2022: € 7.000 2023: €14.000 2024: €21.000 2025 :€28.000

		2026: €35.000. Deze kapitaallasten zullen deels worden gecompenseerd door lagere verbruikslasten. Het restant van de kosten is in de voorliggende meerjarenbegroting verwerkt.

PROGRAMMA 7 VOLKSGEZONDHEID EN MILIEU						
Taakveld	L/B	2020	2021	2022	2023	2024
7.1 VOLKSGEZONDHEID	Baten	-	-	-	-	-
	Lasten	-200.000	-214.000	-218.000	-221.000	-225.000
		-200.000	-214.000	-218.000	-221.000	-225.000
7.2 RIOLERING	Baten	850.000	860.000	860.000	860.000	860.000
	Lasten	-739.500	-745.500	-783.500	-788.500	-760.500
		110.500	114.500	76.500	71.500	99.500
7.3 AFVAL	Baten	871.000	902.000	919.000	936.000	954.000
	Lasten	-902.000	-913.000	-934.000	-957.000	-979.000
		-31.000	-11.000	-15.000	-21.000	-25.000
7.4 MILIEUBEHEER	Baten	-	-	-	-	-
	Lasten	-588.000	-367.000	-467.000	-252.000	-252.000
		-588.000	-367.000	-467.000	-252.000	-252.000
7.5 BEGRAAFPLAATS EN CREMATORIA	Baten	8.000	8.000	8.000	8.000	8.000
	Lasten	-38.000	-20.000	-20.000	-20.000	-20.000
		-30.000	-12.000	-12.000	-12.000	-12.000
TOTAAL PROGRAMMA 7 VOOR RESULTAATBESTEMMING		-738.500	-489.500	-635.500	-434.500	-414.500
0.10 MUTATIES RESERVES	Baten	105.000	-	-	-	-
	Lasten	-	-	-	-	-
		105.000	-	-	-	-
TOTAAL PROGRAMMA 7 NA RESULTAATBESTEMMING		-633.500	-489.500	-635.500	-434.500	-414.500

Beleidsindicatoren Volksgezondheid en Milieu	2018	2017
Omvang huishoudelijk restafval (Kg/inwoner)	337,5	351,2
Hernieuwbare elektriciteit (%)	9,90%	5,80%

Voor 2019 zijn nog geen cijfers beschikbaar

3.9 Programma 8 – Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

Programma 8 bestaat uit de volgende taakvelden:

- 8.1 Ruimtelijke ordening
- 8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)
- 8.3 Wonen en Bouwen

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Wat gaat het kosten?
Herziening van de beleidsregels voor de kruimelregeling worden ter advisering voorgelegd aan de raad.	De herziening van de beleidsregels voor de kruimelregeling is, met instemming van de raad, op 17 december 2019 door het college vastgesteld.	
In de afgelopen periode is de ontwikkelvisie voor Terschelling, TS25, opgesteld. Deze visie is leidend voor de toetsing van nieuw beleid en de herijking van bestemmingsplannen. Verder blijven vastgestelde visie- en beleidsnota's van kracht. TS25 kan, indien op punten aangevuld, dienen als omgevingsvisie.	Bij de ontwikkeling van het omgevingsplan voor Terschelling, dat in delen wordt opgesteld, wordt met dit uitgangspunt rekening gehouden. Voor Midsland is inmiddels een omgevingsplan in voorbereiding. Een nieuw omgevingsplan biedt daarnaast de mogelijkheid om invulling te geven aan: <ul style="list-style-type: none"> • Deregulering • het gebruik van "klare taal" • Ruimte voor duurzaamheid • Ruimte voor kleinschalige uitbreiding bedrijven • Aanpak verrommeling polder en dorpsgebieden 	In de meerjarenbegroting is voor de actualisering van bestemmingsplannen jaarlijks € 57.000 beschikbaar gesteld. Wij schatten in dat dit budget vooralsnog voldoende is.
Ruimtelijke ontwikkelingen worden getoetst op de effecten op de leefbaarheid van het eiland en de natuur en het landschap als drager van het toerisme.	Het Landschapsontwikkelingsplan (LOP) Terschelling (2004) is de afgelopen jaren gebruikt als één van de toetsingskaders voor de ontwikkeling van het toerisme. Het LOP moet geactualiseerd worden. Belangrijkste bouwsteen daarvoor is een landschapsbiografie die voor Terschelling wordt opgesteld (taakveld 3.4).	Hiervoor is in 2020 eenmalig een extra budget opgenomen van € 25.000 in de begroting. Vooralsnog is dit voldoende
De bestemmingsplannen die worden herzien, worden zodanig opgesteld dat er ruimte is om binnen de kaders van TS25 te ontwikkelen en tegelijk de eigenheid van het eiland te bewaren. Na vaststelling van de herziende bestemmingsplannen is het uitgangspunt dat alleen bij een duidelijk maatschappelijk en/of breed economisch belang een wijzigingsverzoek	Bij de ontwikkeling van het omgevingsplan voor Terschelling, dat in delen, wordt opgesteld, wordt met dit uitgangspunt rekening gehouden. Voor Midsland is inmiddels een omgevingsplan in voorbereiding. Een nieuw omgevingsplan biedt daarnaast de mogelijkheid om invulling te geven aan: <ul style="list-style-type: none"> - Deregulering 	In de meerjarenbegroting is voor de actualisering van bestemmingsplannen jaarlijks € 57.000 beschikbaar gesteld. Wij schatten in dat dit budget vooralsnog voldoende is. In 2019 is er een projectleider aangesteld voor de invoering van de omgevingswet. De

gehonoreerd kan worden. Wijzigingsverzoeken worden 1 of 2 keer per jaar middels een parapluherziening aan de gemeenteraad voorgelegd.	<ul style="list-style-type: none"> - Het gebruik van “klare taal” - Ruimte voor duurzaamheid - Ruimte voor kleinschalige uitbreiding bedrijven - Aanpak verrommeling polder en dorpsgebieden. 	kosten voor deze projectleider zijn opgenomen in de loonbegroting. Voor de invoering van de Omgevingswet is in 2021 een additioneel budget van € 121.000 opgenomen.
Bij het herijken van bestemmingsplannen is het uitgangspunt dat ze goed leesbaar, overzichtelijk en helder worden vormgegeven.	Zie hiervoor (omgevingsplan)	In de meerjarenbegroting is voor de actualisering van bestemmingsplannen jaarlijks € 57.000 beschikbaar gesteld.
De welstandsnota wordt binnenkort geëvalueerd, nog voor dat de volgende ronde van herijking van bestemmingsplannen start. Daarbij is een aandachtspunt dat de beschrijving zo helder is dat duidelijk is wat wel en niet mag en de welstandsnota zo een helder instrument is voor de welstandscommissie om aan te toetsen.	De welstandsnota is geëvalueerd met diverse stakeholders en de gemeenteraad. Aanvullend heeft evaluatie plaatsgevonden met SBB. Een heldere beschrijving van wat wel en niet kan wordt onderdeel van de opdracht aan het externe bureau dat de geactualiseerde welstandsnota gaat maken. De geactualiseerde welstandsnota kan voor de inwerkingtreding van de omgevingswet door de raad worden vastgesteld. Vooruitlopend hierop heeft actualisatie plaatsgevonden van onderdelen die van belang zijn voor de uitvoering van het Programma +135+.	Voor de actualisatie van de welstandsnota is in de begroting 2020 en verdere jaren geen afzonderlijk budget meer opgenomen. De kosten worden gedekt uit de in de begroting 2020 en verder opgenomen bedragen voor het product Volkshuisvesting. Vooralsnog is geen extra budget nodig.
Specifieke aandacht wordt gevraagd voor verrommeling van de polder en dorpsgebieden.	Zie hiervoor (omgevingsplan).	Dit kan binnen de bestaande budgetten.
Er is een nieuwe Omgevingswet in de maak, waarin veel huidige wetten en maatregelen samengevoegd worden. Dat is een omvangrijke operatie met gevolgen voor de gemeente. Het college en de organisatie bereiden zich goed voor op de invoering en nemen de Raad hierin mee met tijdige informatie en scholing. De nog op te stellen landschapsbiografie, initiatief van RUG en CHV, kan gebruikt worden als bouwsteen voor ruimtelijke kwaliteit in de nieuwe omgevingsvisie. Deze biografie wordt ondersteund met ambtelijke inzet.	In 2020 is de Uitgangspuntennotitie invoering omgevingswet vastgesteld. Het Landschapsontwikkelingsplan (LOP) Terschelling (2004) is de afgelopen jaren gebruikt als één van de toetsingskaders voor de ontwikkeling van het toerisme. Het LOP moet geactualiseerd worden. Belangrijkste bouwsteen daarvoor is een landschapsbiografie die voor Terschelling wordt opgesteld	In 2019 is er een projectleider aangesteld voor de invoering van de omgevingswet. De kosten voor deze projectleider zijn opgenomen in de loonbegroting. Voor de invoering van de Omgevingswet is in 2021 een additioneel budget van € 121.000 opgenomen.
Om het karakteristiek van de dorpen te kunnen behouden is het wenselijk af te kunnen wijken van het bouwbesluit. Er wordt actie ondernomen om te kijken of hier een ontheffing mogelijk voor is.	Dit onderwerp is ook ter sprake gekomen bij de evaluatie van de welstandsnota. Bekeken wordt of dit onderzocht kan worden als onderdeel van de actualisatie van de welstandsnota.	Het onderzoek vindt extern plaats. Bij samenhang met de welstandsnota kunnen de kosten gedekt worden uit het budget voor de actualisatie van de welstandsnota.

<p>Terschellinger boeren zijn belangrijk voor het aanzien en het onderhoud van de polder. In verband hiermee én om diversiteit in werkgelegenheid in stand te houden, kan agrarische grond niet omgezet worden in recreatieve bestemming. Uiteraard blijven reeds gemaakte afspraken hierover, zoals o.a. vastgelegd in de bestemmingsplannen, in stand. Uitgangspunt is dat het areaal aan agrarische grond behouden blijft.</p>	<p>Zie hiervoor (omgevingsplan).</p>	<p>Zie hiervoor (omgevingsplan).</p>
<p>De gemeente Terschelling moet nadrukkelijk aan tafel blijven zitten bij het bepalen van de uitvoeringsmaatregelen behorende bij Natura2000 gebieden.</p> <p>De afgelopen periode is op een constructieve manier samengewerkt met diverse organisaties op het gebied van wad- natuur- en strandbeheer. In de toekomst wordt dit voortgezet en uitgebouwd.</p>	<p>Gemeente heeft zitting in het Uitvoeringsteam Natura 2000. Het uitvoeringsteam adviseert over de maatregelen die in het Beheerplan Natura2000 voor Terschelling zijn opgenomen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • In beleids- en uitvoeringsplannen zetten wij in op behoud van natuurlijke, karakteristieke en cultuur-historische waarden van Terschelling. • Met betrokken overheidsorganisaties en belangengroeperingen wordt periodiek overleg gevoerd binnen de beheersoverleggroep Terschelling. • Instandhoudingsdoelen zijn vastgelegd in de diverse beheersplannen. • Vergunningverleners houden nauw contact met de provincie inzake de uitvoering van de Natuurbeschermingswet. • De Waddeneilanden zijn alert en nemen deel in het proces tot inrichting van de beheersautoriteit Waddenzee. • De gemeente neemt haar verantwoordelijkheid waar het gaat om haar rol ten aanzien van openbare orde en veiligheid in natuurgebieden. <p>In de Beheeroverleggroep (BOG) wordt, onder voorzitterschap van de gemeente, informatie uitgewisseld tussen gebruikers en overheden over het gebruik en beheer van het buitengebied (Waddenzee, natuurgebieden, strand, polder).</p>	<p>Dit kan binnen de bestaande budgetten.</p> <p>Dit kan binnen de bestaande budgetten.</p>

<p>Voor wat betreft de situatie bij West-Terschelling wordt gezocht naar creatieve, betaalbare oplossingen die het aanzicht van het dorp niet aantasten.</p>	<p>Dit is, voor zover mogelijk, een belangrijk uitgangspunt in het masterplan Havengebied.</p>	
<p>Het uitvoeringsprogramma woonvisie wordt met spoed opgepakt. Aandacht voor de volgende punten: Bij de notitie invullocaties wordt vastgesteld of de actuele situaties nog actueel zijn; De gemeente streeft naar bouw van 135 extra nieuwe woningen in de komende periode. Groot gedeelte sociale woningbouw.</p>	<p>Het Uitvoeringsprogramma Woonvisie is in januari 2019 door het college vastgesteld. Om de bouw van een deel van deze woningen mogelijk te maken zijn nieuwe beleidsregels gemaakt. De notitie invullocaties maakt daar onderdeel van uit.</p> <p>Het Uitvoeringsprogramma Woonvisie zet in op de bouw van 135 woningen in de periode tot 2022. Om dit te bereiken zijn in het Uitvoeringsprogramma heldere criteria voor de toetsing van woningbouwplannen opgenomen. Er is een Programmamanager aangesteld en een Adviesteam ingesteld. Jaarlijkse monitoring moet er voor zorgen dat we op koers blijven en kan aanleiding geven tot bijsturen. De gemeenteraad heeft in de Woonvisie de behoefte, doelgroepen, prijscategorieën en woningtype (huur of koop) vastgesteld. Dit is het uitgangspunt voor het Uitvoeringsprogramma. Een groot deel van het programma is bedoeld voor de bouw van sociale huur en sociale koopwoningen (tot max. € 258.000).</p>	<p>Wij verwijzen u hiervoor naar de inleiding van deze begroting.</p>
<p>Met een nieuwe woningcorporatie worden heldere afspraken gemaakt, in samenspraak met de huurdersvereniging. Bij deze afspraken wordt ook aandacht geschonken aan toewijzing, doorstroming en ruilen. De raad bereidt zich hier gezamenlijk met ambtenaren en college grondig op voor.</p>	<p>Met de nieuwe woningcorporatie en de huurdersvereniging worden jaarlijks prestatieafspraken gemaakt. Daarin wordt aandacht besteed aan doorstroming en woningruil. De door de gemeenteraad vastgestelde Woonvisie is de basis voor de prestatieafspraken. Het maken van de prestatieafspraken is een bevoegdheid van het college. Uiteraard is voor het college het door de raad vastgestelde beleid uitgangspunt voor de gesprekken en zal het college de raad informeren over de Prestatieafspraken. Onderdeel daarvan zijn afspraken over te realiseren nieuwe woningen, mogelijke toekomstige bouw- en invullocaties en</p>	<p>Dit leidt niet tot additionele gemeentelijke kosten.</p>

	<p>duurzaamheidsmaatregelen. De prestatieafspraken worden ter informatie aan de raad gezonden. Woningtoewijzing is geregeld in de Huisvestingverordening. In 2019 is er een nieuwe verordening vastgesteld.</p>	
<p>De oude campus moet een rol spelen in het oplossen van maatschappelijk probleem op het gebied van huisvesting van specifieke groepen, bijvoorbeeld derde/vierdejaars van het MIWB, seizoen personeel en tijdelijke huisvesting van starters. Daarom gaat de voorkeur uit naar een partij met maatschappelijk nut die hiervoor een plan ontwikkelt.</p>	<p>In 2018 zijn de voorbereidingen gestart voor de verkoop van de voormalige campusgebouwen. Daarbij wordt een zorgvuldige beschrijving met heldere kaders van het te verkopen object gemaakt. Bij de verkoop wordt het toekomstig gebruik en in het verlengde daarvan de bestemming vastgelegd. In de Woonvisie is richting gegeven aan dit toekomstig gebruik. De voorkeur voor een partij met een maatschappelijk nut wordt meegenomen in de inschrijvingsprocedure. Op dit moment zijn de Stichting Zeevaartschoolbelangen en de NHL plannen voor de voormalige campusgebouw aan het uitwerken.</p>	<p>De kosten voor de verkoop zijn opgenomen in de gemeentelijke begroting. Met een eventueel boekresultaat bij verkoop is geen rekening gehouden.</p>
<p>De woningvoorraad moet maximaal bewaakt worden. Hoogste prioriteit bij handhaving is het recreatief verhuren van permanente woningen. Hierover wordt regelmatig terug gekoppeld naar de Raad en samenleving.</p>	<p>De toezichthouder wordt hiervoor ingezet. Controles om te komen tot bewijsvoering kosten veel tijd.</p> <p>In zowel het handhavingsbeleid als de Woonvisie heeft de handhaving van recreatieve bewoning van permanente woningen de hoogste prioriteit. Na interne bewijsverzameling worden kansrijke dossiers overgedragen aan de FUMO. De FUMO verzorgt de aanschrijving. De raad wordt over de voortgang geïnformeerd door middel van het Jaarverslag Helder handhaven.</p>	<p>Dit zit in het jaarprogramma handhaving en valt daardoor binnen het bestaand budget. Er wordt vanaf 2021 ingezet op een verhoging van het budget voor toezicht en handhaving met € 65.000. Ook deze werkzaamheden kunnen deels daardoor worden uitgevoerd.</p>
<p>Gemeentelijke woningen mogen niet voor langere tijd leeg staan.</p>	<p>Het college onderschrijft dit uitgangspunt. Daar zal ook naar worden gehandeld voor zover mogelijk.</p>	<p>Dit leidt niet tot additionele kosten.</p>
<p>Het woon- en leefklimaat in en rond de Campus is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van gemeente, Veste, NHLStenden, Stichting Zeevaartschool Belangen en studenten. De gemeente streeft ernaar dat ieder in afstemming een bijdrage levert – ook in financieel opzicht – om het woon –en leefklimaat goed te houden.</p>	<p>De rol van de gemeente ligt vooral op het gebied van openbare orde en veiligheid. Er vindt elk half jaar overleg plaats tussen gemeente, de Veste, het MIWB, de studenten en de politie. Dit overleg heeft met name betrekking op alcohol- en drugsgebruik. Geluidsoverlast, vernielingen en vuil zijn ook gesprekstema's. De woningcorporatie heeft inmiddels</p>	<p>Vooralsnog is hiervoor nog geen budget opgenomen.</p>

	een tweetal beheerders aangesteld.	
Studenten van het MIWB zijn als bewonersgroep gesprekspartner van de gemeenteraad.	Er vindt periodiek overleg plaats.	Dit leidt niet tot extra gemeentelijke kosten.
Vijf jaar geleden zijn de plustaken (VTH) overgeheveld naar de FUMO. De komende periode wordt geëvalueerd en heroverwogen op effecten, dienstverlening en kosten. Hierbij wordt nadrukkelijk meegenomen of er opties zijn om deze diensten elders in te kopen of als gemeente weer zelf te doen.	Eind 2020 wordt onderzocht bij welke partij de Briks-taken van de gemeente Terschelling het beste kunnen worden ondergebracht. Dat moet dan wel leiden tot een efficiëntere werkwijze, waarbij kwaliteit, klantgerichtheid en kosten de belangrijkste wegingsfactoren zijn. In 2021 moet dan definitief duidelijk zijn welke partner dat voor Terschelling gaat uitvoeren, met ingang van 1 januari 2022. In 2021 zijn de taken nog steeds bij de FUMO ondergebracht.	In 2021 is het budget voor de uitvoering van BRIKS-taken verhoogd met € 200.000, vanaf 2022 met € 100.000.
Regels gelden voor iedereen: heldere handhaving vindt plaats via het handhavingsjaarprogramma.	Het handhavingsprogramma wordt jaarlijks door de raad vastgesteld.	Het benodigde budget is structureel in de begroting verwerkt.
Regelgeving wordt tegen het licht gehouden. Er wordt gekeken waar het eenvoudiger kan en overbodige regels worden geschrapt.	De APV wordt in 2021 opnieuw vastgesteld. Daarbij wordt gekeken naar het nut en de noodzaak van de regelgeving. De Standplaatsennotitie wordt herzien, waarbij ook gekeken wordt naar het schrappen van regels, maar ook naar een andere manier van aanvragen.	Dit past binnen het budget. Dit past binnen het reguliere budget.
De gemeentelijke prioriteit is in eerste instantie gericht op het tegengaan en terugdringen van leegstand en recreatief gebruik van woonhuizen.	De toezichthouder wordt hiervoor ingezet. Controles om te komen tot bewijsvoering kosten veel tijd. In zowel het handhavingsbeleid als de Woonvisie heeft de handhaving van recreatieve bewoning van permanente woningen de hoogste prioriteit. Na interne bewijsverzameling worden kansrijke dossiers overgedragen aan de FUMO. De FUMO verzorgt de aanschrijving. De raad wordt over de voortgang geïnformeerd door middel van het Jaarverslag Helder handhaven.	Dit zit in het jaarprogramma handhaving en valt daardoor binnen het bestaand budget. Er wordt vanaf 2021 ingezet op een verhoging van het budget voor toezicht en handhaving met € 65.000. Ook deze werkzaamheden kunnen deels daardoor worden uitgevoerd.

PROGRAMMA 8 VOLKSHUISVESTING, RUIMTELIJKE ORDENING & STEDELIJKE VERNIEUWING						
Taakveld	L/B	2020	2021	2022	2023	2024
8.1 RUIMTELIJKE ORDENING	Baten	-	-	-	-	-
	Lasten	-142.000	-183.000	-57.000	-57.000	-57.000
		-142.000	-183.000	-57.000	-57.000	-57.000
8.2 GRONDEXPLOITATIE	Baten	200.000	-	-	-	-
	Lasten	-	-8.000	-8.000	-8.000	-8.000
		200.000	-8.000	-8.000	-8.000	-8.000
8.3 WONEN EN BOUWEN	Baten	563.000	766.000	670.000	663.000	672.000
	Lasten	-1.177.000	-1.153.000	-852.000	-845.000	-854.000
		-614.000	-387.000	-182.000	-182.000	-182.000
TOTAAL PROGRAMMA 8 VOOR RESULTAATBESTEMMING		-556.000	-578.000	-247.000	-247.000	-247.000
0.10 MUTATIES RESERVES	Baten	224.000	-	-	-	-
	Lasten	-	-	-	-	-
		224.000	-	-	-	-
TOTAAL PROGRAMMA 8 NA RESULTAATBESTEMMING		-332.000	-578.000	-247.000	-247.000	-247.000

Beleidsindicatoren Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en Stedelijke vernieuwing	2019	2018
Gemiddelde WOZ waarde	€ 321.000	€ 309.000
Nieuw gebouwde woningen (aantal per 1.000 woningen)	3,9	0,4
Demografische druk (%)	54,40%	54,20%
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden (in €)	€ 706	€ 679
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden (in €)	€ 706	€ 679

4. Paragrafen

Inleiding

In het BBV is voorgeschreven dat in de begroting en het jaarverslag een aantal verplichte paragrafen worden opgenomen.

Deze paragrafen geven een dwarsdoorsnede van de financiële aspecten van de begroting. De informatie komt verder gefragmenteerd bij de verschillende programma's aan bod, maar is daardoor minder inzichtelijk voor de gemeenteraad. Het gaat hierbij met name om de beleidslijnen voor beheersmatige aspecten die grote financiële gevolgen kunnen hebben en/of van belang zijn voor het realiseren van de programma's.

Het is de bedoeling dat de paragrafen de raad de juiste en integrale informatie geven om zijn kaderstellende en controlerende rol ook op de beheersmatige aspecten waar te maken. Daarnaast zijn de paragrafen ook belangrijk voor de toezichthouder, die op deze manier de financiële positie van de gemeente beter kan beoordelen.

Volgens het BBV dient de begroting tenminste de volgende paragrafen te bevatten:

- Lokale heffingen
- Weerstandsvermogen en risicobeheersing
- Onderhoud kapitaalgoederen
- Financiering
- Bedrijfsvoering
- Verbonden partijen
- Grondbeleid

In deze begroting is de bovenstaande volgorde aangehouden, maar is ook een tweetal niet verplichte paragrafen toegevoegd. Dit is een paragraaf waarin de geprognosticeerde balans wordt gepresenteerd en een paragraaf die meer inzicht geeft over de verdeling van de personele lasten over de verschillende programma's en taakvelden.

4.1 Lokale heffingen

4.1.1 Onroerende zaakbelasting (OZB)

De grondslag voor de ozb is sinds 1995 de woz-waarde van een woning of niet-woning. De peildatum van deze woz-waarde ligt steeds op 1 januari van het jaar ervoor. De peildatum in 2021 is dus 1 januari 2020. In 2019 (peiljaar 2020) steeg de gemiddelde woningwaarde met 8,9% en de waarde van niet-woningen met 2,2%.

Omdat de waardeontwikkeling die wordt gebruikt voor de tarieven ozb in 2021 nog niet volledig bekend is wordt er in deze begroting rekening gehouden met de voorlopig beschikbare gegevens. Bij deze voorlopige gegevens wordt rekening gehouden met een stijging van de gemiddelde woningwaarde van 3% en een daling van de waarde niet-woningen van 2%. Door de waardestijging van de woningen blijft het tarief ozb voor woningen nagenoeg gelijk aan 2020, de stijging betreft 0,001%. Het tarief voor de niet-woningen zal eveneens licht stijgen ten opzichte van 2020 om waardeverminderingen op te kunnen vangen.

De tarief voorstellen voor 2021 worden voorgelegd aan uw raad bij de behandeling van de verordening OZB en de raadsvergadering van uiterlijk december 2020. In verband met de afhandeling van de herwaardering is de verwachting dat deze tarieven eerst voorlopig zijn, waarna de definitieve tarieven OZB uiterlijk in de raadsvergadering van januari 2021 worden voorgelegd.

4.1.2 Rioolheffing

Sinds de introductie van de Wet gemeentelijke watertaken op 1 januari 2008 dient de gemeente niet alleen zorg te dragen voor stedelijk afvalwater, maar ook voor regenwater en grondwater. Om deze taken goed uit te voeren worden er kosten gemaakt. Deze kosten worden via de rioolheffing verhaald op gebruikers van woningen en niet-woningen.

In de raadsvergadering van 29 oktober 2019 heeft de gemeenteraad het nieuw verbreed gemeentelijke rioleringsplan 2020-2024 (vGRP) vastgesteld. In dit plan komt naar voren dat de egalisatievoorziening riolering meer dan voldoende omvang heeft om eventuele verliezen op te vangen op het taakveld riolering. Op basis van het vGRP 2020-2024 is er dan ook geen aanleiding om het tarief voor 2021 en latere jaren bij te stellen; indexaties van kosten behoeven niet te worden doorberekend.

Tarieven rioolheffing					
	2017	2018	2019	2020	2021
Basistarief rioolheffing één- en meerpersoonshuishoudens	€ 176	€ 176	€ 176	€ 176	€ 176

Naar verwachting wordt er in 2021 rioolheffing geheven bij 3.096 woningen en 1.640 niet-woningen.

De inkomsten uit rioolheffing mogen de kosten die gemoeid zijn met deze taken niet overschrijden. In onderstaande tabel is de kostendekkendheid van de rioolheffing te zien. Het dekkingspercentage van 94% geeft bijvoorbeeld aan dat de kosten voor 94% gedekt worden door de ontvangen heffingen. Het tekort hoeft niet te worden gedekt door tariefsverhogingen maar wordt gedekt vanuit de voorziening. Op deze manier is de kostendekkendheid van riolering altijd 100%.

In de onderstaande tabel is te zien dat de kostendekkendheid in de jaren 2020 en 2021 iets boven de 100% is. Het overschot dat hierbij ontstaat wordt gestort in de voorziening en kan

vervolgens worden ingezet in de jaren dat de dekking niet 100% is. Op deze manier blijven de budgetten voor riolering ook altijd bestemd voor het onderhoud van het riool.

Kostendekkendheid riolering						
in €		2020	2021	2022	2023	2024
	<i>Lasten taakveld 7.2</i>					
	Beheer en onderhoud riolering	-505.000	-512.000	-549.000	-554.000	-526.000
	<i>Baten taakveld 7.2</i>					
	Overige opbrengsten	290.000	290.000	290.000	290.000	290.000
	Saldo exploitatielasten taakveld 7.2 Riolering	-215.000	-222.000	-259.000	-264.000	-236.000
	Toerekening overhead	-235.000	-235.000	-235.000	-235.000	-235.000
	BTW	-95.000	-108.000	-115.000	-116.000	-110.000
	Saldo exploitatielasten taakveld 7.2	-545.000	-565.000	-609.000	-615.000	-581.000
	Opbrengst heffingen	560.000	570.000	570.000	570.000	570.000
	Saldo riolering	15.000	5.000	-39.000	-45.000	-11.000
	Dekkingspercentage	103%	101%	94%	93%	98%

4.1.3 Afvalstoffenheffing

Het huishoudelijk afval wordt door de gemeente ingezameld, afgevoerd en verwerkt. Met ingang van 2012 heeft de gemeente deze taken ondergebracht bij Omrin.

Omrin is een samenwerkingsverband op het gebied van afvalinzameling van alle gemeenten in Friesland. Om deze samenwerking te kunnen bekostigen wordt er afvalstoffenheffing geheven per huishoudelijke aansluiting.

Het tarief van deze afvalstoffenheffing wordt bepaald aan de hand van de begrote kosten van de inzameling. Wij stellen voor het tarief voor 2021 te laten stijgen met 2% ten opzichte van het tarief van 2020.

Tarieven afvalstoffenheffing					
	2017	2018	2019	2020	2021
Basistarief afvalstoffenheffing één- en meerpersoonshuishoudens	€ 212	€ 197	€ 202	€ 207	€ 211

Net zoals bij de rioolheffing mogen ook de inkomsten uit de afvalstoffenheffing de kosten die gemaakt worden voor de uitvoering van deze taken niet overschrijden. In de onderstaande tabel is de kostendekkendheid van de afvalstoffenheffing te zien. Het dekkingspercentage van 99% geeft aan dat de kosten voor 99% gedekt worden door de ontvangen heffingen.

Kostendekkendheid afval						
in €		2020	2021	2022	2023	2024
	<i>Lasten taakveld 7.3</i>					
	Afvalinzameling	-458.000	-471.000	-480.000	-490.000	-500.000
	Voorzieningen en materialen inzameling	-	-	-	-	-
	Afvalverwerking	-340.000	-335.000	-345.000	-355.000	-365.000
	Milieustraat	-82.000	-85.000	-87.000	-90.000	-92.000
	Overslagstation	-3.000	-3.000	-3.000	-3.000	-3.000
	Totaal lasten	-883.000	-894.000	-915.000	-938.000	-960.000
	<i>Baten taakveld 7.3</i>					
	Afvalverwerking	60.000	60.000	60.000	60.000	60.000
	Huuropbrengsten	11.000	12.000	12.000	12.000	12.000
	Overige opbrengsten	-	-	-	-	-
	Saldo exploitatielasten taakveld 7.3 Afval	-812.000	-822.000	-843.000	-866.000	-888.000
	Toerekening overhead	-19.000	-19.000	-19.000	-19.000	-19.000
	Saldo exploitatielasten taakveld 7.3 incl. Overhead	-831.000	-841.000	-862.000	-885.000	-907.000
	Opbrengst heffingen	800.000	830.000	847.000	864.000	882.000
	Saldo afval	-31.000	-11.000	-15.000	-21.000	-25.000
	Dekkingspercentage	96%	99%	98%	98%	97%

4.1.4 Toeristenbelasting

De toeristenbelasting is een belasting die wordt geheven waarvan de opbrengst ten goede komt van het toeristisch product. Toeristenbelasting wordt geheven van degene die tegen vergoeding gelegenheid tot nachtverblijf biedt en voor de eerste dag via een opslag op het bootkaartje.

De gemeente Terschelling heeft een vast tarief per persoon per dag welk tarief jaarlijks stijgt met de inflatiecorrectie van dat jaar. De raad heeft inmiddels een voorstel ontvangen om het tarief voor 2021 vast te stellen op € 1,78 per persoon per dag.

In bijlage 5 geven wij u een overzicht van de bestedingen van de door ons ontvangen toeristenbelasting.

4.1.5 Forensenbelasting

De forensenbelasting is een algemene belasting waarvan de opbrengst ten goede komt aan de algemene middelen van de gemeente. In onze gemeente wordt deze belasting echter specifiek geheven naast de toeristenbelasting ter dekking van de kosten van ons toeristisch product. De belasting wordt geheven van natuurlijke personen die, zonder in de gemeente hoofdverblijf te hebben, op meer dan 90 dagen van het belastingjaar voor zich of hun gezin een gemeubileerde woning beschikbaar houden op het eiland. Wij stellen voor het tarief forensenbelasting voor 2021 vast te stellen op € 246,82 (per slaappleaats) met een maximum van € 1.234,10 per accommodatie.

4.1.6 Leges

Leges zijn vergoedingen die gemeenten vragen als tegenprestatie voor verrichte handelingen of taken. De opbrengsten uit de heffing van leges worden gebruikt om de kwaliteit van de verrichte handelingen en taken te waarborgen en om de personeels-, huisvesting- en materieelkosten te dekken. De totale opbrengst uit de leges mag de totale kosten niet overtreffen. Gemeenten kunnen geen winst maken op diensten die zij leveren.

Alle leges stijgen mee met de inflatie.

4.1.7 Havengelden

Havengeld is een vorm van leges, waarbij als uitgangspunt geldt dat tegenover een dienst die door de gemeente wordt verricht een vergoeding wordt geheven.

De gemeente Terschelling int havengelden van de schepen die aanleggen in onze haven en daar 1 of meer dagen verblijven. Deze gelden worden gebruikt voor het 'draaiend' houden van onze haven.

Bij het innen van de havengelden wordt onderscheid gemaakt tussen de volgende soorten schepen:

- Pleziervaart
- Visserij
- Vrachtschip
- Passagiersschip
- Overige schepen

Iedere soort heeft zijn eigen tarief. Deze tarieven zijn terug te vinden in de verordening Havengelden 2021, welke in november 2020 aan uw raad wordt voorgelegd.

Voor 2021 wordt voorgesteld om de havengelden te laten stijgen met de inflatiecorrectie van 2,05%. De totale opbrengst van de havengelden is in de begroting 2021 bijgesteld naar de werkelijk verwachte inkomsten op basis van de werkelijke inkomsten van het jaar 2019. De

totaal verwachte opbrengst van de havengelden is terug te vinden in het overzicht geraamde lokale heffingen in paragraaf 4.1.12.

4.1.8 Lijkbezorgingsrechten

De gemeente Terschelling int grafrechten bij degene die een graf gebruiken van de gemeente. De opbrengsten van de grafrechten worden gebruikt voor het onderhouden van de gemeentelijke begraafplaatsen.

De definitieve tarieven behorend bij de verordening lijkbezorgingsrechten worden in november aan uw raad voorgelegd. Een raming van de inkomsten is terug te vinden in paragraaf 4.1.12.

4.1.9 Precariobelasting

De gemeente Terschelling heft precariobelasting als vergoeding voor het gebruik van openbare grond. De precariobelasting wordt specifiek geheven voor het plaatsen van voorwerpen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde gemeentegrond. De precariobelasting wordt geheven bij onder andere de volgende partijen:

- De uitbater van een terras op gemeentegrond
- Andere ondernemers die waren uitstallen op gemeentegrond.

De opbrengst precariobelasting valt toe aan de algemene middelen van de gemeente.

4.1.10 Lastendruk gemeente Terschelling

De gemiddelde woonlasten in een gemeente bestaan uit OZB, afvalstoffenheffing en rioolheffing. De gemiddelde woonlasten voor een eenpersoons- en een meerpersoonshuishouden komen voor 2021 uit op € 751.

In de tabel hieronder is weergegeven hoe de gemiddelde lastendruk voor huishoudens in de gemeente Terschelling is opgebouwd.²

Lastendruk						
in €		2020	2021	2022	2023	2024
	Gemiddelde WOZ-waarde gemeente Terschelling	332.000	339.000	352.000	360.000	371.000
	OZB lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ waarde	345	363	380	400	423
	Rioolheffing voor gezin	176	176	176	176	176
	Afvalstoffenheffing voor gezin	207	211	216	220	224
	Gemiddelde woonlasten gemeente Terschelling	728	751	772	796	824

4.1.11 Kwijtschelding

Gemeenten kunnen in Nederland zelf bepalen welke gemeentelijke belastingen onder het kwijtscheldingsbeleid vallen. Het kwijtscheldingsbeleid van de gemeente Terschelling kent de volgende uitgangspunten:

- Het kwijtscheldingspercentage voor de inkomensnorm is vastgesteld op 100% van de bijstandsnorm;
- Kwijtschelding kan uitsluitend worden verleend voor:
 - OZB woningen (na afschaffing van het gebruikersdeel komt dit nog maar zelden voor)
 - Rioolheffing
 - Afvalstoffenheffing

² Voor de gemiddelde woonlasten in verhouding tot de landelijke woonlasten zie paragraaf 4.2, weerstandsvermogen en risicobeheersing, kopje gemeentelijke belastingcapaciteit.

Sinds het jaar 2019 is het veel makkelijker geworden voor belastingplichtigen om kwijtschelding aan te vragen. Door de samenwerking met het Noordelijk Belastingkantoor kunnen belastingplichtigen digitaal hun kwijtscheldingsverzoek indienen. Het Noordelijk Belastingkantoor beoordeelt deze aanvraag en stuurt de uitkomst door naar de gemeente Terschelling. Wanneer het besluit tot kwijtschelding positief is, krijgt de belastingplichtige ook kwijtschelding voor de bovengenoemde belastingen van de gemeente Terschelling.

De verwachting is dat er in 2021 twintig belastingplichtigen ambtshalve geheel of gedeeltelijke kwijtschelding krijgen. Hiervoor is in de begroting een post opgenomen van € 12.000.

4.1.12 Overzicht geraamde inkomsten lokale heffingen 2020

In de volgende tabellen wordt een totaaloverzicht gegeven van de opbrengsten die door belastingen en rechten worden gegenereerd. Daarna volgt, op grond van het BBV, een overzicht van de geraamde baten en lasten van rechten die door de gemeente Terschelling worden geïnd.

Overzicht geraamde inkomsten lokale heffingen					
In €	2020	2021	2022	2023	2024
OZB eigenaar Woning	1.113.000	1.158.000	1.229.000	1.287.000	1.348.000
OZB eigenaar Niet-Woning	596.000	625.000	563.000	589.000	617.000
OZB gebruiker Niet-Woning	369.000	400.000	331.000	347.000	363.000
Rioolheffingen	850.000	860.000	860.000	860.000	860.000
Afvalstoffenheffing	800.000	830.000	847.000	864.000	882.000
Toeristenbelasting	2.276.000	3.248.000	3.321.000	3.394.000	3.467.000
Forensenbelasting	716.000	731.000	746.000	764.000	778.000
Secretarieleges	150.000	150.000	150.000	150.000	150.000
WABO-leges	456.000	456.000	456.000	456.000	456.000
Havengelden	332.000	260.000	265.000	270.000	275.000
Grafrechten	7.000	7.000	7.000	7.000	7.000
Precariobelasting	95.000	95.000	95.000	95.000	95.000
Totaal geraamde inkomsten	7.760.000	8.820.000	8.870.000	9.083.000	9.298.000

4.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Op grond van het BBV bevat de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing een vaste set van financiële kengetallen. Deze kengetallen moeten inzichtelijk maken hoeveel (financiële) ruimte de gemeente heeft om extra structurele en incidentele lasten op te vangen. De financiële kengetallen kunnen door de gemeenteraad en externe toezichthouders betrokken worden bij de beoordeling en vergelijking van de financiële positie.

Naast de vaste set van kengetallen geeft deze paragraaf ook inzicht in de mogelijke risico's die de gemeente loopt en de invloed van deze risico's. Om de risico's te beperken, heeft de gemeente een beleid voor risicomangement. Als beleidskaders voor dit risicomangement gelden de financiële verordening (art. 212 Gemeentewet), de nota van reserves en voorzieningen en deze begrotingsparagraaf.

In dit onderdeel wordt ook de weerstandscapaciteit beschreven en de ratio weerstandsvermogen bepaald.

4.2.1 Kengetallen

Overzicht kengetallen			
Kengetal	Jaarrekening 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Netto schuldquote	44%	59%	58%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen	48%	63%	62%
Solvabiliteitsratio	30%	29%	28%
Kengetal grondexploitatie	9%	9%	10%
Structurele exploitatieruimte	3%	0%	0%
Belastingcapaciteit	95%	94%	94%

In bovenstaande tabel zijn de kengetallen samengevat weergegeven. De kengetallen in dit overzicht zijn beoordeeld aan de hand van de in het "GTK 2020 Gemeenten" opgenomen signaleringswaarden.

Weerstandsvermogen

Het beleid omtrent het weerstandsvermogen is vastgelegd in de door de raad vastgestelde financiële verordening (januari 2020) naar aanleiding van artikel 212 van de Gemeentewet.

Ratio weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is de relatie tussen de risico's waar geen maatregelen voor zijn getroffen, zogenaamde restrisico's en de aanwezige beschikbare capaciteit die de gemeente Terschelling heeft om die niet begrote kosten op te vangen.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen 2021} = \frac{\text{beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{7.349.000}{3.446.000} = 2,13$$

Het waarderingscijfer voor een ratio hoger of gelijk aan 2,0 is A en betekent uitstekend.

Weerstandscapaciteit

Op 18 december 2018 is door de Raad de Nota reserves en voorzieningen 2019-2023 vastgesteld; de nota is in werking getreden op 1 januari 2019. Het rentepercentage voor de berekening van de rentetoevoeging aan de algemene reserve is 1,5%.

In de volgende tabellen is de weerstandscapaciteit nader uitgewerkt.

Reservepositie per 31 december						
in €		2020	2021	2022	2023	2024
	Algemene Reserve	3.155.000	2.778.000	2.759.000	2.983.000	3.337.000
	Bestemmingsreserves (onbeklemd)	327.000	327.000	327.000	327.000	327.000
	Bestemmingsreserves (beklemd)	4.143.000	4.264.000	4.216.000	4.340.000	4.328.000
	Totaal	7.625.000	7.369.000	7.302.000	7.650.000	7.992.000

Weerstandscapaciteit per 31 december						
in €		2020	2021	2022	2023	2024
	Algemene reserve	3.155.000	2.778.000	2.759.000	2.983.000	3.337.000
	Minimaal benodigde weerstandscapaciteit	3.395.000	3.446.000	3.478.000	3.550.000	3.621.000
	Totaal	-240.000	-668.000	-719.000	-567.000	-284.000

Uit de tabel valt af te lezen dat de gemeente Terschelling in de jaren 2020 tot en met 2024 tijdelijk niet aan de door de raad geformuleerde weerstandsnorm voldoet.

Wanneer de reserve recreatie wordt meegenomen in de berekening ziet het plaatje er als volgt uit:

Weerstandscapaciteit inclusief reserve recreatie per 31 december						
in €		2020	2021	2022	2023	2024
	Algemene reserve	3.155.000	2.778.000	2.759.000	2.983.000	3.337.000
	Reserve recreatie	327.000	327.000	327.000	327.000	327.000
	Minimaal benodigde weerstandscapaciteit	3.395.000	3.446.000	3.478.000	3.550.000	3.621.000
	Totaal	87.000	-341.000	-392.000	-240.000	43.000

Hoewel de gemeente Terschelling in 2021, 2022 en 2023 onder de gestelde weerstandscapaciteit uit komt, blijft de ratio weerstandsvermogen uitstekend.

Ratio weerstandsvermogen						
		2020	2021	2022	2023	2024
	Beschikbare weerstandscapaciteit (totaal reserves)	7.625.000	7.369.000	7.302.000	7.650.000	7.992.000
	Benodigde weerstandscapaciteit	3.395.000	3.446.000	3.478.000	3.550.000	3.621.000
	Ratio weerstandsvermogen	2,25	2,14	2,10	2,15	2,21

De volgende kengetallen dienen ter ondersteuning bij de beoordeling van de financiële positie van de gemeente:

1. Netto schuldquote
2. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen
3. Solvabiliteitsratio
4. Structurele exploitatieruimte
5. Gemeentelijke belastingdruk

Bij de beoordeling van de financiële positie is het van belang de kengetallen van een adequate toelichting te voorzien.

Netto schuldquote

Netto schuldquote					
Hoe lager, hoe beter 	2020	2021	2022	2023	2024
Vaste schulden +	12.287.000	8.829.000	7.871.000	6.980.000	6.089.000
Netto vlottende schulden +					
Overlopende passiva +	2.664.000	5.937.000	6.404.000	6.387.000	6.434.000
Financiële vaste activa -	897.000	887.000	877.000	867.000	857.000
Uitzettingen met looptijd korter dan 1 jaar -					
Liquide middelen -					
Overlopende activa -					
Saldo =	14.054.000	13.879.000	13.398.000	12.500.000	11.666.000
Totaal baten /	23.790.000	23.866.000	24.412.000	24.510.000	25.081.000
Netto schuldquote per 31 december	59%	58%	55%	51%	47%

* In deze berekening is rekening gehouden met een gelijkblijvend werkkapitaal

De netto schuldquote geeft aan of de gemeente investeringsruimte heeft of juist op zijn tellen moet passen. De signaleringswaarden vanuit het provinciaal toezicht zijn:

- Schuldquote onder de 90%: Minst risicovol
- Schuldquote tussen de 90% en 130%: Neutraal
- Schuldquote boven de 130%: Meest risicovol

De gemeente Terschelling heeft volgens deze cijfers dus ruim voldoende investeringsruimte.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen					
Hoe lager, hoe beter 	2020	2021	2022	2023	2024
Vaste schulden	12.287.000	8.829.000	7.871.000	6.980.000	6.089.000
Netto vlottende schulden					
Overlopende passiva	2.664.000	5.937.000	6.404.000	6.387.000	6.434.000
Financiële vaste activa					
Uitzettingen met looptijd korter dan 1 jaar					
Liquide middelen					
Overlopende activa					
Saldo =	14.951.000	14.766.000	14.275.000	13.367.000	12.523.000
Totaal baten	23.790.000	23.866.000	24.412.000	24.510.000	25.081.000
Netto schuldquote	63%	62%	58%	55%	50%

* In deze berekening is rekening gehouden met een gelijkblijvend werkkapitaal

De genoemde criteria bij de netto schuldquote gelden ook voor dit kengetal.

Solvabiliteitsratio

Solvabiliteitsratio						
Hoe hoger, hoe beter 		2020	2021	2022	2023	2024
Eigen vermogen		7.625.000	7.369.000	7.302.000	7.650.000	7.992.000
Totaal vermogen		26.739.000	26.094.000	25.382.000	24.703.000	24.131.000
		29%	28%	29%	31%	33%

De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen:

De signaleringswaarden vanuit het provinciaal toezicht zijn:

- Solvabiliteitsratio van 50% en hoger: Minst risicovol
- Solvabiliteitsratio tussen de 20% en 50%: Neutraal
- Solvabiliteitsratio van kleiner dan 20%: Meest risicovol

De solvabiliteitsratio van de gemeente Terschelling kan worden bestempeld als neutraal. Dit houdt in dat er risico's aanwezig zijn.

Hierbij moet wel worden opgemerkt dat in de activa een tweetal complexen zijn opgenomen die het totale vermogen sterk beïnvloeden, te weten het complex Dellewal en het complex oude campus. De totale boekwaarde van beide complexen is circa € 5,2 mln. Indien deze complexen worden verkocht, ontstaat een geheel ander beeld van de solvabiliteitsratio.

Grondexploitaties

De boekwaarde van de voorraden gronden moet worden terugverdiend bij de verkoop. Kenmerkend voor grondexploitaties is dat de looptijd meerdere jaren is. Naarmate de inkomsten verder in de toekomst liggen, brengt dit meer rentekosten en risico's met zich mee.

Grondexploitatie						
Hoe lager, hoe beter 		2020	2021	2022	2023	2024
NIEG (Niet In Exploitatie Genomen gronden)		-	-	-	-	-
In Exploitatie Genomen gronden		2.131.000	2.483.000	2.483.000	2.483.000	2.483.000
Totaal baten		23.790.000	23.866.000	24.412.000	24.510.000	25.081.000
		9%	10%	10%	10%	10%

De signaleringswaarden vanuit het provinciaal toezicht zijn:

- Grondexploitatie onder de 20%: Minst risicovol
- Grondexploitatie tussen de 20% en 35%: Neutraal
- Grondexploitatie boven de 35%: Meest risicovol

De grondexploitaties van de gemeente Terschelling kunnen derhalve als niet-risicovol worden aangemerkt.

Structurele exploitatieruimte

Structurele exploitatieruimte						
Hoe hoger, hoe beter 		2020	2021	2022	2023	2024
Totaal structurele lasten		-23.666.000	-23.402.000	-23.881.000	-23.941.000	-24.372.000
Totaal structurele baten		23.650.000	23.507.000	24.029.000	24.289.000	24.714.000
Structurele toevoeging aan reserves		-	-	-	-	-
Structurele onttrekking aan reserves		-	-	-	-	-
Saldo		-16.000	105.000	148.000	348.000	342.000
Totaal baten		23.790.000	23.866.000	24.412.000	24.510.000	25.081.000
		-0,1%	0,4%	0,6%	1,4%	1,4%

Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele vrije exploitatieruimte is. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten te dekken. Daarnaast geeft dit kengetal ook aan of de gemeente in staat is om structurele tegenvallers op te vangen dan wel of er nog ruimte is voor nieuw beleid.

Gemeentelijke belastingcapaciteit

Belastingcapaciteit						
Hoe lager, hoe beter 		2020	2021	2022	2023	2024
OZB lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ waarde		345	363	380	400	423
Rioolheffing voor gezin		176	176	176	176	176
Afvalstoffenheffing voor gezin		207	211	216	220	224
Eventuele heffingskorting		-	-	-	-	-
Totale woonlasten voor gezin		728	751	772	796	824
Landelijk gem. woonlasten meerpersoons huishouden		776	795	815	835	856
		94%	94%	95%	95%	96%

* Bij deze berekening is rekening gehouden met een gemiddelde lastenstijging van 2,5% (behalve op de OZB lasten en rioolheffing)

Dit kengetal laat de belastingdruk in de gemeente Terschelling ten opzichte van de landelijke belastingdruk zien.

De signaleringswaarden vanuit het provinciaal toezicht zijn:

- Belastingcapaciteit onder de 95%: Minst risicovol
- Belastingcapaciteit tussen de 95% en 105%: Neutraal
- Belastingcapaciteit boven de 105%: Meest risicovol

De belastingcapaciteit van de gemeente Terschelling kan als neutraal worden weergegeven en zit in de eerste jaren onder het landelijk gemiddelde.

4.3 Onderhoud kapitaalgoederen

Algemeen

De gemeente Terschelling heeft openbare ruimten en gebouwen in beheer en onderhoud. Voor activiteiten zijn kapitaalgoederen nodig, bijvoorbeeld groen, wegen, riolering, haven en gebouwen. De kwaliteit van de kapitaalgoederen en het onderhoud er van zijn bepalend voor het voorzieningsniveau.

4.3.1 Openbaar groen

Het onderhoud van de groenvoorzieningen is vastgelegd in een groenonderhoudsplan. De hoeveelheid groen per inwoner in beheer van de gemeente Terschelling bedraagt 43 m² per inwoner. In september 2015 heeft de Raad het groenbeleidsplan vastgesteld. Daarin wordt onderscheid gemaakt tussen de hoofdgroenstructuur, wijkgroenstructuur, buurtgroen en bijzondere objecten (de groene parels). Het vastgestelde groenbeleidsplan kan binnen de budgetten worden uitgevoerd.

Openbaar groen en (openlucht)recreatie						
In €		2020	2021	2022	2023	2024
	Eiland Griend	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000
	Beheer en onderhoud openbaar groen	-150.000	-157.000	-140.000	-140.000	-140.000
	Onderhoud begraafplaatsen	-37.000	-19.000	-19.000	-19.000	-19.000
	Totaal openbaar groen en (openlucht)recreatie	-189.000	-178.000	-161.000	-161.000	-161.000

4.3.2 Beheer en onderhoud wegen

In 1992 heeft de gemeenteraad besloten voor het onderhoudsniveau de normen voor rationeel wegbeheer toe te passen van de Stichting C.R.O.W. Dit gebeurt door middel van een geautomatiseerd beheerprogramma waarin de inspecties van de wegen worden ingevoerd. Het wegenbeheerplan 2016 – 2020 is in september 2016 behandeld in de Raad en wordt op dit moment geactualiseerd. Dit plan zal in de komende maanden worden aangeleverd. In de voorliggende begroting hebben wij het budget voor wegenonderhoud met € 79.000 verhoogd.

Beheer en onderhoud wegen						
In €		2020	2021	2022	2023	2024
	Specifieke kleine gebruiksgoederen	-13.000	-13.000	-13.000	-13.000	-13.000
	Specifieke verbruiksgoederen	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
	Uitbestede werkzaamheden	-490.000	-544.000	-519.000	-519.000	-490.000
	Onttrekking voorziening wegen, straten en pleinen	386.000	465.000	465.000	465.000	465.000
	Betaalde leges en rechten	-11.000	-15.000	-16.000	-17.000	-18.000
	Overige diensten	-4.000	-4.000	-4.000	-4.000	-4.000
	Inkomensoverdrachten	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000
	Dotatie voorziening ten laste van exploitatie	-386.000	-465.000	-465.000	-465.000	-465.000
	Afschrijvingen	-122.000	-132.000	-124.000	-122.000	-116.000
	Rente	-36.000	-40.000	-37.000	-34.000	-31.000
	Leges en andere rechten	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
	Totaal beheer en onderhoud wegen, straten en pleinen	-678.000	-750.000	-715.000	-711.000	-674.000

Verloop onderhoudsvoorziening wegen en paden						
In €		2020	2021	2022	2023	2024
	Stand per 1 januari	558.000	200.000	96.000	116.000	110.000
	<i>Verminderingen</i>					
	Onderhoud	-744.000	-569.000	-445.000	-471.000	-481.000
	<i>Vermeerderingen</i>					
	Storting	386.000	465.000	465.000	465.000	465.000
	Stand per 31 december	200.000	96.000	116.000	110.000	94.000

Investeringsoverzicht wegen						
In €		2020	2021	2022	2023	2024
	Aanpassingen openbaar vervoer	173.000				
	Heesterkooiweg	180.000				
	Fietspad polder	70.000				
	Fietspad paal 8	185.000				
	Verkeersveiligheid Hoofdweg	300.000				
	Openbare verlichting		75.000	75.000	75.000	75.000
	Onderzoek parkeren West	70.000				
	Totaal beschikbaar gesteld krediet	978.000	75.000	75.000	75.000	75.000

Vanaf 2021 wordt de Torenstraat aangepakt. Bij dit project wordt de riolering vervangen en de inrichting aangepakt. Het project wordt gedekt uit de investeringsbudgetten voor riolering en het budget voor wegenonderhoud. Naar verwachting zullen de kosten van dit project ca. € 900.000 bedragen.

Daarnaast wordt er verder gewerkt aan de verkeersveiligheid van de Hoofdweg en de aanpassingen van het openbaar vervoer. In 2019 zijn er reeds een aantal aanpassingen geweest, zoals de buslus bij Boschrijck. Het resterende investeringsbudget voor de aanpassingen aan het openbaar vervoer wordt in 2020 verder besteed. Het budget voor de verkeersveiligheid van de Hoofdweg is € 300.000 en zal naar verwachting worden uitgegeven vanaf 2021.

4.3.3 Riolering

De gemeente draagt zorg voor de inzameling en transport van stedelijk afvalwater, het opvangen van hemelwater en het voorkomen van overlast van grondwater als de burger het zelf niet kan. Deze zorgplichten zijn afkomstig uit diverse wetten en zijn vertaald naar concrete maatregelen in het verbreed gemeentelijke rioleringsplan (vGRP). In augustus 2019 is het rioleringsbeheerplan 2020 – 2024 opgesteld waarin de gemeente inzicht geeft aan de invulling van deze zorgplicht. Het rioleringsbeheerplan is in februari 2020 behandeld in de raad.

Riolering						
In €		2020	2021	2022	2023	2024
	Specifieke kleine gebruiksgoederen	0	0	0	0	0
	Specifieke verbruiksgoederen	-100.000	-100.000	-100.000	-100.000	-100.000
	Uitbestede werkzaamheden	-100.000	-100.000	-100.000	-100.000	-100.000
	Betaalde leges en rechten	-3.000	-3.000	-3.000	-3.000	-3.000
	Overige diensten	-40.000	-40.000	-75.000	-75.000	-40.000
	Inkomensoverdrachten	-2.500	-2.500	-2.500	-2.500	-2.500
	Dotatie voorziening ten laste van exploitatie	0	0	0	0	0
	Afschrijvingen	-154.000	-160.000	-165.000	-170.000	-177.000
	Rente	-55.000	-55.000	-53.000	-53.000	-53.000
	Doorbelastingen	-285.000	-285.000	-285.000	-285.000	-285.000
	Leges en andere rechten	290.000	290.000	290.000	290.000	290.000
	Heffing rioelbelasting	560.000	570.000	570.000	570.000	570.000
	Totaal riolering	110.500	114.500	76.500	71.500	99.500

Verloop onderhoudsvoorziening riolering						
In €		2019	2020	2021	2022	2023
	Stand per 1 januari	970.000	459.000	434.000	408.000	329.000
	Onttrekkingen	-523.000	-25.000	-26.000	-79.000	-90.000
	Storting	12.000	0	0	0	0
	Stand per 31 december	459.000	434.000	408.000	329.000	239.000

In de begroting van 2020-2023 is de doorbelasting overhead aan het product riolering meegenomen.

Investeringsoverzicht riolering						
In €		2020	2021	2022	2023	2024
	vGRP2020	150.000				
	vGRP2021		150.000			
	vGRP2022			150.000		
	vGRP2023				150.000	
	vGRP2024					150.000
	Kolkenzuiger	175.000				
	Totaal beschikbaar gesteld krediet	325.000	150.000	150.000	150.000	150.000

4.3.4 Gebouwen

Het onderhoud van de gemeentelijke gebouwen is gebaseerd op het MOP (meerjarenonderhoudsplan). Het meerjarenonderhoudsplan is opgenomen in het gebouwenbeheerplan 2016 – 2020 en de voorziening is aangepast bij de vaststelling van het beleid ‘toekomstbestendig vastgoed’ in 2017. Er wordt gewerkt met een 25-jaars gemiddelde van het uit te voeren onderhoud voor de gebouwen die behoren tot de basisvoorziening.

In 2021 zal met name worden ingezet op het uitvoeren van het programma “Eigen huis op orde”, een onderdeel van het duurzaamheidsprogramma, waarmee het eigen gebouwenbezit in de loop van de jaren zal worden verduurzaamd. In 2021 zal worden gestart met de aanpak van een aantal gebouwen die relatief veel CO2 uitstoten.

Overzicht onderhoud gebouwen volgens planning						
In €		2020	2021	2022	2023	2024
	Musea	-16.000	-14.000	-9.000	-12.000	-14.000
	Sportgebouwen	-19.000	-56.000	-83.000	-49.000	-64.000
	Dorpshuizen	-11.000	-17.000	-22.000	-50.000	-19.000
	Gemeentehuis	-56.000	-39.000	-85.000	-72.000	-49.000
	Gemeentewerf	-171.000	-19.000	-63.000	-14.000	-14.000
	Binnenhavens	-67.000	-5.000	-5.000	-5.000	-5.000
	Woningen	-22.000	-25.000	-20.000	-23.000	-28.000
	Overige gebouwen	-110.000	-104.000	-13.000	-3.000	-7.000
	Totaal onderhoud gebouwen	-472.000	-279.000	-300.000	-228.000	-200.000

Verloop onderhoudsvoorziening gemeentelijke gebouwen						
In €		2020	2021	2022	2023	2024
	Stand per 1 januari	421.000	188.000	141.000	73.000	77.000
	Af: onderhoud	-465.000	-279.000	-300.000	-228.000	-200.000
	Bij: Storting	232.000	232.000	232.000	232.000	232.000
	Stand per 31 december	188.000	141.000	73.000	77.000	109.000

4.3.5 Haven

Op 1 januari 2016 is de haven in eigendom en beheer overgenomen van het Rijk. De overdrachten van het Rijk naar de gemeente zijn nu definitief geregeld. De gemeente zal een analyse maken van de kosten die gepaard gaan bij de Haven. Vooral nog zijn we in de begroting uitgegaan van de huidige kosten van de bestaande budgetten en investeringen in de haven.

Economische haven en watergangen						
In €		2020	2021	2022	2023	2024
	Salariskosten haven	-167.000	-169.000	-173.000	-176.000	-180.000
	Specifieke kleine gebruiksgoederen	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000
	Specifieke verbruiksgoederen	-61.000	-61.000	-61.000	-61.000	-61.000
	Uitbestede werkzaamheden	-265.000	-99.000	-265.000	-100.000	-270.000
	Onderhoud onroerende zaken	-67.000	-5.000	-5.000	-5.000	-5.000
	Onttrekking voorziening	67.000	5.000	5.000	5.000	5.000
	Verzekeringen	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000
	Betaalde leges en rechten	-6.000	-14.000	-14.000	-14.000	-14.000
	Overige diensten	-6.000	-6.000	-6.000	-6.000	-6.000
	Inkomensoverdrachten	-8.000	-8.000	-8.000	-8.000	-8.000
	Uitvoering masterplan haven	-447.000	-216.000	-300.000	-300.000	-300.000
	Dotatie voorziening ten laste van exploitatie	-71.000	-71.000	-71.000	-71.000	-71.000
	Afschrijvingen	-24.000	-33.000	-35.000	-35.000	-35.000
	Rente	-57.000	-59.000	-60.000	-59.000	-59.000
	Verrekeningen	-5.000	-5.000	-5.000	-5.000	-5.000
	Leges en andere rechten	332.000	260.000	265.000	270.000	275.000
	Totaal beheer binnenhavens en watergangen	-789.000	-485.000	-737.000	-569.000	-738.000

Verloop reserve havenbedrijf						
In €		2019	2020	2021	2022	2023
	Stand per 1 januari	3.833.000	3.924.000	4.066.000	3.953.000	4.018.000
	Onttrekking	-202.000	-269.000	-437.000	-269.000	-438.000
	Storting	293.000	411.000	324.000	334.000	344.000
	Stand per 31 december	3.924.000	4.066.000	3.953.000	4.018.000	3.924.000

Investeringsoverzicht beheer binnenhavens						
In €		2020	2021	2022	2023	2024
	Ambulance steiger	185.000				
	Elektriciteitspalen	36.250				
	Totaal beschikbaar gesteld krediet	221.250	0	0	0	0

4.4 Financiering

Financiering betreft de wijze waarop de gemeente benodigde geldmiddelen aantrekt en (tijdelijke) overtollige geldmiddelen belegt. Treasury is het proces dat er op is gericht de financiering- en het kasstroommanagement (cashflow) te optimaliseren en te waarborgen dat voldaan wordt aan de verplichtingen van schuldeisers. De uitvoering van treasury vindt plaats conform het door de raad vastgestelde treasurystatuut van 16 januari 2016. Deze financieringsparagraaf is samen met het treasurystatuut een belangrijk instrument voor het transparant maken en daarmee voor het sturen en beheersen van de financieringsfunctie.

De uitvoering van de financieringsfunctie dient plaats te vinden binnen de kaders zoals gesteld in de Wet Financiering Decentrale Overheden (Wet FIDO). Deze wet geeft twee verplichte richtlijnen (Ufdo) voor de bewaking en beheersing van renterisico's:

- kasgeldlimiet: hoeveel geld mag de gemeente lenen voor een periode van maximaal één jaar,
- renterisiconorm: hoeveel geld mag de gemeente maximaal lenen voor een periode langer dan één jaar.

Onder renterisico wordt verstaan de mate waarin het saldo van rentelasten en -baten verandert door wijzigingen in het rentepercentage voor zowel de korte als voor de lange financiering. Het is de bedoeling grote fluctuaties in de rentelasten, die mogelijk consequenties hebben voor de financiële positie, te vermijden.

Kasgeldlimiet

Juist voor korte financiering (tijdelijke liquiditeitstekorten voor lopende uitgave) geldt dat het renterisico aanzienlijk kan zijn. Fluctuaties in de korte rente hebben direct een relatief grote impact op de rentelasten. Door middel van de kasgeldlimiet wordt een grens gesteld aan de mogelijkheid om lopende uitgaven kort te financieren, en daarmee wordt dan het risico beperkt. De kasgeldlimiet wordt bepaald op basis van een door het Rijk vastgesteld percentage (8,5%) van het begrotingstotaal.

Kasgeldlimiet 2019: 1,8 miljoen

Kasgeldlimiet 2020: 1,9 miljoen

Kasgeldlimiet 2021: 2,1 miljoen

Als de omvang van de vlottende schuld deze limiet structureel benadert wordt overgegaan tot het aantrekken van een langlopende lening.

Netto vlottende schuld				
in € 1.000		Netto vlottende schuld	Kasgeldlimiet	Ruimte (+) overschrijding (-)
	Q3 2019	2.500.000	2.100.000	-400.000
	Q4 2019	2.500.000	2.100.000	-400.000
	Q1 2020	4.500.000	2.100.000	-2.400.000
	Q2 2020	4.500.000	2.100.000	-2.400.000

De netto vlottende schuld is hoger dan de kasgeldlimiet. Dit wordt veroorzaakt door het financieren van de terugkoop van de oude campus met kortlopende middelen. Daarnaast speelt sinds maart 2020 de Coronacrisis, waarbij maatregelen zijn getroffen om de bevolking van Terschelling te ondersteunen. De uitstel van betaling zorgt er voor dat gelden op een andere wijze dienen te worden aangetrokken en dit is middels een kasgeldlening gedaan. De overschrijding van het kasgeldlening limiet is bekend bij de provincie en het streven is om deze zo spoedig mogelijk af te lossen.

Renterisiconorm

Lange financiering vormt een integraal onderdeel van het lange termijn investeringsbeleid. Renterisico's zijn van te voren in te schatten en daarmee goed beheersbaar. Dit kan worden bereikt door informatie over rente en leningen actueel en transparant te krijgen. Verder is het van groot belang om een spreiding van looptijden in de lening portefeuille te realiseren. Het renterisico uit hoofde van renteherzieningen en herfinancieringen van leningen wordt dan in voldoende mate beperkt.

Het volgende overzicht geeft inzicht in de samenstelling, grootte en rentegevoeligheid van de opgenomen geldleningen.

Leningportefeuille 2021						
in €		2020	2021	2022	2023	2024
	Stand per 1 januari	-10.744.000	-12.286.000	-8.829.000	-7.871.000	-6.980.000
	Reguliere aflossingen	957.000	3.458.000	958.000	891.000	891.000
	<i>Nieuwe leningen:</i>					
	Reguliere opname	-2.500.000				
	Wegens rente aanpassingen					
	Wegens herfinanciering					
	Stand per 31 december	-12.287.000	-8.829.000	-7.871.000	-6.980.000	-6.089.000
	Rentelast	279.000	250.000	228.000	210.000	191.000
	Gemiddelde rentevoet	2,97%	-2,37%	-2,73%	-2,83%	-2,92%

Uit dit overzicht blijkt dat er geen renteherzieningen plaatsvinden in de jaren 2021 tot en met 2024. De lening portefeuille bestaat uit een 9-tal leningen die alle een verschillende rentevaste periode hebben. Een viertal leningen heeft een rentepercentage van rond de 4%. Op dit moment zijn de kosten van het omzetten van de leningen naar een lager rentepercentage nog te hoog.

In het volgende overzicht worden de risico's van renteherzieningen en herfinanciering van leningen afgezet tegen de risiconorm van de vaste schuld. Het renterisico op de vaste schuld mag de renterisiconorm in beginsel niet overschrijden.

Renterisiconorm						
in €		2020	2021	2022	2023	2024
	1. Begrotingstotaal	23.029.000	24.243.000	24.431.000	24.510.000	25.081.000
	2. Wettelijk percentage	20%	20%	20%	20%	20%
	3. Renterisiconorm (1 x 2)	4.605.800	4.848.600	4.886.200	4.902.000	5.016.200
	4. Renteherziening	279.000	250.000	228.000	210.000	191.000
	5. Aflossing	957.000	3.458.000	958.000	891.000	891.000
	6. Renterisico (4 + 5)	1.236.000	3.708.000	1.186.000	1.101.000	1.082.000
	7. Ruimte vs. Norm (3 - 6)	3.369.800	1.140.600	3.700.200	3.801.000	3.934.200

Door het rijk is een renterisiconorm van 20% vastgesteld voor gemeenten. Concreet houdt dit in dat de jaarlijkse verplichte aflossingen en renteherzieningen niet meer mogen bedragen dan 20% van het totaal van het begrotingstotaal. Uit het overzicht blijkt dat de gemeente Terschelling ruim binnen de renterisiconorm blijft.

Schatkistbankieren

In 2014 is het verplicht schatkistbankieren ingevoerd voor decentrale overheden. Schatkistbankieren houdt in dat tegoeden (liquide middelen) worden aangehouden bij de Nederlandse schatkist.

Over deze tegoeden wordt een rente vergoed die gelijk is aan de rentes die de Nederlandse staat betaalt op leningen die ze op de markt aangaat. Het drempelbedrag voor schatkistbankieren ligt voor onze gemeente op 0,75% van het begrotingstotaal, met een drempelbedrag van € 250.000.

Financieringspositie

Bij de berekening van de financieringspositie wordt de boekwaarde van de vaste activa afgezet tegen de beschikbare financieringsmiddelen (reserves, voorzieningen en langlopende waarborgsommen).

Bij een financieringsoverschot zet de gemeente middelen weg, bij een financieringstekort heeft de gemeente onvoldoende eigen financieringsmiddelen waardoor de gemeente geld moet aantrekken bij de Bank Nederlandse Gemeenten. In de begroting 2020 wordt hiervoor een rentepercentage gehanteerd van 0%. In onderstaande tabel wordt het jaarlijks financieringstekort of –overschot berekend.

Financieringspositie 2021-2024						
In € per 1 januari		2020	2021	2022	2023	2024
	<i>Te financieren</i>					
	Lopende en voorgenomen investeringen	24.256.000	23.611.000	22.899.000	22.220.000	21.648.000
	Bouwgronden en panden in exploitatie	2.483.000	2.483.000	2.483.000	2.483.000	2.483.000
	Totale boekwaarde	26.739.000	26.094.000	25.382.000	24.703.000	24.131.000
	<i>Financieringsmiddelen</i>					
	Stand van de reserves	7.625.000	7.369.000	7.302.000	7.650.000	7.992.000
	Stand van de voorzieningen	4.163.000	3.959.000	3.805.000	3.686.000	3.616.000
	Stand lang vreemd vermogen	12.287.000	8.829.000	7.871.000	6.913.000	6.022.000
	Totaal vermogen	24.075.000	20.157.000	18.978.000	18.249.000	17.630.000
	Financieringsoverschot/- tekort	-2.664.000	-5.937.000	-6.404.000	-6.454.000	-6.501.000

De rente over het financieringstekort is te verwaarlozen.

4.5 Bedrijfsvoering

De bedrijfsvoering heeft als reikwijdte de gemeentelijke organisatie. Niet alleen de ambtelijke organisatie, maar ook de 'bestuurlijke' organisatie. De burger verwacht van de gemeente dat de gelden rechtmatig, doelmatig en doeltreffend besteed worden, dat de gemeente een betrouwbare partner voor de burgers is en transparant is. Deze verwachtingen zijn tevens criteria voor de bedrijfsvoering.

Met bedrijfsvoering worden alle ondersteunende activiteiten bedoeld die nodig zijn om de inzet in de programma's mogelijk te maken. De bedrijfsvoering bestaat o.a. uit de producten (onderdelen) gemeentehuis en -werf, automatisering, personeel en organisatie, beheer gemeentelijke eigendommen, vastgoedregistratie en administratie en ondersteuning. Onder overhead wordt verstaan het geheel van functies gericht op de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. De verdeling van de loonkosten is opgenomen in bijlage 4.9 personele lasten.

De bedrijfsvoering staat voor stevige opgaven. De wet- en regelgeving vergt een constante aanpassing van onze werkzaamheden, zoals:

- vernieuwing BBV
- kwaliteitseisen van de omgevingsvergunningen
- toezicht en de handhaving
- de regels rond persoonsregistratie
- verstrekking van paspoorten
- schaalvergroting

Om te kunnen voldoen aan deze constante aanpassingen moet de gemeente haar aansturende bevoegdheden goed organiseren, dat betekent regievoering. De mate waarin die regie kan worden opgepakt en hoe dat precies moet is een complex vraagstuk.

Organisatieontwikkeling

Evenals voor 2020 geldt voor 2021 dat het belangrijk is om aan een toekomstbestendige organisatie met bijbehorende arbeidsvoorwaarden te blijven werken. De gemeente Terschelling wil een klantgerichte, compacte, flexibele, regievoerende gemeentelijke organisatie zijn. Dat betekent ook dat er mensen binnen de organisatie werken die dit kunnen realiseren en dit verder ontwikkelen op alle werkvelden die binnen de gemeente voorkomen. Daarom is gewerkt aan een Strategische Personeelsplan (SPP). Het doel van SPP is om op elk moment -nu en in de toekomst -te kunnen beschikken over een in kwalitatief (prestatie, houding, kennen en kunnen) en kwantitatief (aantallen) opzicht optimale personeelsbezetting. En om dat voor elkaar te krijgen moeten alle HRM instrumenten in elkaar grijpen, moet er met een toekomstgerichte blik naar de medewerkers en de organisatie gekeken worden en moet er vroegtijdig ingespeeld worden op alle mogelijke ontwikkelingen op het personele vlak om zo deze visie te realiseren. En daar ligt een grote uitdaging! Uiteraard heeft de coronacrisis de ontwikkelingen op dit vlak parten gespeeld waardoor de realisatie langer gaat duren. Dit zal dan ook in 2021 verder uitgewerkt moeten worden. Het invlechten van regievoering in de bedrijfsvoering zal daarin verwerkt worden. Want net zoals iedere andere werkgever vist de gemeente Terschelling in een vijver die door de vergrijzing steeds leger wordt. En ondanks de Coronacrisis zal hier niet veel verandering in ontstaan. Gekwalificeerd personeel werven en behouden, waarbij huisvesting een heikel punt is, is een flinke opgave.

Daarnaast wordt geïnvesteerd in een organisatie met medewerkers die verandering en vernieuwing omarmen, integraal en zakelijk werken als vanzelfsprekend ervaren en experts zijn in het werken in een politieke en vraaggestuurde organisatie. De directie leidt deze

organisatieontwikkeling op het vlak van houding en gedrag zelf. De externe hulp hierbij bestaat uit coaching, advies en begeleiding.

Onder organisatieontwikkeling wordt eveneens begrepen de inzet van personeel van derden. Gestreefd wordt naar een bedrijfsvoering die de taken van de toekomst aan kan op een kwalitatief goede en efficiënte manier, waarbij waar nodig en wenselijk op onderdelen wordt samengewerkt met derden. Een organisatie is in beweging en moet flexibel zijn om slagvaardig en daadkrachtig te kunnen opereren .

Met ingang van 1 januari 2013 zijn medewerkers op grond van de cao in 'algemene dienst' aangesteld waardoor functiewijzigingen eenvoudiger zijn. Daarbij kunnen talenten van medewerkers organisatiebreed ingezet worden. In het kader van de coronacrisis betekent dit ook dat medewerkers eenvoudig op andere plekken in de organisatie ingezet kunnen worden om zo de vitale processen gaande te houden als hier noodzaak toe is.

Voordat tot inhuur wordt overgegaan, wordt afgewogen of eigen personeel ingezet kan worden door middel van:

- overwerk, tijdelijke urenuitbreiding
- taakroulatie
- uitbreiding via tijdelijk dienstverband/tijdelijke urenuitbreiding
- regionale samenwerkingsvormen (andere eilanden/samenwerkingsverbanden)
- opleidingen/trainees

Als dit niet tot de mogelijkheden behoort, dan wordt een oplossing gezocht in het inhuren van personeel van derden. Personeel van derden kan worden ingehuurd voor nog niet ingevulde vacatures, ter vervanging van langdurig zieken of vanuit het oogpunt van strategische organisatieontwikkeling. Deze kosten worden enerzijds gedekt uit beschikbare vacatureruimte, anderzijds is er een budget beschikbaar voor inhuur ter dekking van de kosten bij vervanging bij ziekte, knelpunten of de inzet van werkervaringsplaatsen. Maandelijks wordt een overzicht opgesteld met de actuele stand van zaken betreffende personeel van derden. Dit overzicht wordt ter besluitvorming voorgelegd aan de directie. Op deze manier vindt binnen de directie een sluitende monitoring plaats van de kosten ten opzichte van het beschikbare budget.

Inmiddels werkt de gemeente Terschelling al 7 jaar met de WEP-plekken. WEP staat voor werkervaringsplaats. Een WEP-contract is een contract voor de duur van een jaar, waarin de wepper ervaring in het werkveld kan opdoen. Vaak zit aan deze periode een project gekoppeld dat de wepper onder begeleiding opstelt of uit voert. Een wepper kan werkzaam zijn op elke discipline binnen de organisatie. Ze vallen niet binnen het functieboek of de formatieruimte. Terwijl het toen nog een eenmalig project leek, zijn de weppers nu van groot belang binnen de organisatie. En dan gaat het zeker niet alleen om een paar 'extra' handen. De frisse blik en inbreng van weppers binnen onze organisatie heeft ook een positief effect op de cultuur en leert de organisatie mee te bewegen met de vraag van de nieuwe generatie medewerkers. Daarbij leert het de medewerkers de facetten van begeleiding en coaching van weppers. Ditzelfde geldt voor stageplaatsen. Ieder jaar worden diverse stageplaatsen ingevuld, variërend van snuffelstages tot afstudeerstages, van VMBO tot WO niveau.

De gemeente Terschelling stimuleert ook de instroom van jongeren via de inzet van Talent Centraal, een HRM product gemaakt om jonge talenten een kans te bieden in de organisatie. Om een goede invulling van specialistische posities bij de gemeente in de toekomst te kunnen garanderen, is Talent ontwikkeling noodzakelijk. Talentontwikkeling is een investering in de toekomst, het vergroot de ontwikkelingskansen van de medewerker en zorgt voor een goed inzetbaar talent. Naast jonge talenten worden er ook kansen geboden in de organisatie aan werknemers die vanuit andere organisaties re-integreren in het werkproces. Dit biedt kansen voor zowel de medewerkers als beide organisaties. De

medewerker krijgt hierdoor kans om buiten zijn eigen werkkring de belastbaarheid op te bouwen. Hierdoor ontstaat in sommige gevallen ook doorstroom naar de gemeente Terschelling en in andere gevallen kan de medewerker na herstel weer volledig aan de slag in de eigen functie bij de eigen werkgever. Daarbij levert het de gemeente Terschelling gemotiveerde inzet op van een medewerker tegen nihil of gering tarief en wordt de uitlenende organisatie ontlast in het ziekteproces.

4.6 Verbonden partijen

In deze paragraaf wordt de beleidsmatige en financiële betrokkenheid van de gemeente bij verbonden partijen omschreven.

De definitie van een verbonden partij is volgens het BBV:

“Een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente bestuurlijk en financieel belang heeft”

Bestuurlijk belang wil zeggen dat de gemeente zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur of uit hoofde van stemrecht, heeft bij de verbonden partij. Het financieel belang bestaat hoofdzakelijk uit het beschikbaar stellen van middelen, welke in het geval van faillissement van de partij verloren gaan. Daarnaast kan het ook zo zijn dat de gemeente aansprakelijk is wanneer de verbonden partij haar verplichtingen niet kan nakomen.

De gemeente Terschelling wil als eilandgemeenschap over de eigen toekomst gaan. Met het oog op behoud van de gemeentelijke zelfstandigheid moet de gemeente in ieder geval financieel gezond zijn, publiekstaken adequaat uitvoeren en een goede basisdienstverlening in stand houden. Samen met de Waddeneilanden wil de gemeente aan duurzame oplossingen werken, waarbij ook nadrukkelijk andere gemeenten en organisaties in beeld zijn. Verbonden partijen zijn de andere organisaties die in beeld zijn om aan goede oplossingen te werken.

De gemeente Terschelling kent acht publiekrechtelijke verbonden partijen en negen privaatrechtelijke verbonden partijen. Hieronder wordt per verbonden partij kort het doel, de bijdrage aan de gemeentelijk beleidsdoelstellingen en de eventuele relevante ontwikkelingen beschreven. Aan het eind van de paragraaf is een tabel opgenomen met de (minimale) financiële gegevens. Deze financiële gegevens bestaan zoveel mogelijk uit de verwachte cijfers over 2020, in enkele gevallen was dit door het ontbreken van de cijfers echter niet mogelijk.

Overzicht verbonden partijen	
	Bestuurlijk vertegenwoordiger
Publiekrechtelijk verbonden partijen, de gemeenschappelijke regeling	
Sociale Dienst Noord West Fryslân	wethouder J. Hoekstra
Centrumregeling Sociaal Domein Fryslân	wethouder J. Hoekstra
Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO)	wethouder S. Haringa
Veiligheidsregio Fryslân	burgemeester J.H.M. Hermans-Vloedbeld
Gemeenschappelijke regeling Fryslân-West (100% belang van NV Empatec)	wethouder J. Hoekstra
Gemeenschappelijke regeling De Waddeneilanden	burgemeester J.H.M. Hermans-Vloedbeld
"Welstandszorg Hûs en Hiem"	wethouder S. Haringa
Privaatrechtelijk verbonden partijen	
N.V. Afvalsturing Friesland (Omrin)	wethouder S. Haringa
N.V. Fryslân Miljeu Noardwest	wethouder S. Haringa
N.V. Gemeenschappelijke Kredietbank Friesland (Stichting Kredietbank Nederland)	burgemeester J.H.M. Hermans-Vloedbeld
Stichting Openbare Verlichting Fryslân	wethouder S. Haringa
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	burgemeester J.H.M. Hermans-Vloedbeld
Vereniging van Nederlandse Gemeenten	burgemeester J.H.M. Hermans-Vloedbeld
Vereniging van Friese Gemeenten, tevens afdeling van de VNG	burgemeester J.H.M. Hermans-Vloedbeld
Stichting Passantenhaven Terschelling	wethouder J. Hoekstra
Stichting Beheer Schoolgebouwen Terschelling	adj-dir W.R.H. van Schoonhoven

4.6.1 Publiekrechtelijke verbonden partijen

Dienst Sociale zaken en Werkgelegenheid NoardWest Fryslân

De Dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid Noardwest Fryslân voert voor de gemeente Terschelling de taken uit op het gebied van sociale zekerheid, maatschappelijke zorg en gesubsidieerde arbeid. Op dit moment worden de voorbereidingen getroffen voor de omvorming van de dienst naar een bedrijfsvoeringsorganisatie.

Centrumregeling Sociaal Domein Friesland

De centrumregeling sociaal domein Friesland doet de professionele inkoop en beleidsvoorbereiding van een aantal taken op het gebied van WMO, Jeugdwet en participatiewet voor de gezamenlijke Friese gemeenten. Door middel van deze regeling kunnen deze taken doelmatig en hoogwaardig georganiseerd worden. Er is geen financieel belang van de gemeente Terschelling aanwezig in deze regeling.

Gemeenschappelijke regeling Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO)

De gemeenschappelijke regeling FUMO is opgezet met als doel een goede uitvoering van de uitbestede taken op het gebied van milieu- en omgevingswet. Het financieel belang van de gemeente Terschelling in deze gemeenschappelijke regeling is fors en dit geldt dan ook als een risico. Op dit moment is de gemeente Terschelling de enige gemeente die haar BRIKS-taken bij de FUMO heeft ondergebracht. De kosten voor de uitvoering van deze taken zijn in de afgelopen jaren flink toegenomen. Op dit moment wordt de uitbesteding van de BRIKS-taken aan de FUMO geëvalueerd.

Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Fryslan

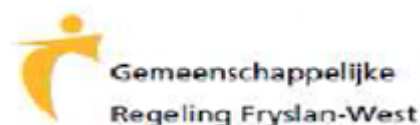
De Veiligheidsregio Fryslân behartigt de belangen van de volgende terreinen:

- publieke gezondheidszorg
- brandweezorg
- geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen
- rampenbestrijding en crisisbeheersing

Hierbij wordt de multidisciplinaire samenwerking en coördinatie in de uitvoering van rampenbestrijding en crisisbeheersing bevorderd. Daarnaast wordt er een gemeenschappelijke meldkamer beheert en in stand gehouden.

De burgemeester van de gemeente Terschelling neemt hierbij deel in het algemeen bestuur van de regio. Het bestuurlijk belang bestaat uit het waarborgen van de (brand- en gezondheid) veiligheid en een adequate rampen organisatie.

Gemeenschappelijke regeling Fryslân-West (Empatec)

De gemeenschappelijke regeling Fryslân-West (dochter van N.V. Empatec) is gevestigd in Sneek en heeft als doel het ontwikkelen van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt naar waardevolle medewerkers. De gemeenschappelijke regeling voert voor de gemeente Terschelling de Sociale Werkvoorziening (Wsw) uit en is de uitvoerende organisatie als het gaat om re-integratietrajecten.

Gemeenschappelijke regeling De Waddeneilanden

De gemeenschappelijke regeling de Waddeneilanden is er om de gemeenschappelijke belangen van de Waddeneilanden te behartigen. Gemeenschappelijke standpunten van de deelnemende gemeenten kunnen hiermee sterker worden uitgedragen zodat er meer invloed uitgeoefend kan worden op instanties en andere overheden. Daarnaast worden taken gezamenlijk opgepakt waardoor er kostenefficiëntie ontstaat en een gemeenschappelijk beleidskader. Het algemeen bestuur van de GR de Waddeneilanden bestaat in 2020 uit de colleges van alle deelnemende gemeenten.

Gemeenschappelijke regeling "Welstandszorg Hûs en Hiem"

Deze gemeenschappelijke regeling behartigt de belangen op het gebied van de bouwkundige, stedenbouwkundige en landschappelijke schoonheid in de provincie Fryslân. Het financiële belang van deze regeling is afhankelijk van de werkzaamheden/opdrachten die in opdracht van de gemeente worden uitgevoerd. De kosten worden hierbij doorbelast aan de aanvragers van vergunningen.

Gemeenschappelijke regeling Openbaar Lichaam Afvalverwijdering Friesland (OLAF)

De gemeenschappelijke regeling "OLAF" zorgde er tot 1995 voor dat milieu en reinigingstaken verantwoord werden uitgevoerd. Op dit moment in de gemeenschappelijke regeling "slapende". De rechten, plichten en activiteiten van "OLAF" zijn in 1995 overgegaan naar Afvalsturing Friesland NV.

4.6.2 Privaatrechtelijke verbonden partijen

N.V. Afvalsturing Friesland (Omrin) en N.V. Fryslân Milieu Noardwest

Omrin is inzamelaar en verwerker van afval. Zij dragen zorg voor het voorkomen, verwijderen, bewerken en verwerken van het Friese afval conform de voorgeschreven milieudoelstellingen tegen zo laag mogelijk kosten. Het bestuurlijk belang bestaat uit een stemrecht naar rato van het aandelenbezit. Het aandelenbezit voor de gemeente Terschelling bedraagt 1,5%.

N.V. Gemeenschappelijke regeling Kredietbank Friesland

De Kredietbank Friesland maakt het mogelijk dat er financiële dienstverlening kan worden verleend aan personen die om wat voor reden dan ook niet bij een reguliere bankinstelling terecht kunnen. Het stemrecht in deze verbonden partij wordt bepaald naar rato van de kapitaalverstrekking.

N.V. Bank Nederlandse Gemeenten

De BNG bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Het eigenaarschap van gemeenten, provincies en de Staat, alsmede het door de statuten beperkte werkterrein van de bank, bieden financiers het vertrouwen dat het risico van kredietverlening aan dit instituut zeer beperkt is. BNG Bank bundelt de uiteenlopende vraag van klanten tot een beroep op de financiële markten dat aansluit op de behoefte van beleggers wat betreft volume, liquiditeit en looptijd. Door de combinatie van beide elementen heeft de bank een uitstekende toegang tot financieringsmiddelen tegen zeer scherpe prijzen, die weer worden doorgegeven aan decentrale overheden en aan instellingen voor het maatschappelijk belang. Dat leidt voor de burger uiteindelijk tot lagere kosten voor tal van voorzieningen.

Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)

De VNG staat de gemeenten bij met de vervulling van hun bestuurstaken. De VNG helpt haar leden met het maken van afspraken met andere overheden over het arbeidsvoorwaardenbeleid in de overheidssector en overeenkomsten inzake arbeidsvoorwaarden van personeel in de sector gemeenten aan te gaan met werknemersorganisaties. Daarnaast behartigd zijn de belangen van haar leden die samenhangen met de uitgevoerde bestuurs- en beheerstaken. De leden van de VNG hebben een stemrecht naar een veelvoud van 1000 inwoners per gemeente.

Vereniging van Friese Gemeenten, tevens afdeling van de VNG

De Vereniging van Friese Gemeenten (VFG) is de vereniging van de Friese gemeenten, waarbinnen gemeentebestuurders en raadsleden elkaar ontmoeten en kennis delen. De VFG is op landelijk niveau voor de VNG een provinciale partner in het delen van kennis, het ophalen van vragen en het afstemmen van standpunten. De VFG speelt daarom ook een actieve rol als het gaat om signaleren en doorgeven van relevante kennis voor de leden.

Stichting Openbare Verlichting Fryslân

De stichting openbare verlichting Fryslân draagt zorg voor het in stand houden en onderhouden van de openbare verlichting op het eiland. Daarnaast koopt de stichting energie in via een samenwerkingsverband.

Stichting passantenhaven Terschelling

Stichting passantenhaven Terschelling beheert en exploiteert de passantenhaven aan de Dellewal op Terschelling. De stichting zorgt ervoor dat alle benodigde voorzieningen optimaal zijn zodat de veiligheid kan worden gegarandeerd voor de gebruikers van de passantenhaven. Samen met de watersportvereniging "Het Wakend Oog" zorgt de gemeente ervoor dat de stichting haar taken kan blijven voortzetten.

Stichting beheer Schoolgebouwen

Deze stichting beheert de "Brede school" op West-Terschelling. Het bestuur wordt gevormd door een directielid van de gemeente en de directieleden van beide schoolbesturen.

4.6.3 Financiële gegevens verbonden partijen

Financiële gegevens verbonden partijen											
Verbonden partij	Indeling risico	Aandeel gemeente Terschelling	Eigen vermogen 31-12-2019	Eigen vermogen 31-12-2020	Vreemd vermogen 31-12-2019	Vreemd vermogen 31-12-2020	Resultaat 2018	Begroot Resultaat 2019	Begroot Resultaat 2020	Bijdrage 2019	Bijdrage 2020
<i>* in € 1.000</i>											
Publiekrechtelijke verbonden partijen											
Sociale dienst Noard West Fryslân	Hoog		655	655	5.121	5.072	-	-	-	2.199	2.335
Centrumregeling Sociaal Domein Fryslân	Hoog		n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Fryske Utfjeringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO)	Hoog		527	854	3.100	3.100	448	-	-167	661	693
Veiligheidsregio Fryslân	Gemiddeld		4.093	3.558	66.522	68.347	1.874	-	-	700	735
Gemeenschappelijke regeling Fryslân-West	Gemiddeld		4.538	n.n.b.	-	n.n.b.	-	-	-	198	n.n.b.
Gemeenschappelijke regeling de Waddeneilanden	Gemiddeld						-	-	-	205.995	194.018
'Welstandszorg Hûs en Hiem'	Gemiddeld		322*	324*	120*	82*	2	7	-	afhankelijk van opdrachten	
Privaatrechtelijke verbonden partijen											
N.V. Afvalsturing Friesland (Omrin)	Gemiddeld	1,5%	8.414*	8.286*	16.234*	17.225*	2.027	6.536		naar rato	
B.V. Fryslân Miljeu Noardwest	Gemiddeld	2%	3.814*	3.564*	8.100*	8.514*	389	139	n.n.b.	naar rato	
N.V. Gemeenschappelijke Kredietbank Friesland	Laag		2.392**	2.371**	35.692**	42.801**					
Stichting Openbare Verlichting Fryslân	Laag		n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	8	8
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	Laag	0,006%	4.991.000*	4.887.000*	132.518.000*	144.802.000*	337.000	163.000	n.n.b.	n.v.t.	n.v.t.
Vereniging van Nederlandse Gemeenten	Laag		61.975*	64.627*	76.374*	86.221*	-879	-1.710	n.n.b.	10	10
Vereniging van Friese Gemeenten (afdeling VNG)	Laag		n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	2	2
Stichting Passantenhaven Terschelling	Laag		3487**	3468**	65**	244**	11155**	n.n.b.	n.n.b.	-	-
Stichting Beheer Schoolgebouwen Terschelling	Laag		n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	25	25

* Meest recente cijfers zijn van 2018/2019

** Meest recente cijfers zijn van 2017/2018

4.7 Grondbeleid

Inleiding

In deze paragraaf worden de bouwgrondexploitaties beschreven.

Grondexploitatie is een middel om uitvoering te geven aan andere gemeentelijke beleidsdoeleinden, zoals doelen op het gebied van wonen, werken, welzijn, infrastructuur, recreatie, milieu en landschapsontwikkeling. Deze doelen kan de gemeente onder meer bereiken door aankoop, exploitatie en uitgifte van gronden of het verlenen van medewerking aan ontwikkeling van plannen door private personen, bedrijven en instellingen.

Daarbij gelden de volgende uitgangspunten;

- het bereiken van maatschappelijke en bestuurlijke doelstellingen,
- winst en risico,
- praktische uitvoerbaarheid.

Reserves

Grondbeleid gaat gepaard met financiële kansen en risico's. De gemeente heeft geen afzonderlijke reserve grondexploitatie. Als bekend is dat een complex een negatief resultaat krijgt, dan dient volgens de financiële voorschriften een voorziening te worden gevormd om het tekort af te dekken.

Actuele prognoses onderhanden werk

Verloop boekwaarde onderhanden werk						
in €	Boekwaarde 1-1-2020	Verwachte mutaties	Boekwaarde 1-1-2021	Boekwaarde 1-1-2022	Boekwaarde 1-1-2023	Boekwaarde 1-1-2024
Dellewal	2.217.000	-	2.217.000	2.217.000	2.217.000	2.217.000
Campus/West Aletalaan fase 4	-352.000	352.000	-	-	-	-
West Aletalaan fase 3	-	-	-	-	-	-
KLU locatie	266.000	-	266.000	266.000	266.000	266.000
Totaal	2.131.000	352.000	2.483.000	2.483.000	2.483.000	2.483.000

Locatie Dellewal

In het jaar 2003 heeft de raad besloten tot aankoop van de locatie Dellewal. De aankoop omvatte het bloot eigendom van de grond, alsmede de aandelen van Amusementsgebouw Dellewal B.V. Gezien het geringe belang van deze vennootschap, is deze niet geconsolideerd in de jaarrekening van de gemeente Terschelling, maar zijn de activa van de vennootschap opgenomen als bestede kosten van het bestemmingsplan Dellewal. Op dit moment wordt gewerkt aan beleidsregels voor het gebied, met als uitgangspunt dat 13 Appartementen worden gerealiseerd en de boekwaarde wordt terugverdiend.

Campus/West Aletalaan, fase 4

Eind augustus 2014 is de kostprijsberekening van het complex Campus/West Aletalaan, fase 4 vastgesteld. De grond voor de bouw van particuliere woningen is in 2014/2015 bouwrijp gemaakt. In het voorjaar van 2015 zijn de eerste kavels toegewezen. Inmiddels zijn alle kavels verkocht. Het woonrijp maken is in 2018 afgerond. De nieuwe campus is in september 2017 in gebruik genomen. De werkzaamheden zullen naar verwachting in 2020 volledig worden afgerond.

In 2020 is gebleken dat het uiteindelijke resultaat van de grondexploitatie € 712.000 positief uitvalt. Dit voordelige saldo wordt met name veroorzaakt door een snellere uitgifte van kavels dan gepland en door aanbestedingsvoordelen. Conform de BBV notitie grondexploitatie 2016 is het resultaat door middel van tussentijdse resultaattoerekening jaarlijks ten gunste van de exploitatie gebracht. Het restant resultaat in 2020 bedraagt circa € 200.000 positief. Daarmee is deze grondexploitatie eind 2020 afgerond.

West Aletalaan, fase 3

De tot op heden geactiveerde kosten omvatten de kosten van verwerving van grond en aangelegde riolering. Op grond van de huidige inzichten zullen circa 22 kavels in het bestemmingsplan worden opgenomen, echter zal dit complex pas uitgevoerd worden na realisatie van complex Campus/West Aletalaan fase 4. Definitieve planopzet en startmoment worden bepaald op basis van de nieuwe Woonvisie en het Uitvoeringsprogramma Woonvisie.

De resultaatverwachting is, ondanks de lange doorlooptijd, nog altijd positief. Zoals genoemd heeft dit project een lange doorlooptijd. Gezien de verwachting is dat dit project de komende jaren niet zal worden verkocht, is West Aletalaan, fase 3 in 2019 ondergebracht onder de vaste activa.

KLU locatie

De voormalige luchtmacht kazerne aan de Cornelis Douwesstraat/Lutineweg is door de gemeente aangekocht met als doel herontwikkeling tot woningbouw. Voor deze herontwikkeling heeft de gemeente eind 2014 provinciale ISV3 subsidie toegezegd gekregen. In 2015 is gestart met de planvoorbereiding, waarna het gebied in exploitatie is genomen.

De op de locatie aanwezige opstallen zijn in 2017 gesloopt of verplaatst. De aanvraag tot vaststelling van de ISV-III subsidie is door de provincie vastgesteld. Na verkoop van de woningbouwlocatie kan de exploitatie afgesloten worden. Op dit moment lopen daarover gesprekken met WoonFriesland. Gestreefd wordt naar een kostendekkend exploitatieresultaat.

4.8 Geprognosticeerde balans

Een geprognosticeerde balans met meerjarig inzicht geeft de raad een beeld van de ontwikkeling van onder meer investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen, en in de financieringsbehoefte.

Activa					
in €	1-1-2021	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023	31-12-2024
Vaste activa					
Materiële vaste activa	23.359.000	22.724.000	22.022.000	21.353.000	20.791.000
Financiële vaste activa	897.000	887.000	877.000	867.000	857.000
<i>Totale vaste activa</i>	<i>24.256.000</i>	<i>23.611.000</i>	<i>22.899.000</i>	<i>22.220.000</i>	<i>21.648.000</i>
Vlottende activa					
Onderhanden werk, waaronder gronden in exploitatie	2.483.000	2.483.000	2.483.000	2.483.000	2.483.000
<i>Totaal vlottende activa</i>	<i>2.483.000</i>	<i>2.483.000</i>	<i>2.483.000</i>	<i>2.483.000</i>	<i>2.483.000</i>
Totaal	26.739.000	26.094.000	25.382.000	24.703.000	24.131.000

Passiva					
in €	1-1-2021	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023	31-12-2024
Eigen vermogen					
Algemene reserves	3.847.000	3.155.000	2.778.000	2.759.000	2.983.000
Bestemmingsreserves	4.470.000	4.591.000	4.543.000	4.667.000	4.655.000
Resultaten begroting	-692.000	-377.000	-19.000	224.000	354.000
<i>Totaal eigen vermogen</i>	<i>7.625.000</i>	<i>7.369.000</i>	<i>7.302.000</i>	<i>7.650.000</i>	<i>7.992.000</i>
Voorzieningen					
Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	1.797.000	1.770.000	1.743.000	1.716.000	1.689.000
Onderhoudsvoorzieningen	984.000	807.000	680.000	588.000	545.000
Door derden bekleemde middelen met een specifieke aanwendingsrichting	1.382.000	1.382.000	1.382.000	1.382.000	1.382.000
<i>Totaal voorzieningen</i>	<i>4.163.000</i>	<i>3.959.000</i>	<i>3.805.000</i>	<i>3.686.000</i>	<i>3.616.000</i>
Langlopende geldleningen					
Vaste schulden	12.287.000	8.829.000	7.871.000	6.980.000	6.089.000
Financieringstekort - Overschot	2.664.000	5.937.000	6.404.000	6.387.000	6.434.000
<i>Totaal langlopende geldleningen</i>	<i>14.951.000</i>	<i>14.766.000</i>	<i>14.275.000</i>	<i>13.367.000</i>	<i>12.523.000</i>
Totaal	26.739.000	26.094.000	25.382.000	24.703.000	24.131.000

* in bovenstaande opstellingen is gerekend met een gelijkblijvend saldo van de vlottende activa.

4.9 Personele lasten

In de tabel is opgenomen op welke wijze de personeelskosten zijn verdeeld over de verschillende programma's

Verdeling personele lasten				
Afdeling	Budget	Programma	Taakveld	Kostenplaats
Raad	166.000	0	0.1	611011 - gemeenteraad en raadscommissie
Griffier	98.000	0	0.1	611021 - griffiefunctie
B&W	274.000	0	0.1	611101 - college van B&W
Directie	246.000	0	0.4	611301 - salariskosten ambtelijke organisatie
Teamleiders	265.000	0	0.4	611301 - salariskosten ambtelijke organisatie
Staf	1.020.000	0	0.4	611301 - salariskosten ambtelijke organisatie
OR	15.000	0	0.4	611301 - salariskosten ambtelijke organisatie
Ondersteuning	381.000	0	0.4	611301 - salariskosten ambtelijke organisatie
Beleid en regie	720.000	0	0.4	611301 - salariskosten ambtelijke organisatie
Publiek	638.000	0	0.4	611301 - salariskosten ambtelijke organisatie
Eilandteam	256.000	6	6.1	674645 - Eilandteam en overige middelen
BABS	9.000	0	0.2	613402 - burgerlijke stand
Techniek	393.000	0	0.4	611301 - salariskosten ambtelijke organisatie
Buitendienst	689.000	0	0.4	612071 - team techniek
Haven	169.000	2	2.4	633031 - beheer binnenhavens
CNL	132.000	5	5.4	618500 - exploitatie CNL
Beh Huys	194.000	5	5.4	618600 - museum 't Behouden Huys
Totaal	5.665.000			

De loonkosten van de teams Staf, Ondersteuning, Beleid en Regie, Publiek, Techniek en de Buitendienst kunnen nog verder onderverdeeld worden naar verschillende programma's:

Verdeling salariskosten team Staf			
Kostenplaats	Bedrag	Programma	Taakveld
611301 - Salariskosten ambtelijke organisatie - Overhead	€ 699.000	0	0.4
612032 - Afhandeling van bezwaar en beroep voortvloeiend uit het primaire proces:	€ 186.000	8	8.1
614001 - Openbare orde en veiligheid	€ 135.000	1	1.2
Totaal	€ 1.020.000		

Verdeling salariskosten team Ondersteuning			
Kostenplaats	Bedrag	Programma	Taakveld
611301 - Salariskosten ambtelijke organisatie - Overhead	€ 217.000	0	0.4
612091 - Belastingen	€ 164.000	0	0.61
Totaal	€ 381.000		

Verdeling salariskosten team Beleid en Regie			
Kostenplaats	Bedrag	Programma	Taakveld
611301 - Salariskosten ambtelijke organisatie - Overhead	€ 36.000	0	0.4
618401 - Bevordering toerisme	€ 98.000	3	3.4
674645 - Sociaal Domein	€ 156.000	6	6.1
616101 - Ruimtelijke Ordening	€ 299.000	8	8.1
617301 - Volkshuisvesting	€ 131.000	8	8.3
Totaal	€ 720.000		

Verdeling salariskosten team Publiek			
Kostenplaats	Bedrag	Programma	Taakveld
614710 - APV en uitvoering bijzondere wetten	€ 189.000	1	1.2
613401 - Burgerzaken	€ 247.000	0	0.2
612048 - Documentaire informatie voorziening (DIV) - Overhead	€ 186.000	0	0.4
674645 - Sociaal Domein	€ 16.000	6	6.1
Totaal	€ 638.000		

Verdeling salariskosten team Techniek en Buitendienst			
Kostenplaats	Bedrag	Programma	Taakveld
611301 - Salariskosten ambtelijke organisatie - Overhead	€ 76.000	0	0.4
612701 - Team Techniek - Overhead	€ 145.000	0	0.4
634021 - Riolering	€ 235.000	7	7.2
631250 - Afvalinzameling	€ 25.000	7	7.3
619211/619221 - Gebouwenbeheer	€ 218.000	8	8.3
630331 - Beheer openbaar groen	€ 181.000	5	5.7
632141 - Beheer wegen, straten en pleinen	€ 202.000	2	2.1
Totaal	€ 1.082.000		

De gemeente Terschelling is een kleine organisatie. Dit leidt ertoe dat de directie en de teamleiders, die volgens de richtlijnen van het BBV moeten worden aangemerkt als overhead, naast hun managementtaken ook voor een deel hun tijd besteden aan directe taken en projecten binnen de organisatie. Wij schatten, op basis van de ervaring van de afgelopen jaren, de verhouding tussen managementtaken en directe- en projecttaken in op circa 50%/50%.

Dit leidt tot de volgende cijferopstelling met betrekking tot de personele overhead³ in onze organisatie:

Totale globale toedeling salariskosten aan primair proces en overhead			
Kostenplaats	Budget	Toe te rekenen aan programma's	Resteert overhead
Directie	€ 246.000	€ 123.000	€ 123.000
Teamleiders	€ 265.000	€ 132.500	€ 132.500
Staf	€ 1.020.000	€ 430.000	€ 590.000
OR	€ 15.000	€ -	€ 15.000
Ondersteuning	€ 381.000	€ 164.000	€ 217.000
Beleid en regie	€ 720.000	€ 684.000	€ 36.000
Publiek	€ 638.000	€ 452.000	€ 186.000
Eilandteam	€ 256.000	€ 256.000	€ -
BABS	€ 9.000	€ 9.000	€ -
Techniek en Buitendienst	€ 1.082.000	€ 861.000	€ 221.000
Haven	€ 169.000	€ 169.000	€ -
CNL	€ 132.000	€ 132.000	€ -
Behouden Huys	€ 194.000	€ 194.000	€ -
Totaal	€ 5.127.000	€ 3.606.500	€ 1.520.500

Hieruit resulteert een percentage overhead op de ambtelijke loonkosten van 30%.

³ Dit betreft dus alleen de kosten van de personele overhead binnen de organisatie. De materiële overhead, dus bijvoorbeeld de kosten van huisvesting, ICT en kantoorkosten is hierin niet meegenomen.

Bijlagen

Bijlage 1 Uitgangspunten programmabegroting 2020-2023

Uitgangspunten bij het opstellen van de begroting 2021 en het meerjarenperspectief 2021-2024 is het bestaand beleid, zoals dat door de gemeenteraad is geautoriseerd in de begroting 2020-2023 en de door de raad goedgekeurde wijzigingen.

In deze begroting is rekening gehouden met de volgende ontwikkelingen:

- Loonontwikkeling
- Prijsontwikkeling
- Renteontwikkeling
- Algemene uitkering
- Ontwikkeling lokale lasten

Loonontwikkeling

Voor de loonontwikkeling wordt uitgegaan van een stijging met 2% per jaar. Deze stijging bestaat uit CAO-aanpassingen, verandering van werkgeverslasten en de incidentele component (normale periodieken die in onze gemeente per 1 januari van elk jaar verstrekt worden, tussentijdse bevorderingen en wijzigingen in personeelsopbouw).

Prijsontwikkeling

De gemiddelde inflatieverwachting is 2,0% landelijk. In deze begroting wordt daarom rekening gehouden met een stijging van de prijzen van inkopen en aanbestedingen met € 100.000 per jaar. Hiervoor is een aparte stelpost onvoorzien geraamd.

Renteontwikkeling

Langlopende geldleningen

Gezien de lage rentestand op de kapitaalmarkt is in de begroting bij de berekening van de rentelasten over het financieringstekort meerjarig uitgegaan van een rente van 0%.

Rente financieringsoverschot

De rentevergoeding op de geldmarkt bij het uitzetten van gelden (= financieringsoverschot) is vrijwel nihil.

Algemene uitkering

De begroting 2021-2024 is opgesteld op basis van de verwachte ontwikkelingen uit de meicirculaire 2020. Een overzicht van de belangrijkste effecten wordt gegeven in paragraaf 2.3.

Ontwikkeling lokale lasten

De belastingen, leges, retributies en overige algemene dekkingsmiddelen verhogen wij met de in paragraaf 4.1 (lokale heffingen) vastgestelde nominale verhogingen. De verhoging van de leges en retributies is gebaseerd op de consumentenprijsindex. Deze index vastgesteld op 2,0%.

Bijlage 2 Staat van reserves en voorzieningen

Staat van reserves en voorzieningen	Saldo per 1-1-2020	Toevoeging 2020	Onttrekking 2020	Saldo per 1-1-2021	Toevoeging 2021	Onttrekking 2021	Saldo per 1-1-2022	Toevoeging 2022	Onttrekking 2022	Saldo per 1-1-2023	Toevoeging 2023	Onttrekking 2023	Saldo per 1-1-2024	Toevoeging 2024	Onttrekking 2024	Saldo per 31-12-2024
Reserves																
Algemene reserves																
Algemene reserve	3.654.000	193.000	-692.000	3.155.000		-377.000	2.778.000		-19.000	2.759.000	224.000		2.983.000	354.000		3.337.000
Totaal	3.654.000	193.000	-692.000	3.155.000	-	-377.000	2.778.000	-	-19.000	2.759.000	224.000	-	2.983.000	354.000	-	3.337.000
Bestemmingsreserves (raad)																
Recreatie	254.000	74.000		328.000			328.000			328.000			328.000			328.000
Sociaal domein	-	176.000	-176.000	-			-			-			-			-
Budgetoverheveling	779.000		-779.000	-			-			-			-			-
Havenbedrijf	3.991.000	411.000	-342.000	4.060.000	324.000	-204.000	4.180.000	334.000	-383.000	4.131.000	344.000	-221.000	4.254.000	354.000	-367.000	4.241.000
Behouden Huys	61.000			61.000			61.000			61.000			61.000			61.000
Totaal	5.085.000	661.000	-1.297.000	4.449.000	324.000	-204.000	4.569.000	334.000	-383.000	4.520.000	344.000	-221.000	4.643.000	354.000	-367.000	4.630.000
Bestemmingsreserves (derden)																
Dr. J.W. van Dierenfonds	21.000	1.000		22.000	1.000		23.000	1.000		24.000	1.000		25.000	1.000		26.000
Totaal	21.000	1.000	-	22.000	1.000	-	23.000	1.000	-	24.000	1.000	-	25.000	1.000	-	26.000
Totaal reserves	8.760.000	855.000	-1.989.000	7.626.000	325.000	-581.000	7.370.000	335.000	-402.000	7.303.000	569.000	-221.000	7.651.000	709.000	-367.000	7.993.000
Voorzieningen																
Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's																
Spaaruren personeel	51.000		-30.000	21.000			21.000			21.000			21.000			21.000
Verplichting vml bestuurders	1.620.000	63.000	-90.000	1.593.000	63.000	-90.000	1.566.000	63.000	-90.000	1.539.000	63.000	-90.000	1.512.000	63.000	-90.000	1.485.000
Afkoopsommen graven	183.000			183.000			183.000			183.000			183.000			183.000
Totaal	1.854.000	63.000	-120.000	1.797.000	63.000	-90.000	1.770.000	63.000	-90.000	1.743.000	63.000	-90.000	1.716.000	63.000	-90.000	1.689.000
Onderhoudsvoorzieningen																
Wegen en paden	558.000	386.000	-744.000	200.000	465.000	-569.000	96.000	465.000	-445.000	116.000	465.000	-471.000	110.000	465.000	-481.000	94.000
Riolering	621.000		-25.000	596.000		-26.000	570.000		-79.000	491.000		-90.000	401.000		-59.000	342.000
Gebouwen	421.000	232.000	-465.000	188.000	232.000	-279.000	141.000	232.000	-300.000	73.000	232.000	-228.000	77.000	232.000	-200.000	109.000
Totaal	1.600.000	618.000	-1.234.000	984.000	697.000	-874.000	807.000	697.000	-824.000	680.000	697.000	-789.000	588.000	697.000	-740.000	545.000
Door derden bekleemde voorzieningen																
Onderwijs	1.382.000	0	0	1.382.000	0	0	1.382.000	0	0	1.382.000	0	0	1.382.000	0	0	1.382.000
Totaal	1.382.000	0	0	1.382.000	0	0	1.382.000	0	0	1.382.000	0	0	1.382.000	0	0	1.382.000
Totaal voorzieningen	4.836.000	681.000	-1.354.000	4.163.000	760.000	-964.000	3.959.000	760.000	-914.000	3.805.000	760.000	-879.000	3.686.000	760.000	-830.000	3.616.000
Totaal voorzieningen en reserves	13.596.000	1.536.000	-3.343.000	11.789.000	1.085.000	-1.545.000	11.329.000	1.095.000	-1.316.000	11.108.000	1.329.000	-1.100.000	11.337.000	1.469.000	-1.197.000	11.609.000

Bijlage 3 Algemene uitkering

Specificatie algemene uitkering uit het gemeentefonds					
in €	2020	2021	2022	2023	2024
Algemene gegevens					
Uikeringsfactor lopende prijzen	1,612	1,656	1,700	1,726	1,751
Inkomstenmaatstaven					
OZB (woning eigenaar)	-749.000	-764.000	-773.000	-783.000	-793.000
OZB (niet woningen gebruiker)	-173.000	-176.000	-179.000	-182.000	-184.000
OZB (niet woningen eigenaar)	-250.000	-255.000	-259.000	-263.000	-267.000
Uitgavenmaatstaven waarop uitkeringsfactor van toepassing is					
inwoners	1.263.000	1.309.000	1.356.000	1.386.000	1.415.000
kernen met minstens 500 adressen	194.000	200.000	205.000	208.000	211.000
OZB waarde niet woningen(in miljoenen)	97.000	101.000	105.000	109.000	112.000
jongeren < 18 jaar	838.000	860.000	834.000	846.000	860.000
ouderen > 64 jaar	183.000	193.000	202.000	210.000	218.000
ouderen 75 t/m 84 jaar	14.000	15.000	17.000	18.000	19.000
huishoudens met laag inkomen	29.000	30.000	31.000	32.000	32.000
huishoudens met laag inkomen (drempel)	216.000	224.000	231.000	235.000	238.000
bijstandsontvangers (3-jaarsgemiddelde)	92.000	95.000	100.000	104.000	107.000
loonkostensubsidie	0	0	0	0	0
uitkeringsontvangers	18.000	18.000	19.000	19.000	19.000
minderheden	18.000	19.000	20.000	20.000	21.000
minderheden (drempel)		0	0	0	0
eenpersoonshuishoudens	94.000	99.000	102.000	105.000	107.000
eenouderhuishoudens	157.000	164.000	158.000	162.000	165.000
huishoudens	387.000	400.000	414.000	423.000	432.000
klantenpotentieel lokaal	363.000	380.000	393.000	401.000	410.000
klantenpotentieel regionaal	60.000	62.000	65.000	66.000	67.000
leerlingen (V)SO	0	0	0	0	0
leerlingen VO	54.000	55.000	56.000	56.000	56.000
achterstandsléerlingen (drempel)	0	0	0	0	0
jongeren < 18 jaar, jaar 2009			0	0	0
extra groei jongeren	0	0	0	0	0
leerlingen VO, jaar 2009			0	0	0
extra groei leerlingen VO	0	0	0	0	0
land	564.000	580.000	595.000	604.000	613.000
land *bodemfactor gemeente	369.000	380.000	390.000	396.000	401.000
binnenwater	11.000	12.000	12.000	12.000	12.000
buitenwater	370.000	380.000	390.000	396.000	402.000
opp. bebouwing kern	158.000	164.000	169.000	173.000	177.000
opp. beb. Buitengebied	19.000	19.000	20.000	20.000	21.000
opp. bebouwing kern *bodemfactor kern	214.000	221.000	229.000	234.000	239.000
opp. beb. buitengebied *bf. buitengebied	15.000	15.000	16.000	16.000	16.000
oppervlak bebouwing	47.000	49.000	51.000	52.000	53.000
woonruimten	362.000	374.000	388.000	397.000	406.000
woonruimten *bodemfactor kern	322.000	332.000	344.000	352.000	360.000
opp. historische kernen, <40 ha	0	0	0	0	0
opp. historische kernen, 40-64 ha	0	0	0	0	0
opp. historische kernen, >64 ha	0	0	0	0	0
lengte historisch water	0	0	0	0	0
bewoonde oorden 1930	26.000	27.000	27.000	28.000	28.000
hist.woningen in bewoonde oorden	0	0	0	0	0
ISV (a)	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000
ISV (b)	0	0	0	0	0
omgevingsadressendichtheid (OAD)	93.000	96.000	99.000	101.000	102.000
OAD (drempel)	0	0	0	0	0

oeverlengte * bodemfactor gemeente	15.000	16.000	16.000	16.000	17.000
oeverlengte *dichtheid *bf. gemeente	4.000	4.000	5.000	5.000	5.000
kernen	132.000	135.000	139.000	141.000	143.000
kernen *bodemfactor buitengebied	216.000	222.000	228.000	231.000	234.000
bedrijfsvestigingen	104.000	111.000	120.000	127.000	135.000
vast bedrag voor iedere gemeente	402.000	414.000	425.000	432.000	438.000
vast bedrag voor Utrecht	0	0	0	0	0
vast bedrag voor Den Haag	0	0	0	0	0
vast bedrag voor Rotterdam	0	0	0	0	0
vast bedrag voor Amsterdam	0	0	0	0	0
vast bedrag voor B-nassau	0	0	0	0	0
vast bedrag Waddengemeenten	242.000	249.000	255.000	260.000	263.000
wadden, t/m 2500 inwoners	813.000	842.000	871.000	890.000	909.000
wadden, van 2501 t/m 7500 inwoners	510.000	528.000	546.000	559.000	570.000
wadden, vanaf 7501 inwoners	0	0	0	0	0
jeugdigen in gezinnen met armoederisico	21.000	22.000	21.000	21.000	21.000
basisonderwijsleerlingen met leerlingengewicht 0,3	-13.000	-13.000	-12.000	-13.000	-13.000
basisonderwijsleerlingen met leerlingengewicht 1,2	0	0	0	0	0
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen (huishoudens)	-275.000	-286.000	-270.000	-276.000	-282.000
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen (huishoudens met kinderen)	-227.000	-234.000	-220.000	-224.000	-227.000
ouders met langdurig psychisch medicijngebruik	61.000	63.000	59.000	60.000	60.000
eenouderhuishoudens met 2 of meer kinderen	60.000	63.000	59.000	60.000	61.000
bijstandshuishoudens met minderjarige kinderen	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000
bijstandsontvangers eenouderhuishoudens	5.000	6.000	5.000	6.000	6.000
uitkeringsontvangers minus bijstandsontvangers	175.000	178.000	168.000	170.000	173.000
Wajong	35.000	36.000	37.000	37.000	38.000
medicijngebruik met drempel	366.000	387.000	400.000	408.000	416.000
re-integratie klassiek	13.000	14.000	14.000	14.000	15.000
inwoners < 65 jaar	25.000	26.000	27.000	28.000	28.000
ouderen 65 t/m 74 jaar	0	0	0	0	0
ouderen 85 jaar en ouder	0	0	0	0	0
eenpersoonshuishoudens 65 t/m 74 jaar	4.000	5.000	5.000	5.000	5.000
eenpersoonshuishoudens 75 t/m 84 jaar	12.000	13.000	14.000	15.000	16.000
eenpersoonshuishoudens 85 jaar en ouder	10.000	10.000	11.000	11.000	12.000
huishoudens met laag inkomen 65 t/m 74 jaar	4.000	5.000	5.000	5.000	5.000
huishoudens met laag inkomen 75 t/m 84 jaar	9.000	10.000	11.000	12.000	13.000
huishoudens met laag inkomen 85 jaar en ouder	6.000	6.000	6.000	7.000	7.000
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen 65 t/m 74 jaar	34.000	37.000	38.000	39.000	40.000
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen 75 t/m 84 jaar	75.000	82.000	90.000	97.000	103.000
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen 85 jaar en ouder	44.000	48.000	50.000	52.000	55.000
bedden	3.000	3.000	3.000	3.000	4.000
Integratie- en decentralisatie-uitkeringen					
Armoedebestrijding kinderen	12.000	10.000	10.000	10.000	10.000
brede impuls combinatiefuncties/buurtsportcoaches	27.000	27.000	27.000	0	0
Inburgering	10.000	6.000	14.000	15.000	15.000
schulden en armoede	3.000	3.000	0	0	0
vergunningverlening, toezicht en handhaving	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
verhoging raadsledenvergoeding kleine gemeenten	93.000	93.000	93.000	93.000	93.000
verhoging taalniveau statushouders	6.000	0	0	0	0
voorschoolse voorziening peuters	15.000	15.000	15.000	15.000	15.000
suppletie overheveling iusd	23.000	0	0	0	0
suppletie (Jeugd)	0	0	0	0	0
suppletie (WMO)	0	0	0	0	0
Integratie-uitkering voogdij/18+	22.000	43.000	43.000	43.000	43.000
Integratie-uitkering participatie	185.000	184.000	183.000	183.000	183.000
Sociaal domein		0	0	0	0
Afrondingsverschillen	6.000	-1.000	0	0	2.000
Totaal	8.777.000	9.075.000	9.353.000	9.525.000	9.721.000

Bijlage 4 Opgenomen langlopende leningen

STAAT VAN LANGLOPENDE GELDENINGEN																						
						2021				2022				2023				2024				
Nr.	Geld-verstrekker	Oorspronkelijk bedrag	Datum aflossing	Laatste aflossing	%	Stand per 1-1-2021	Opname	Rentelast	Aflossing	Stand per 1-1-2022	Opname	Rentelast	Aflossing	Stand per 1-1-2023	Opname	Rentelast	Aflossing	Stand per 1-1-2024	Opname	Rentelast	Aflossing	Stand per 1-1-2025
6.0	B.N.G.	3.000.000	31-3	2036	4,165	1.600.000	0	67.000	100.000	1.500.000	0	68.000	100.000	1.400.000	0	64.000	100.000	1.300.000	0	68.000	100.000	1.200.000
7.1	B.N.G.	896.000	1-5	2036	1,420	737.000	0	10.000	40.000	697.000	0	10.000	42.000	655.000	0	9.000	42.000	613.000	0	10.000	42.000	571.000
13.0	B.N.G.	454.000	18-9	2034	2,420	253.000	0	6.000	15.000	238.000	0	6.000	15.000	223.000	0	6.000	16.000	207.000	0	6.000	16.000	191.000
15.0	B.N.G.	1.000.000	1-4	2023	4,225	201.000	0	8.000	66.000	135.000	0	9.000	67.000	68.000	0	6.000	68.000	68.000	0	9.000	68.000	60.000
16.0	NWB	2.000.000	25-2	2031	3,700	1.100.000	0	51.000	100.000	1.000.000	0	38.000	100.000	900.000	0	38.000	100.000	800.000	0	38.000	100.000	700.000
17.0	NWB	4.000.000	18-3	2041	3,815	2.799.000	0	107.000	134.000	2.665.000	0	108.000	133.000	2.532.000	0	103.000	133.000	2.399.000	0	108.000	133.000	2.266.000
18.0	B.N.G.	1.500.000	8-7	2025	0,870	750.000	0	7.000	150.000	600.000	0	7.000	150.000	450.000	0	6.000	150.000	300.000	0	7.000	150.000	150.000
19.0	B.N.G.	1.500.000	5-8	2025	0,890	750.000	0	7.000	150.000	600.000	0	7.000	150.000	450.000	0	6.000	150.000	300.000	0	7.000	150.000	150.000
20.0	B.N.G.	2.000.000	7-3	2029	0,550	1.600.000	0	10.000	200.000	1.400.000	0	9.000	200.000	1.200.000	0	8.000	200.000	1.000.000	0	7.000	200.000	800.000
21.0	B.N.G.	2.500.000	15-7	2021	0,300	2.500.000	0	-7.500	2.500.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TOTAAL						12.290.000	0	265.500	3.455.000	8.835.000	0	262.000	957.000	7.878.000	0	246.000	959.000	6.987.000	0	260.000	959.000	6.088.000

Bijlage 5 Verdeling van de toeristenbelasting

Opbrengst toeristenbelasting					
In €	2020	2021	2022	2023	2024
Toeristenbelasting via logiesverstrekkers	1.601.000	2.219.000	2.269.000	2.318.000	2.368.000
Forensenbelasting	716.000	731.000	746.000	764.000	778.000
Toeristenbelasting bruine vloot	61.000	145.000	153.000	156.000	160.000
Watertoeristenbelasting	37.000	120.000	136.000	139.000	142.000
Toeristenbelasting 1e dag via Rederij Doeksen	577.000	747.000	763.000	781.000	797.000
Bruto-opbrengst	2.992.000	3.962.000	4.067.000	4.158.000	4.245.000
Inningskosten	-33.000	-40.000	-40.000	-40.000	-40.000
Netto-opbrengst	2.959.000	3.922.000	4.027.000	4.118.000	4.205.000

Product					
In €	2020	2021	2022	2023	2024
APV en Drank- en Horecawetgeving	21.000	21.000	21.000	21.000	21.000
Veiligheidsbeleid en openbare orde	121.000	140.000	141.000	142.000	143.000
Brandweer en rampenbestrijding	273.500	300.500	309.500	318.000	327.000
Ruimtelijke ordening: bestemmingsplannen	106.000	137.000	43.000	43.000	43.000
Beheer en onderhoud openbaar groen	112.500	118.000	105.000	105.000	105.000
CNL	153.000	154.000	155.000	57.000	58.000
Project Tonnenloods	0	0	0	168.000	168.000
Bevordering toersime, incl. VVV e.d.	396.000	301.000	156.000	146.000	156.000
Museum 't Behouden Huys	263.000	279.000	282.000	286.000	290.000
Onderhoud wegen en fietspaden	339.000	375.000	358.000	355.500	337.000
Opruimen zwerfvuil/straatreiniging	135.000	145.000	148.000	152.000	155.000
Exploitatie havens voor toerisme (incl. toiletvoorziening)	171.000	134.500	218.500	134.500	219.000
Uitvoering masterplan haven	300.000	300.000	300.000	300.000	300.000
Strandbewaking en beheer	176.000	176.000	176.000	176.000	176.000
Openbaar bibliotheekwerk	94.000	96.000	97.000	100.000	102.000
Bijdrage Oerol	78.000	78.000	78.000	78.000	78.000
HT-roeirace (garantiestelling)	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000
Berenloop (garantiestelling)	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000
Exploitatie bijdrage Optisport NV	225.000	275.000	278.000	281.000	284.000
Gemeentelijke website en voorlichting	33.000	33.000	33.000	33.000	33.000
Juridische ondersteuning	43.000	43.000	43.000	43.000	43.000
Gevonden en verloren voorwerpen	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000
Toerekening salariskosten ambtelijke organisatie in verband met toeristische voorzieningen	1.049.000	1.048.000	1.074.000	1.097.000	1.120.000
saldo	-1.118.000	-241.000	2.000	73.000	38.000
Totaal aangewend ten behoeve van exploitatie	2.959.000	3.922.000	4.027.000	4.118.000	4.205.000

Bovenstaande tabel is een mogelijke toerekening van gemeentelijke lasten die samenhangen met het totale toeristische product dat wij als gemeente (financieel) faciliteren. Deze toerekening is dynamisch en kan jaarlijks op basis van gewijzigde omstandigheden worden aangepast.

Bijlage 6 EMU-saldo

Centraal Bureau voor de Statistiek
www.cbs.nl/kredo

Vragenlijst
 Berekening EMU-saldo
 Gemeente Terschelling (0093)

Algemene gegevens:	
Overheidslaag:	Gemeente
Berichtgevenaam:	Terschelling
Berichtgevenummer:	0093
Jaar:	2021
Naam contactpersoon:	
Telefoon:	
E-mail:	
Bestandsnaam:	EMU210060093.XLS

Omschrijving	2020	2021	2022
	x € 1000,-	x € 1000,-	x € 1000,-
	Volgens realisatie tot en met sept. 2020, aangevuld met raming resterende periode	Volgens begroting 2021	Volgens meerjarenraming in begroting 2022
1. Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-1.404	-256	-67
2. Mutatie (im)materiële vaste activa	-634	-637	-702
3. Mutatie voorzieningen	712	-121	48
4. Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	-352		
5. Verwachte boekwinst/verlies bij de verkoop van financiële vaste activa en (im)materiële vaste activa, alsmede de afwaardering van financiële vaste activa	200		
Berekend EMU-saldo	94	260	683

Ruimte voor uw toelichting

Bijlage 7 Meerjareninvesteringsbegroting

Meerjareninvesteringsbegroting	Investeringslast					kapitaallast				
	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Investeringsoomschrijving en krediet										
Haven:										
De Kom: Nutsvoorzieningen		56.000						6.000	6.000	6.000
Invoering van SAB kaart		95.000						10.000	10.000	10.000
Riolering:										
vGRP2020: Verbeteringsmaatregelen	150.000						7.000	7.000	7.000	7.000
vGRP2021: Verbeteringsmaatregelen		150.000						7.000	7.000	7.000
vGRP2022: Verbeteringsmaatregelen			150.000						7.000	7.000
vGRP2023: Verbeteringsmaatregelen				150.000						7.000
vGRP2024: Verbeteringsmaatregelen					150.000					
Kolkenzuiger	175.000						8.000	8.000	8.000	8.000
Wegen:										
Aanpassen openbaar vervoer	173.000						12.000	24.000	24.000	24.000
Verkeersveiligheid hoofdweg	300.000						24.000	24.000	24.000	24.000
Parkeren West onderzoek	70.000						4.000	4.000	4.000	4.000
Heesterkooiweg	180.000						8.000	8.000	8.000	8.000
Fietspad polder	70.000						4.000	4.000	4.000	4.000
Openbare verlichting		75.000	75.000	75.000	75.000			7.000	14.000	21.000
Fietspad Paal 8	185.000						8.000	8.000	8.000	8.000
Gebouwen:										
Tonnenloods		1.000.000						55.000	54.000	54.000
Grond Tonnenloods		485.000						15.000	15.000	15.000
Verduurzaming zwembad	300.000						24.000	24.000	24.000	24.000
Haven:										
Ambulance steiger	185.000						8.500	8.500	8.500	8.500
elektriciteitspalen	36.250						2.000	2.000	2.000	2.000
Overig:										
Vervanging kunstgrasveld	300.000						26.000	26.000	26.000	26.000
Totaal	2.124.250	1.861.000	225.000	225.000	225.000	0	135.500	247.500	260.500	274.500

Bijlage 8 Overzicht van baten en lasten per kostenplaats

Programma 0

Bedragen x €1.000		Begroting 2020			Begroting 2021		
Taakveld / Kostenplaats	Omschrijving taakveld/kostenplaats	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
611011	Gemeenteraad en raadscommissies	-182	0	-182	-187	0	-187
611021	Griffiefunctie	-107	0	-107	-108	0	-108
611101	College	-347	0	-347	-349	0	-349
611102	Ambtswoning burgemeester	-25	13	-12	-25	13	-12
611801	Regionale samenwerking	-185	0	-185	-210	0	-210
0.1	Bestuur	-846	13	-833	-879	13	-866
613201	Verkiezingen	-20	0	-20	-20	0	-20
613303	Baten secretarieleges	0	150	150	0	150	150
613401	Burgerzaken en kcc	-68	0	-68	-68	0	-68
613402	Burgerlijke stand	-7	0	-7	-16	0	-16
613404	Gevonden voorwerpen	-4	0	-4	-4	0	-4
0.2	Burgerzaken	-99	150	51	-108	150	42
611201	Representatie bestuur en personeel	-9	0	-9	-9	0	-9
611300	Werkkostenregeling	-265	0	-265	-265	0	-265
611301	Salariskosten ambtelijke organisatie	-4.266	45	-4.221	-4.346	45	-4.301
611401	Organisatieontwikkeling	-32	0	-32	-32	0	-32
612011	Gemeentehuis - facilitair bedrijf	-437	0	-437	-486	39	-447
612021	Automatisering	-715	0	-715	-690	0	-690
612032	Juridisch control, bezwaar en beroep	-86	0	-86	-86	0	-86
612041	Staf	-95	0	-95	-95	0	-95
612048	Documentaire informatie Voorziening	-1	0	-1	-1	0	-1
612049	Gemeentehuis - interne dienst	-53	0	-53	-53	0	-53
612051	Administratie	-83	20	-63	-83	20	-63
612071	Team techniek en uitvoering	-230	45	-185	-235	64	-171
612081	Algemeen onderwijsbeleid	-44	0	-44	-44	0	-44
612095	Communicatie	-66	0	-66	-66	0	-66
0.4	Overhead	-6.382	110	-6.272	-6.491	168	-6.323
612001	Betaalde rente	303	0	303	261	0	261
619402	Rente uit beleggingen	0	13	13	0	13	13
0.5	Treasury	303	13	316	261	13	274
612091	Belastingen	-72	15	-57	-72	15	-57
619531	Opbrengst OZB eigenaar	0	1.113	1.113	0	1.158	1.158
0.61	OZB Woningen	-72	1.128	1.056	-72	1.173	1.101
619521	Opbrengst OZB gebruikers	0	369	369	0	400	400
619541	Opbrengst OZB eigenaar	0	596	596	0	625	625
0.62	OZB Niet-Woningen	0	965	965	0	1.025	1.025
619701	Precariobelasting	0	95	95	0	95	95
0.64	Overige belastingen	0	95	95	0	95	95
620301	Algemene uitkering	0	9.688	9.688	0	9.076	9.076
0.7	Algemene uitkering	0	9.688	9.688	0	9.076	9.076
612250	BTW compensatiefonds	0	130	130	0	130	130
0.8	Overige baten en lasten	0	130	130	0	130	130
620121	Onvoorzien	-348	0	-348	-148	0	-148
0.11	Onvoorzien	-348	0	-348	-148	0	-148
620141	Mutaties reserves	-588	1.300	712	-325	204	-121
0.10	Mutaties reserves	-588	1.300	712	-325	204	-121
Totaal Programma 0 Burger en Bestuur		-8.032	13.592	5.560	-7.762	12.047	4.285

Programma 1

Bedragen x €1.000		Begroting 2020			Begroting 2021		
Taakveld / Kostenplaats	Omschrijving taakveld/kostenplaats	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
614111	Brandkranen	-5	0	-5	-5	0	-5
614121	Brandpreventie	-533	0	-533	-582	0	-582
614133	Brandweergarages	0	5	5	0	0	0
614201	Rampenbestrijding	-14	0	-14	-14	0	-14
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	-552	5	-547	-601	0	-601
614001	Veiligheidsbeleid	-121	0	-121	-140	0	-140
614501	Strandveiligheid	-121	0	-121	-121	0	-121
614502	Beleid strand e.d.	-1	39	38	-1	39	38
614503	Strandbeheer en uitvoering	-55	0	-55	-55	0	-55
614710	Uitvoering APV bijzondere wetten	-21	0	-21	-21	0	-21
1.2	Openbare orde en veiligheid	-319	39	-280	-338	39	-299
Totaal Programma 1 Veiligheid		-871	44	-827	-939	39	-900

Programma 2

Bedragen x €1.000		Begroting 2020			Begroting 2021		
Taakveld / Kostenplaats	Omschrijving taakveld/kostenplaats	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
632132	Onderhoud bermen	-44	0	-44	-44	0	-44
632141	Beheer onderhoud wegen	-679	1	-678	-751	1	-750
632301	Straatreiniging	-184	49	-135	-194	49	-145
632401	Gladheidsbestrijding	-11	0	-11	-7	0	-7
632501	Openbare verlichting	-64	0	-64	-64	0	-64
2.1	Verkeer en vervoer	-982	50	-932	-1.060	50	-1.010
618403	Passantenhaven	-68	108	40	-67	108	41
2.3	Recreatieve havens	-68	108	40	-67	108	41
633031	Beheer binnenhavens	-1.127	261	-866	-745	260	-485
633101	Waterwegen	-42	7	-35	-42	7	-35
2.4	Economische havens en waterwegen	-1.169	268	-901	-787	267	-520
Totaal programma 2 Verkeer, vervoer en waterstaat		-2.219	426	-1.793	-1.914	425	-1.489

Programma 3

Bedragen x €1.000		Begroting 2020			Begroting 2021		
Taakveld / Kostenplaats	Omschrijving taakveld/kostenplaats	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
618301	Beleid inkomensvoorziening	-1	0	-1	-1	0	-1
3.1	Economische ontwikkeling	-1	0	-1	-1	0	-1
618401	Bevordering toerisme	-396	0	-396	-301	0	-301
619911	Inningskosten toeristenbelasting	-133	0	-133	-40	0	-40
619921	Opbrengst toeristenbelasting	0	2.276	2.276	0	3.248	3.248
619941	Opbrengst forensenbelasting	0	716	716	0	731	731
3.4	Promotie en belastingen	-529	2.992	2.463	-341	3.979	3.638
Totaal programma 3 Economie		-530	2.992	2.462	-342	3.979	3.637

Programma 4

Bedragen x €1.000		Begroting 2020			Begroting 2021		
Taakveld / Kostenplaats	Omschrijving taakveld/kostenplaats	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
640101	Openbaar basisonderwijs	-1.735	1.735	0	-1.735	1.735	0
640322	Overig gem beleid bij basisonderwijs	-2	0	-2	-2	0	-2
4.1	Openbaar basisonderwijs	-1.737	1.735	-2	-1.737	1.735	-2
640201	Huisvesting openbaar basisonderwijs	-80	7	-73	-79	7	-72
640202	Huisvesting Brede School	-229	69	-160	-227	69	-158
640401	Huisvesting bijzonder basisonderwijs	-12	0	-12	-12	0	-12
641001	Huisvesting openbaar voortgezet onderwijs	-36	0	-36	-27	0	-27
4.2	Onderwijshuisvesting	-357	76	-281	-345	76	-269
640901	Openbaar voortgezet onderwijs	-1.689	1.689	0	-1.689	1.689	0
641101	Tegemoetkoming uitwonende studerende	-51	0	-51	-51	0	-51
641301	Onderwijsachterstandenbeleid	-7	3	-4	-63	63	0
641401	Leerlingenvoer	-43	0	-43	-43	0	-43
641601	Schoolzwemmen	-27	0	-27	-27	0	-27
641701	Onderwijsbegeleiding	-40	20	-20	-40	20	-20
641801	Gemeentelijk budget cultuuronderwijs	-6	0	-6	-6	0	-6
649811	Kinderopvang/peuterspeelzaal	-108	0	-108	-108	0	-108
649821	Gebouwen kinderopvang/peuterspeelzaal	-19	30	11	-18	30	12
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-1.990	1.742	-248	-2.045	1.802	-243
Totaal programma 4 Onderwijs		-4.084	3.553	-531	-4.127	3.613	-514

Programma 5

Bedragen x €1.000		Begroting 2020			Begroting 2021		
Taakveld / Kostenplaats	Omschrijving taakveld/kostenplaats	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
644521	Exploitatie onroerend goed zwembad	-325	100	-225	-382	107	-275
644611	Sportgebouw Hoorn	-7	6	-1	-3	0	-3
644621	Sportvelden Hoorn	-15	0	-15	-15	0	-15
644623	Sportgebouw Midsland	-31	0	-31	-10	0	-10
644625	Sportveld Midsland	-19	4	-15	-44	4	-40
644630	Sportveld West	-8	0	-8	-23	0	-23
644640	Gymnastiekgebouw West	-72	10	-62	-72	13	-59
644645	Gymnastiekgebouw Midsland	-10	4	-6	-10	4	-6
644650	Gymnastiekgebouw Hoorn	-39	4	-35	-87	57	-30
644701	Bevordering sportdeelname	-52	0	-52	-54	0	-54
5.2	Sportaccomodaties	-578	128	-450	-700	185	-515
644201	Muziekonderwijs	-25	0	-25	-25	0	-25
644401	(Overige) kunstzinnige vorming	-14	0	-14	-14	0	-14
645201	Culturele activiteiten + Oerol	-78	0	-78	-78	0	-78
649001	Beleid maatschappelijke zorg	-1	0	-1	-1	0	-1
649541	Leefbaarheid	-17	0	-17	-17	0	-17
5.3	Cultuurpresentatie, product participatie	-135	0	-135	-135	0	-135
618500	Exploitatie CNL	-153	0	-153	-159	5	-154
618600	Museum 't Behouden Huys	-314	51	-263	-339	60	-279
618700	Project Tonnenloods	-69	0	-69	0	0	0
5.4	Musea	-536	51	-485	-498	65	-433
644101	Bibliotheek	-187	0	-187	-191	0	-191
644102	Multi-funct. Gebouw de Driemaster	-44	62	18	-59	77	18
5.6	Media	-231	62	-169	-250	77	-173
630201	Eiland Griend	-4	2	-2	-4	2	-2
630331	Beheer en onderhoud openbaar groen	-150	0	-150	-157	0	-157
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreat	-154	2	-152	-161	2	-159
Totaal programma 5 Sport, cultuur en recreatie		-1.634	243	-1.391	-1.744	329	-1.415

Programma 6

Bedragen x €1.000		Begroting 2020			Begroting 2021		
Taakveld / Kostenplaats	Omschrijving taakveld/kostenplaats	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
645131	Dorpshuis "De Stoek"	-47	4	-43	-48	6	-42
649352	Jeugdwerk	-126	0	-126	-129	0	-129
649511	Ouderenwerk	-12	0	-12	-12	0	-12
649825	Centrum voor jeugd en gezin (CJG)	-11	0	-11	-11	0	-11
674540	WMO: Huishoudelijke hulp	-12	0	-12	-13	0	-13
674645	Middelen gemeente jeugd	-360	0	-360	-354	0	-354
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	-568	4	-563,5	-567	6	-561
674630	WMO: overige extra kosten	-1	0	-1	-1	0	-1
6.2	Wijkteams	-1	0	-1	-1	0	-1
619650	Kwijtschelding belastingen	-12	0	-12	-12	0	-12
674300	IR: Buig/BBZ	-524	350	-174	-456	367	-89
674400	PA: Inkomensregelingen	-80	0	-80	-60	0	-60
6.3	Inkomensregelingen	-616	350	-266	-528	367	-161
674200	Sociale werkvoorziening	-169	0	-169	-189	0	-189
674500	BP: WSW/Re-integratie/Participatie	-15	0	-15	-16	0	-16
674560	Apparaatslasten Wmo	-57	0	-57	-63	0	-63
6.4	Begeleide participatie	-241	0	-241	-268	0	-268
674210	AP: Re-integratie en lokale initiatieven	-33	0	-33	-35	0	-35
6.5	Arbeidsparticipatie	-33	0	-33	-35	0	-35
674520	Woon, vervoer en rolstoelvoorziening	-43	0	-43	-37	0	-37
6.6	Maatwerkvoorziening (WMO)	-43	0	-43	-37	0	-37
674525	PA: Schulhulpverlening	-16	0	-16	-18	0	-18
674570	WMO: eigen bijdragen	0	23	23	0	29	29
674610	WMO: huishoudelijke hulp e.v.	-796	0	-796	-886	0	-886
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	-812	23	-789	-904	29	-875
674510	Jeugd: regiecentrum	0	0	0	0	0	0
674600	Jeugd: inkoop en pgb	-751	0	-751	-792	0	-792
674640	Apparaatslasten jeugd	-88	0	-88	-131	0	-131
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	-839	0	-839	-923	0	-923
674620	Geëscaleerde zorg 18-	-102	0	-102	-53	0	-53
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	-102	0	-102	-53	0	-53
Totaal programma 6 Sociaal domein		-3.255	377	-2.878	-3.316	402	-2.914

Programma 7

Bedragen x €1.000		Begroting 2020			Begroting 2021		
Taakveld / Kostenplaats	Omschrijving taakveld/kostenplaats	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
650013	Algemene gezondheidszorg	-30	0	-30	-32	0	-32
650101	Jeugdgezondheidszorg	-161	0	-161	-173	0	-173
650212	Helihaven	-9	0	-9	-9	0	-9
7.1	Volksgezondheid	-200	0	-200	-214	0	-214
634021	Beheer en onderhoud riolering	-739,5	0	-739,5	-745,5	0	-745,5
634101	Heffing rioolbelasting	0	850	850	0	860	860
7.2	Riolering	-739,5	850	110,5	-745,5	860	114,5
631250	Afvalinzameling	-477	0	-477	-490	0	-490
631270	Afvalverwerking	-340	60	-280	-335	60	-275
631280	Milieustraat	-82	0	-82	-85	0	-85
631285	Verhuur overslagstation	-3	11	8	-3	12	9
631601	Afvalstoffenheffing/reinigingsrecht	0	800	800	0	830	830
631999	Doorbelastingen	0	0	0	0	0	0
7.3	Afval	-902	871	-31	-913	902	-11
615311	Vergunningverlening, toezicht milieu	-104	0	-104	-80	0	-80
615000	Duurzaamheid, water en energie	-474	0	-474	-287	0	-287
618750	Elektrisch rijden	-10	0	-10	0	0	0
7.4	Milieubeheer	-588	0	-588	-367	0	-367
619241	Rechten begraaftplaatsen	0	7	7	0	7	7
630411	Onderhoud begraaftplaatsen	-38	1	-37	-20	1	-19
7.5	Begraaftplaatsen en crematoria	-38	8	-30	-20	8	-12
Totaal programma 7 Volksgezondheid en milieu		-2.468	1.729	-739	-2.260	1.770	-490

Programma 8

Bedragen x €1.000		Begroting 2020			Begroting 2021		
Taakveld / Kostenplaats	Omschrijving taakveld/kostenplaats	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
616101	Ruimtelijke plannen	-142	0	-142	-183	0	-183
8.1	Ruimtelijke ordening	-142	0	-142	-183	0	-183
619002	Campus/West Aleta, fase 4	0	200	200	0	0	0
619003	West Aleta, fase 3	0	0	0	0	0	0
619006	KLU-locatie	0	0	0	-8	0	-8
8.2	Grondexploitatie	0	200	200	-8	0	-8
612035	Verhuur gemeentegronden	-3	26	23	-3	31	28
617011	Vergunningverlening, toezicht WABO	-605	0	-605	-662	0	-662
617013	WABO-leges	0	456	456	0	456	456
617100	Uitvoering huisvestingsverordening	0	1	1	0	1	1
617201	BAG	-22	0	-22	-22	0	-22
617301	Volkshuisvesting	-455	0	-455	-176	0	-176
619211	Verhuur gemeentewoningen	-56	73	17	-81	98	17
619221	Verhuur gemeentegebouwen	-36	7	-29	-139	110	-29
619235	Oude Campus	0	0	0	-70	70	0
8.3	Wonen en bouwen	-1177	563	-614	-1153	766	-387
Totaal programma 8 VH, RO en SV		-1.319	763	-556	-1.344	766	-578

Resultaat

Totaal	-24.411	23.719	-692	-23.747	23.370	-377
---------------	----------------	---------------	-------------	----------------	---------------	-------------